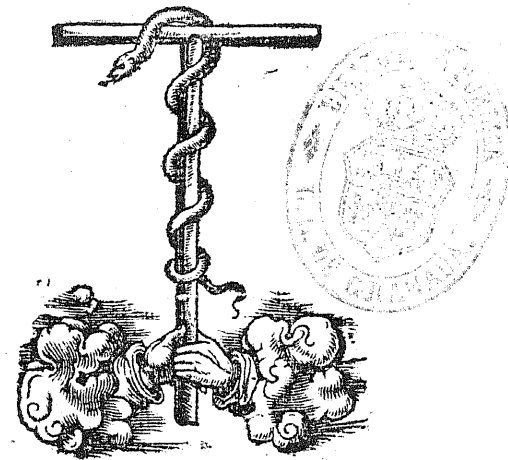

VATICINATIONES
Abdiæ, Ionæ, & So-
PHONIAE, PROPHE-
TARVM, CALDAEA EXPO-
sitione, quatenus variat ab Hebræo, & cōmen-
tariis trium insignium Rabbiorum Selomo-
nis Iarhhi, Abraham Aben Ezræ, & Daudis
Kimhhi illustratæ.

INTERPRETE AR. PONTACO
AQUITANICO BURDEGALENSI.

*Quibus accesserunt nonnulla ex D. Hieronymo
& veteribus aliquot theologis.*

PARISIIS,

Apud Martinum Iuuenem, sub insigni D. Christophori
è regione gymasij Cameracensium,

1 5 6 6,

ORNATISSIMO PATRI IO.
PONTACO REGIS SECRETARIO,
EIVSQVE IN SENATU BURDEGA
LENSI ACTUARIO. AR. PONTACVS.
FIL. S. D.

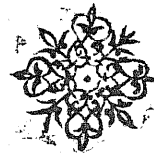
PROXIMIS Natalitiis cum
in otio versarer, cogitanti mihi, qua
re te mei amantissimum, optime PA
TER, arctius demereri, quòue pa
cto primam veluti messem sationis
precedentis anni tibi offerre possem,
nihil maius in mentem venire potuit, quam vertere triū
Prophetarum Abdiæ, Ionæ, & Sophoniæ tres doctissi
mos explanatores, hæcenus Latinis auribus incognitos.
Quos eò libētius ex Hebræo Latinos facere suscepi, ver
bum verbo reddens, quo ad Latinæ linguæ ferebat puri
tas, quòd me hac via duorum hominum generi profuturū
sperarem, tum iis qui vel tarditate ingenij, vel temporis,
& facultatum penuria, sanctam linguam cæterarū omniū
primam, ac matricem (ut cum D. Hierony. loquar) sum
mis etiam, quod aiunt, digitis attingere nequiverunt; ut
proinde necesse habeant in diuinis, aliorum quodammodo
oculis cernere: tum iis quoque, qui ducuntur studio linguæ
Hebræicæ, ac lectione Rabbinoꝝ. Illi etenim hisce præ
lectis, & Prophetarum sensum facilius assequentur, &
A 2 fide-

Hiero. in cap.
3. Sopho.

fidelius retinebunt: hi cum textu, commentariorum col-
 lata nostra interpretatione, non parum se profecisse intel-
 ligent, cum in lingua Hebraica, tum in Theologicis maxi-
 me, in quibus beneficio Hebraeae linguae, plus biennio (ab-
 sit verbo invidia) ediscet, quam alij, qui illius usu carent,
 sexennio. Est, fateor, in Graeca Latinaque, unde aliqua-
 tenus summis vigiliis ac laboribus scripturarum sensus,
 qui in verborum inuolucris latet, erui possit. At melius
 multo est ex fontibus ipsis haurire, quam riuulos conse-
 ctando, dum quis eorum purior sit non satis intelligitur,
 cuiusque interpretis sequi errorem, quod grauissimis viris
 accidisse auctor est D. Hieronymus. Deinde nescio quo
 genio, cuiusque linguae sua est proprietates & loquendi ra-
 tio, quae in aliam reddi nullo modo potest, quaque ignora-
 ta saepe in transuersum discedendum sit ab authoris men-
 te atque sententia. Verum haec obiter. Nam caetera, quae
 ad huius studij commendationem pertinent, quod epistole
 angustiis capi non possint, persequi mihi non est institutum.
 Si quibus interim placuero, ij satis hoc ipso nobis presta-
 bunt, sin minus satisfecero, nae ij non magnum accipient
 damnum exiguae chartulae, & breuissimi temporis, quod
 illis legendis insumpserint. Hoc unum modo intelligant
 me ex hoc toto nostri, siue otij, siue negotij fructu, inge-
 niique mei δευτερο τονου faetu, nihil mihi, praeter vertendi
 & describendi laborem, atque studium pro modulo iuuandi
 alios, arrogare. Illum autem si non ornatu & verborum le-
 pore, nouitate tamen Latinis commendabilem, tibi etiam
 vel eo ipso acceptum, quod fructus iucundiores esse soleat,
 qui in peculiari solo carpuntur, tuo nomini dicatum nunc
 in pu-

Hiero. in bra-
 fatio. super
 Exam &
 Nehemiam.

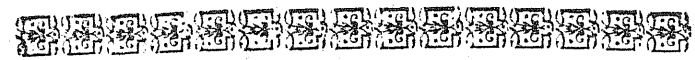
in publicum exire volui, ut esset & mea diligentia pi-
 gnus, & propensa erga te mea obseruantia symbo-
 lum. In quo si quaedam tibi inter legendum duriora for-
 tassit occurrerint, non dubito quin ea, qua in me es,
 φιλοσοφία & charitate facile tolere, habens
 aetatis, in qua scripsi rationem. Sic enim
 ubi hunc nostrum conatum probaue-
 ris, ad maiora exsuscita-
 bitur animus.
 Vale.

DE AVTHORE.

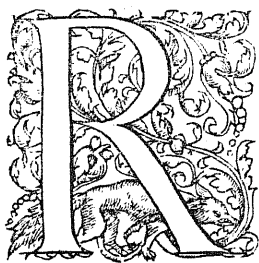
Egregios quondam Graia, Latiæque camæna
 Burdigalæ ciues reddidit Ausonius.
 Non minus illustres, linguam Pontacus Hebraeam
 Romano iungens, efficit, eloquio.
 Burdigalæ siquidem natus, nutritus uterque,
 Burdigalæque parens clarus utriusque fuit.

Gilb. Cheze.

VITAE RABBINO-
RVM SELOMO. IARHHI,
ABRAHAM ABEN EZRAE, ET
DAVIDIS KIMHHI, EX
INTERPRETE.

RAB. SELOMO IARHHI.

ABBI Selomo Iarhhi, patria (vt ferunt) Campanus Trecentis, aut vt aliis placet, Lunēsis, qui vicus est Narbonēsis Gallia, non longe a Montepessulano (id enim coniectant ex cognomine ירחי Iarhhi, nam ירח est Luna: quanquam aliis id sit ipsius familiae nomen) certē natione Gallus erat, vt ex eius scriptis liquet, in quibus passim Gallica inculcat. Tantae est apud Hebraeos authoritatis, vt cognomentum retulerit Capitulis tribuum Israel. Nam ex primoribus literis ירחי quibus ille significatur, faciunt ראש

שבט וישראל, Et sane vniuersa Biblia Hebraica doctissimis quidem, sed valde argutis cōmentariis illustrauit, in quibus aliquoties nostrum D. Hieronymū citat, titulo honoris והנהגה & Caldæum paraphrastem magna ex parte sequitur, vt etiam eius orationē Chaldaicam sine vlla alia allegationis nota crebro vsurpet. Sermone vtitur impuro, ac referto vocibus Talmudicis, & Syris, presso alioqui atq; Laconico, id est, paucis multa complectente, si quis diligētius attendat. Quod fecit, vt Nicolaus Lyranus non pauca adferat nomine R. Selomonis, quae in eo nisi quodam circuitu & quasi signo non habentur. E nostris enim Nicolaum Lyranum praeipue admiratorem habuit, qui & proinde Simius R. Selomonis a plerisque appellatur. Paulō est additior nugamentis veterum Rabbiorum, quorum & doctrinam siue Talmud, numero versus quater aut quinquies totum scripturae corpus superantem, suis adnotationibus explanatam reliquit. Quo tempore vixerit in eius scriptis nondum reperi. Nec est probabile fuisse de numero Iudæorum, qui Galliis pulsati sunt, Philippo Augusto Francorum Rege, vt plerisque visum est. Nam dubitari non potest quin praeferat Aben Ezra, qui floruit ante regnum illius Philippi, annis circiter 34. vt ex eius historia mox constabit. Philippus enim Iudæos exegit anno Christi 1182. vt scribunt Paulus AEmilius & Antoninus.

RAB. ABRAHAM ABEN EZRA.

RABBI Abrahā, natione Hispanus, patre R. Meir, cognominatus est Aben Ezra (.i. filius Ezra) quod ex posteris fuerit cuiusdam Ezrae primae apud Iudæos Hispanos authoritatis. Scripsit de grammaticis, philosophicis, & Mathematicis, ex quibus videtur titulum ספר חכמה, docti siue sapiētis, apud suos meruisse, aut etiam Astrologi apud nostros, seorsum apud Marsilium Ficinum in Plotinum. Commentarios etiam in vniuersam veterem scripturam elaborauit. i.

rauit. Librū ספר חכמה .i. elegantiarū de re grāmatica postremis illi libri versibus testatur se absoluisse anno ab orbe condito 4906, qui est iuxta Hebraeorum computationem Christi 1146. Ad calcem vero commentariorum in Malachiam, meminit se in duodecim minores Prophetas scripsisse, dum in Rhodo insula ageret, atque eis finem imposuisse sub initium mensis סבט (qui vt plurimum respondet nostro Decembri) anni ab orbe 4917. .i. Christi 1157. quo tempore Romae Pontificatum administrabat Hadrianus huius nominis quartus, Friderico Barbarossa Germa. Impera. Ludouico Iuniore Francor. & Alphonso 7. Hispaniae Regibus. Posterius videtur scripsisse in Pentateuchū Moses: Nam dum enarrat decalogum Exod. 20. ait instare quintum mundi millenarium, qui praefinitē incidit in annum Christi 1240. Ceterum eius locutio pura quidem est, sed concisa, subtilis, ac plane philosophica: vt illud Homeri *Iliad.* 3:

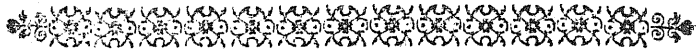
-επι σοχάδιον ἀγόρευε,

Παῖρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγείως

Quin & ita ludit ænigmatibus, vt interdum opus habeat Oedipo.

RAB. DAVID KIMHHI.

RABBI David Kimhhi, Hispanus, ingenio foelix, doctus, & parum tribus Talmudicis & Caballicis allegorici, vt qui sit sensui historico, & cōparationibus scripturarum additior, idoneus sanē quem c h r i s t v s sua coelesti doctrina imbuisset, a qua alioqui est alienior, vt ex eius cōmentariis, quos in vniuersum ferē vetus testamentū adidit, intelligitur: in quibus sacras Christianorū expositiones, quae ad religionis dogmata pertinēt, conuellere nititur. Forter praeterea librū peculiarē contra Christianos confecisse, patris sui R. Ioseph Kimhhi vestigia insecutus, qui in eisdem duos tractatus lucubrarat. Habuit enim patrem doctissimum, & in suis literis maximē versatum, cuius interpretationes & sententiā plurimis in locis libenter amplectitur: Ille etenim similiter in legem & Prophetas scripserat. Habuit quoque fratrem natu maiorē Rab. Mose Kimhhi pereruditum, quem & frequēter honorificē citat, cuius etiam opuscula aliquod hodie supersunt. Imō verō tota eius gētilitas, cui Kimhhi auus nomen dedit, apud Hispanos Iudæos scholis publicis, & synagogae per multos annos olim magna celebritate praefuit. Linguam porrō Hebraicam hic nosser, vt ceteros taceam, ita excoluit, vt quicquid boni hodie habemus, quod vel ad rei grammaticae rationem, vel ad λέξιων proprietatem pertinet, ex eius libris haustum sit, seorsum ex vtraque parte Miclol, id est, ex Dikduk (sic grāmaticas minutias vocant) & libro Serafim .i. radicum, ex quibus ferē ad verbum, ordine paululum commutato, Sanctes Pagninus suas illas Institutiones, & suam linguæ Hebraeae Thesaurum exscripsit. Phrasi vsus est pura eleganti & compta, in qua breuitas certat cum perspicuitate, nihil in ea parum, nihil nimium, vt de Aristotele quidam scripsit, cui nihil detrahi potest, quin sententia efficiatur mutila, nihil addi, quin sensus sit redundans, & prorsum Asianus. Vixit non multō post Aben Ezra, quem saepe citat, quantum coniectura assequi possum. Neque enim ex eius scriptis certō constare potest, quanto post tempore vixerit.

ABDIAE PROPHE-
TAE VITAE, EX LIBRO IOA-
ACHIMI PERIONI DE VITIS
 rebusque gestis Prophetarum Dei.

Epiph. lib. de
Proph. vii.

4. Reg. i.

Hiero. in Abd

3. Reg. i. 8.

3. Reg. 22.

ABDIAS Propheta Sichemitanus erat,
 ex agro Beththacamarino, vt Epiphanius
 scribit. Idem memoriae prodidit illum esse
 tertium praefectum quinquaginta, qui ad
 Eliam missus est ab Ochofia rege Israëlis,
 vt habes in libris Regum. Eundem scribit
 idem Epiphanius, postea deserto ordine, in
 quo eum rex collocauerat, sequitur esse Eli-
 am eiusque fuisse discipulū, & multa perpe-
 ssum, seruatum esse illius
 nomine. Hieronymus autem scribit hunc ipsum esse illum Abdiam
 Hebræorum sententia, qui Achab rege Samariæ, paut in specubus
 centū Prophetas. Quod cuiusmodi sit vt intelligas, vide in Regibus.
 Quin & quinquagenarium etiam illum tertium, de quo diximus, idem
 Hieronymus Abdiam esse putat, vt vnum eundemque arbitremur
 (id enim ferre potest ratio illorum temporum: successit enim Ocho-
 fias patri suo Achab, duobusque duntaxat annis regnavit) Ait enim
 principio cōmentariorum, quibus Abdia huius librum illustravit &
 explicauit, Abdiam, quod pauerat centum Prophetas, & munus va-
 ticipinādi accepisse, & ex duce exercitus, factum esse Ecclesie ducem.
 Propheta hic, si scriptum sequamur, Idumæe euerfionem, Iudææque
 restitutionem prædicit: Si sententiam spectemus, gentium euerfio-
 nem, Christieque per apostolos ædificationem. Brevis est ille quidem
 verborū copia & multitudo, sed longus pondere sententiarū.

In patriā sua mortuus et tumulatus est, quanquam sepul-
 chrum eius cum Mausoleo Elisei Prophetae ac Io-
 annis Baptistæ in vrbe Sebaste, quæ olim
 Samaria diceretur, in honore ac ve-
 neratione haberi scribit

Hieronymus.

ABDIAS PROPHETA
CVM COMMENTARIIS RAB-
binorum Selomonis Iarhhi, Abraham Aben Ezrae
& Davidis Kimhhi, Caldeæ item expositione qua-
tenus variat ab Hebræo. Ar. Pontaco interprete.

VISIO Abdia, Hæc dicit Dominus De-
 us ad Edom. Auditum audiuius à
 Domino, & legatus ad gentes missus
 est, Surgite, & confurgamus aduersus
 eam in prælium.

VISIO Abdia. *Quare Abdias scripserit in Edom, Selo. Iarhhi.*
nec aliam vaticinatus sit Prophetiam, vt respondeat sa-
pientes, narrant Abdiam alienigenam fuisse ex Idume-
orum genere, Deumque dixisse, se ex ipsis & è medio ipso-
rum aliquem aduersus eos suscitaturum: Veniet (ita enim
Dominum secum loquentem faciunt). Abdias qui habi-
tavit inter duos impios, Achabum & Iezabelem, neque
se imbuat illorū operibus, atque ita ultionē sumet de Esau
impio, qui inter duos iustos Isacum & Rebecam vitam
degens, eorum opera non didicit.

VISIO Abdia. *Ipsius ætatem ignoramus, nec certò Aben Ezra.*
statuere possumus, illene sit, quem vixisse diebus Achab
in libro regum memoratur, eo enim loco scriptum est, Et
Abdias fuit timens Deum. Nā si is proprie erat prophe-

B ta,

ta, quomodo illic vocaretur timens Domini, ac nō potius propheta, cum præsertim prophetiæ nomen sit multo nobilius? Auditum audiuimus. Id mea quidem sententiâ refertur ad hunc prophetam, Ieremiam, Esaiam, atque Amos qui omnes contra Edom sunt vaticinati, ac propterea pluralem numerum usurpat. Et legatus. Veluti legatus missus est ad gentes, ut cōueniant, ac dicant ad inuicem, Surgite & cæ.

Ierem. 49.
Esai. 34.
Amos. 1.

David Kihhi I Visio abdix. Nescimus qua etate hic propheta vaticinatus sit. Sentiunt autem beatæ memoriæ doctores nostri, hunc Abdiam esse qui fuit apud Achabum. Tradunt præterea Abdiam peregrinum ex Idumeorū gente Prouerbiū eius fuisse, et aduersa vaticinatū suis Idumeis: idq; esse quod dem sententiâ fertur prouerbio, Artifex medio ipsiusmet coclearis quod cum, suo se gladio iugulare. sculpsit, adurit os suum sinapi. Sic autem Deum secum colloquētem inducunt, Veniet Abdias, qui habitans inter duos sceleratos Achabum & Iezabelē, eorum improbitate animum suum non informauit, vindictamq; sumet de Esau impio, qui mansit inter duos iustos Isacum & Rebecam, nec vero facta ipsorum edoctus est. Porro tota eius prophetia est in Idumeos, atq; in hoc suum vaticinium absoluit. Illud autem contigit tempore secundæ adis, quo affixerunt Idumei Israelitas, dum euerteretur posterius templū, sicut exposuimus in prophetia Amos sectione, Super tribus sceleribus Edom. Caterū propheta prædicit fore, ut Deus extremis diebus ulciscatur illos, subductis Israelitis ab exilio. Notandū autem Idumeam regionem hodie quidem non esse filiorum Edom, quia gentes

gentes sunt commixtæ, ac maxima ex parte religionem sequuntur vel* Nazareorū, vel* ismaelitarū, nec inter eos Idumei, Moabita, Amonita, cateraq; nationes discernuntur. Illæ enim omnes è terra sua exularunt, & commixtæ sunt gentibus. Sed tamen de Romano imperio dictum esse, quicquid propheta vaticinati sunt de interitu Edom extremis mundi temporibus futuro, quoniam Romanum imperium magna ex parte erat penes Idumeos: ut docuimus super Esaiam, sectione, Cōgregamini gentes ad audiendum. Nam cum destruetur Roma tunc redemptio erit Israelitarum. Quod non obscure significat Ieremias in libro Lamētationum, Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra ut transmigret te, visitabit iniquitatem tua filia Edom & cæ: Hæc dicit Dominus Deus ad Edom. Heb. לְאָדָם .i. de Edom, ut, Dicitוּ (i. de me) frater meus est. Auditum audiuius. Quòd dicent gentes de Edom, auditione audiuius à Domino, & quòd tanquam legatus ad populos missus sit. Quis autem est ille auditus? quo cohortans gens gentem, Surgite (inquiet) & consurgamus aduersus eum in prælium. Aduersus eum. contra terram Edom. Aut verba huius versiculi erunt inuersa, hoc modo, Auditū audiuius ego & reliqui propheta, & sic dicit Dominus Deus de Edom, Et legatus inter gētes missus est, quemadmodū exposuimus. Eadē ait Ieremias propheta in sua vaticinatione, Auditū audiui à Domino, & c.

* Christianorū
* Sarraccenorū

Esai. 34. ver. 1.

Thren. 4. v. 22

Gen. 26. v. 13.

Iere. 49. v. 14.

Accessio.

Esau filius Isaac natu maior, his tribus nominibus est apelatus Esau, Seir, & Edom, quorum prius, fuit eius proprium nomen, alia duo eius cognomina dictus

que est Seir quasi pilosus, totus enim erat hispidus in morem hirsutæ pellis: Edom autem quasi rufus, vel à lenticula rufa qua primogenituram vèdidit: vel ex corporis rufo colore, sicuti habes Genesews cap. 25. Ille itaq; regionem post Arabiam Palestinæ proximam, ab Eleutheropoli usq; ad Petram, versus meridiem terræ Israeliticæ, incoluit & possedit, eamq; ex suo nomine Edom, seu ut Græci & Latini efferunt Idumeam nominavit, unde & Genes. 26. cap. dicitur pater Edom. Monti vero in ea regione sito nomē imposuit Seir. Sicut autē Esau fratri suo Iacob electo Dei fuit semper infestissimus, ita eius odium ad eius posteros Idumæos transit, adeo ut nunquam desierint veros Israelitas persequi. Propterea Idumeorū appellatione scriptura non rarò oppressores piorū ac fidelium intelligit. Quo fit ut iuxta tropologiam hæc prophetia Abdia sit in Idumæos, id est, vel Iudæos qui persequuntur Christianos, populū supplantatorē, qui illis primogenita præripuit, vel contra mundum, vel certe aduersus omnes hæreses, quæ hæredem & habitatorem domus Iacob nituntur expellere. Frustra igitur somniant Iudæi contra urbem Romam, regnumq; Romanum hæc fieri prophetiam. Nam ipsa aut iuxta historiam sub Zorobabele est iam impleta, vel sane iuxta prophetiam & mysticos intellectus, quotidie in ecclesia completur.

CHALD.

- 2 Ecce a paruulū dedi te in gentibus: contemptibilis tu es valde. *Ecce a debile dedi te. Impietas b cordis tui te errare fecit, o tu qui es similis aquila, quæ degit in*
- 3 Superbia b cordis tui

decepit * te habitatem in in dētibus * petra, cuius Hiero. * Extulit te, quodd legisset per fissuram. i. fissuris * rupium.
 scissuris petrae, exaltatem māfio est insublimi, di-
 folium tuum. qui dicis in cēs in corde suo, quis me
 corde tuo, quis detrahet in terram detrahet?
 me in terram? *Si c inter sydera collo-*

- 4 Si exaltatus fueris vt caueris domiciliū tuum. aquila, & c si inter sydera posueris nidū tuum, inde detraham te, dicit Dominus.
- 2 Ecce paruulū dedi te. Pater vocarat Edom filiū Selo. Iarhhi. suum maiorem, similiter & mater, è cōtrario Deus illum Gen. 29. v. 1. & v. 15. profitetur ante se paruū esse. Doctores autem nostri paruū appellatū censuerunt, quòd nec illi esset scriptura, nec lingua peculiaris. Contemptibilis. Ipsi enim nō constituebant regem per successionem sanguinis.
- 3 Habitatem in scissuris petrae. Nititur patribus suis Abrahā & Isaac, at nihil ipsi proderūt. *הגוי בהגוי, id est, in scissuris, vt apud Esaiam, Erit terra Iuda Aegypto Esai. 19. v. 17. חגל, id est, in confectionem. Nec te mouere debet uau interiectum. Nam id fit ex similitudine aliquorum aliorum, vt, קצוי סחוי, iactus, in cuius dictionis corpore nihil est radicale præter ט & ח.*
- 2 Ecce paruulum. Ipsi enim sunt pauci numero, nec Aben Ezra. regnum eorum latè patet.
- 3 Habitatem. Deest (particula similitudinis) Caph, vt sit sensus, Cogitasti montē Seir te liberaturum, tanquam habitatem in fissuris rupis.
- 4 Si exaltatus fueris sicut aquila. Vox תגביה est actiua, & respiciens deest, nempe, locus habitationis: Et sic in Psalms, חגביהו, qui vt habitat, exaltat sedem Psal. 113. v. 5. suam

suam ut iam exposui, sensus ergo est, Si exaltaueris locum habitationis tuæ sicut aquila, inde te deiiciam.

Dau. Kimhi.

Gen. 32. v. 10.

2 Ecce paruulum. Contemptum & humilem, ut in Genesi קטנתי minor sum omnibus miserationibus: & sic transtulit Ionathan, Ecce infirmum dedi te ô Esau impie in populis: propterea subiicit, Contemptibilis tu es valde. quasi dicat, ceteræ gentes non curabunt de tuo interitu. Dedi te. id est, dabo: Nam saepe in prophetiis, præteritum futuri loco usurpatur.

3 Superbia cordis tui decepit te. Ut magnificè & superbe loquereris, atque grauius succenseres fratri tuo Jacob. Habitantem in scissuris petræ. Cum habitares in monte Seir, existimabas te in eo tutum esse, nec quenquam fore qui te inde detraheret. Exaltantem solium tuum. Exaltatio habitationis ipsius erat in fissuris rupis, id est, montis, Seir: Siue ut est apud Ieremiam

Iere. 49. ver. 16.

(ubi hæc propheta retexitur) In altitudine collis. Habitantem. שוכני habet Iod paragogicum. Tale est in Esai. 22. v. 16.

Esai. 22. v. 16.

saia חוצבי, (.i. excindens) in excelso sepulchrum suum, Psal. 123. ver. 11. in Psalmis quoque, הושבי, (.i. qui habitat) in cælis. In scissuris. Heb. בחגוי id est, in ambitu, unde חגוי הארץ

Esai. 40. v. 22.

terra ambitus, & q. circinnatio, apud Esaiã: Siquidem חגוי חנה & חנה חגוי unius & eiusdem sunt significationis, per circuitum autem siue ambitum petræ, designat cacumen rupis, hoc est, turrim ipsi superstructam.

4 Si exaltaueris sicut aquila. Si extuleris tuam habitationem, sicut aquila, quæ volat altius quam ceteræ

Deu. 32. v. 49.

volucres. Posueris. חשים pro חשים, sicut in Deuteronomio, Ascende & מות (.i. morieris) in monte, ובו מות

pro

pro חמות (infinitum pro futuro) ponitur.

In scissuris petræ. Omnis Australis regio Idumeorū Accessio in specubus habet habitatiunculas & propter nimios calores solis, sub-terraneis tuguriis utitur. ait Hiero.

CHALD.

5 Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuiisti, nonne furati essent sufficientia tibi? si vindemiatores introisset ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

Si fures venisset supra te, si predones nocturni, quomodo fuisset somno oppressus, do nec furto substraxissent quantum ipsis satis erat. Et si raptores

6 Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigarunt abscondita eius?

tanquam vindemiatores, & cæ. Quomodo inuestigatus est Esau, reuelata sunt occulta eius?

5 Introissent ad te. id est, super te, quomodo conticuiisti. Quare obdormiisti, silens donec pro libidine omnia furto surriperint? Nonne vindemiatores relinquere solent racemos? Ipsi autem nihil tibi relinquunt, perscrutabuntur enim te, & magna lustratione retegunt quæ recondideras.

Selo. Iarrhi.

6 Inuestigarunt. Couertit Ionathan, Reuelata sunt. Et certe lingua Syriaca בעה significat inquirere: ut, Si בעוין בעוין quæritis, quærite, apud Esaiam.

Esai. 21. v. 12.

5 Si fures, & cæ. occultè & clauculum. Coticuiisti. Aben. Ezra. Hebr. גרמחה. i. excisus es: ut apud Oseam, גרמחה excisa ose. 10. v. 7. est Samaria.

Aben. Ezra.

6 Et inuestigarunt. Vox Hebraea גבעו sic accipitur apud

apud

Esai. 21. v. 12. apud Esaiam, Si queritis, querite.

Dau. Kimhi.

5 Si fures. Per admirationem ait, miraturos eos qui tempus desolationis Idumeorum viderint, dicturosque, quid tibi istud accidit? Si fures vastassent te nocte qua dormiebas, neque sensisses eos, ut insurgendo arceres, nonne furati essent sufficientia sibi? hoc est, quantum ferre possot relictis ceteris. Si vindemiatores introissent ad te, quid. Si interdiu. quidem venissent in te depopulatores instar vendemiatoru, qui colligentes uvas vinea identidem redeunt ad colligendum, quemadmodum scriptum est, Reduc manum tuam quasi vindemiator ad cartallos, Non potuissent tamen non relinquere racemos, eos praesertim qui ita minuti sunt, ut ab ipsis non videantur, quiq; sub foliis vineae latent. Atqui tu tam diligenter explorata es, ut ne quidem depopulatores reliquerint tibi thesauros reconditos. Fures & latrones noctis. eiusdem sunt notionis. Sententia vero geminatur comutatis dictionibus, ut plurimum enim fures grassantur noctu. Quomodo conticuiisti. נרמיהו excisus es?

Osea. 4. v. 6.

sicut apud Oseam, נרמו excisus est populus meus, eo quod non habuerit scientiam, & נרמהו excisus est rex Israel. Ionathan transtulit, Quomodo sopiebaris somno dum furarentur quantum sibi satis erat? ut cum quis alicui dicit, cum id fieret quomodo dormiebas?

Ose. 10. v. 15.

6 Quomodo scrutati sunt Esau. hoc est, thesauros Esau, sicut subiicit, Quomodo inuestigarunt abscondita eius, eodem quidem sensu, sed aliis atq; aliis verbis. נכרו significat querere, ut confirmatur Chaldaea paraphrasi,

Gen. 43. v. 30.

apud quam illud Geneleos, Et quasi iuit & ca. transfertur

fertur ובעי: quam etiam vocem usurpauit Esaias, Si Esai. 21. v. 12. queritis querite.

Si fures. Significat Babylonios, & exercitum Nabuchodonosoris.

CHALD.

7 Vsq; f ad terminu emiserunt te, omnes viri foederis tui illuserunt tibi. Inualuerunt aduersus te viri pacis tuae. Qui g comedunt tecum, ponet insidias subter te, non (est) prudentia in eo.

Ex f sinibus transtulerunt te in exilium, & ca. Qui g comedebant in mensa tua posuerunt offendiculū sub te, ex eo, quod non est in te intellectus.

7 Vsq; ad terminu emiserunt te. Hi qui tibi opem, Sel. Iarhhi. auxilium polliciti fuerant, venerunt tecum, seq; tibi comites praebuerunt ad finem usq; terra tua & ad ipsum usq; limen, ad quod aduersus te conuenerant in aciem, atque in hoc te deceperunt, ipsiq; feliciter successit Inualuerunt aduersus te. Dum impulerunt te ut exires fines tuos, ipsis a te retrocedentibus. Qui comedunt tecum ponent insidias subter te. Tuus etiam frater Iacob cibum tibi apposuit in plagam: panem enim & edulium ex lentibus tibi obtulit, cuius causa neglexisti ius primogeniturae. Insidias. Vox טור agritudinem significat.

Gen. 25. v. 7.

7 Vsq; ad terminu. Non * proficiscebantur confederati tui ut te seruarent, verum duntaxat usque ad * lego. יכרו extremos terra tuae limites te perduxerunt, du qui tibi supererant in captiuitatem ducerentur. Super te. cum esses

esses in loco tuo, hoc enim notat, Supter te. Viri pacis tue (et) לחםך. i. panis tui. Qui cibū tibi apponebāt inferebant plagam in panem tuū, neq; sentiebas. Insidias.

Vsurpauit כוור pro plaga quæ debet circumligari, sicut Oseas, כוור . plagam, seu, vinculum suum. Non (est)

prudencia in eo. Heb. אין תבונה בו, ubi deficit כאיש id est, sicut homo) à dictione אין (non) ut sit sensus, Sicut vir, in quo non est prudentia, ut apud Esaiam, ולא אין, id est, ולאיש אין. Et (viro cui) non sunt vires, multiplicat robur. Doctor Marinus exponit בו in eo, pro כוור

Exo. 12. v. 48. ex eo: ut, Omnis incircuncisus non comedet בו in eo, hoc est, ex eo: Hoc sensu, Non intellexisti ex eo.

Dau. kimhhi 7 Vsq; ad terminum. Socij tui & fæderati, quique pane tuo vescabantur, in quibus sperabas, te in exilium amandarunt, & emiserunt te ad fines usque tuorum hostium, qui te vastant. Simulabāt quidem se egrè ferre & deplorare exilium tuum, at qui illi ipsi clam erant auxilio hostibus tuis. Id tu non percipiebas, nec intelligebas. Nā

& sapientia tua & fortitudo in illa die periit. * Qui comedunt tecum. Heb. Viri לחםך panis tui. i. qui comedunt panem tuum. Insidias. Vox כוור significat infirmitatem ac plagam, ut in Osea. Et vidit Ephraim

langorem suum, & Iuda כוור plagam suam. Subter te., clanculum. Nam te celarunt consilium suum, cum tamen simularent se tibi esse amicos. Hoc eodem sensu in Samuele, Misit qui sub eo (clanculum, siue, eo in scio) diceret, cuius est terra. Non (est) prudentia

* in eo. In Esau. Nam non intellexit quid molirentur in se viri sibi iuncti fædere. Ac talis est mos scriptura loqui

* i. in te.

* Hiero. rectè legit in Benoni לחםך sic enī nulla erit eclipis. Ose. 5. v. 13.

2. Sam. 3. v. 12.

re loqui in uno eodemq; versiculo per secundam & tertiam personam. Mutatio personæ frequēs in scriptura.

CHALD.

8 Nūquid non in illa die, dicit Dominus, perdam sapiētes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau?

9 Et timebunt fortes tui * à meridie, ut intereat vir de monte Esau propter interfectionem.

9 Et timebunt fortes tui à meridie. Timebunt formidabunt profugere in terram Idumæam. Ionathan autē transtulit, * Et dispergentur fortes tui qui incolunt terram Australem. Ut intereat vir. Ut excidantur uniuersi potentes atque strenui. De monte Esau propter interfectionem. præ multa cade, quæ in eos edetur.

8 Nunquid, et cæ. Sapientes aut etiam robusti tui nihil conferent ad tuam liberationem.

9 A meridie, תימן, Theman (quæ vox non tantum sumitur pro plaga meridionali, sed etiam nomen est viri) fortasse in mentionem venit, ob robur & vires ipsius: Timebunt, inquit, fortes tui, qui sunt exorti ex Theman: Est enim ex posteris Esau. Ut intereat vir. Ex multa strage, ut nec ullus sit superstes: dictio autem, Ut, coheret cum, Perdam.

8 Nunquid, et cæ. In Idumæa quidem sunt sapientes viri, sed cum aduenerit eorum ruina, perdam sapientiam illorum. Quod similiter apud Ieremiam dicitur,

Et^h omnem virū, in quo est intelligentia ex arce Esau.

9 Et frangentur fortes tui, qui inhabitant Austrum, ut excidantur vir pollens robore ex arce Esau, præ strage.

Selo, Iarhhi. * Alier legit Rabin^o, quam ferat nostrum Targum.

Aben Ezra.

Gen. 36. v. 11.

Dau. Kimhhi

Ierc. 49. v. 7. *Fœtida est sapientia illorum. Sunt etiam in illa viri fortes, idq; propter benedictionem Isac, In gladio tuo viues: At quo die afficietur extrema clade, robusti isti territabuntur.*

9 Et timebūt fortes tui, Theman. *Themã est vn^o filiorum Eliphaz filij Esau: Ionathan exponit, Habitan- tes Austrum. Vt intereat, et cæ. Deus ipsis terrorem incutiet, vt intereat vir de monte Esau. Propter interfectionem. סקטל, præ multitudine cædis qua sternentur, quilibet eorum excindetur. Nam Chaldaea dictio, significans cadem est קיטול, quam vocem etiam scriptura usurpat, Si קיטול (interfeceris) Deus impium. & in Psal. 132, v. 19 Psalms, Si וקטלני occiderit me (Deus) in eum sperabo. cætera sic Ionathan transtulit, Vt excindatur vir pollens robore.*

CHALD.

10 Propter iniquitatem in ⁱ *Quando pradati fratrem tuū Iacob operiet te sunt populi eius subcōfusio, & peribis in æternū. stantiam, & extranei eius ciuitates sunt*

11 In die quum stares aduer ⁱ *nei eius ciuitates sunt sus eum, quando i capiebāt a- ingressi.*

lieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mitebant sortem: tu quoq; quasi vnus ex ipsis.

Selo, Iarhhi. 10 Propter iniquitatem. *Propter violentiam quam intulisti Iacobeis.*

11 In die quum stares aduersus, et cæ. *Quia non venisti adiutum eum, tu quoque quasi vnus eorum eras, inueham ego in te mala, atq; si esses ex numero eorū, qui*

ex

ex aduerso acurrerunt.

10 Propter iniquitatem. *Isti versiculi docent hanc Aben Ezra: prophetiam pertinere ad Idumæos, postquam Hierosolymitani demigrassent Babylonē. Quod similiter P salmo-graphus deplorans ait, Recordare Domine filiorū Edom, qui dicūt (Babyloniis) Exinanite exinanite: & lamētationum author, Cōpleta est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra vt transmigret te, visitabit iniquitatē tuam filia Edom. Et sanè Nabuchodenosor perdidit Idumæos, fuitq; terra eorum in vastitatem reducta: sicut prædixerat Ezechiel. Nam Hierosolymitani post exilium Babylonicum redierūt, non item Idumæi. Caterum iam exposui in commentariis ad Danielelem, Israelitas non detineri captiuitate Idumæorū, simul etiam explicauī quid per regnum Edom impium sibi vellent veteres. Propter iniquitatem. Propter iniuriam, qua Idumæi Israelitas affecerunt in die (excidiū) Ierusalem.*

11 In die quum stares. *vt spectans te vindicares.*

10 Propter iniquitatem. *Iam exposuimus tempore excidiū ædis secundæ * Idumæos malè tractasse Israelitas. Dau. Kimhhi * 1. Romanos. Iam hanc in secunda æde Israëliitarum vexationem propheta vaticinatur: ac simul Deum in extremis diebus sumpturum de eis suppliciiū, quo illos funditus è mūdo toller. Verum sapiens ille Rabbi Abraham Aben Ezra hæc interpretatur de excidio domus primæ, in quo Idumæi vexarunt Israelitas, qui abducebantur in exilium à Nabuchodensore.*

11 In die quum stares ex aduerso. *In voce עקרה, id est, est, cū stares, & retinetur per * gahia. Iuxta expositionē theoricam.*

Commentū est
Iudaicum.

nostram, istius versus sensus erit huiusmodi. Licet Titus & magna pars exercitus ipsius, qui deuastarunt tēplum, Idumæi essent: tamen filij Edom adhuc habitabant in terra sua Idumæa, nec quidē penes ipsos erat imperium, (nam Romanorū erat, ac Romani omnibus imperabāt) sed tamen Romani Imperatores erant Idumæi. Cum ergo obsedit Titus Ierusalem, Idumæi eorū calamitate latabantur, quin etiam in sua ipsorum terra illos vexabant, cū tamen possent eos, qui euaserant occultare, ne in Romanorum manus & potestatem venirent. Stabāt etiam ex aduerso, letantes casu eorum, quum eos iuuare debuissent germanitatis nomine. Erant enim fratres. Hinc & Deus ipse prohibuit Israelitas, dum per desertū transitum facerent, illis ullā noxam asferre, causa fraternitatis. Quomodo capiebant alieni exercitum eius. שבות est infinitiuus Kal à radice שבה, cepit, In die, inquit, quo exteri, id est, Romani, facultates & possessiones eius ceperunt, tu quoq; aderas. Mittebant. Heb. ירו. fieri potest, ut radix eius sit ירו iuxta formā רבו, multiplicati sunt, apud Ieremiam. Fieri etiam potest, ut sit ירה quemadmodum in Zacharia, לירוה (ad proiiciendum) cornua gentium: tumq; ratio eius grammatica ירו per duo Iodim, ut sit futurum daguesate cōiugationis. (piel) Nam sublato iod radicali, propter ראו פאטא גמני gemini iod, transfertur motio iod radicalis, id est, patach, ad iod futuri, ad indicandam literam deficientem. Quod autem dicit tale est, lecerunt sortem super captiuos Hierosolymitanos. cū principes hostilis exercitus eos inter se sortitō diuiderent. Etiam tu quasi vnus ex illis. Ex Idumæis

Deut. 2. v. 4.

Iere. 46. v. 23.

Zach. 1. v. 21.

maïs, qui venerunt unà cum Romanis.

CHALD.

12 Et nō despicias in die fratris tui, in die peregrinationis eius: Et non lætaberis super filios Iuda, in die perditionis eorum. Et non magnificabis os tuum in die angustia. ¹² In die confectionis eius. [†] Et qui multiplicasti loqui magna.

13 Neq; ingredieris portam populi, mei in die ruina eorum: neq; despicias & tu, in malis eius, in die vastitatis illius, & non emittetur aduersus exercitum eius, in die vastitatis illius. ¹ Ad diuitias eius in die ruina ipsius.

14 Neq; stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint, & non concludes reliquos eius in die tribulationis.

15 Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gētes: Sicut fecisti fiet tibi, retributionē tuam conuertam in caput tuum.

16 Quomodo enim bibisti super montem sanctum meum, bibent omnes gentes iugiter: & bibent & absorbent, & erunt quasi non sint. ^m Quemadmodum enim exultastis ppter plagā montis mei sancti, sic bibent omnes populi calicem ultionis suæ iugiter: bibent, inquam, ac obstupescunt, et cæ.

12 Et non despicias in die fratris tui. Non debebas intueri & stare ex aduerso. In die conclusus est frater tuus in manibus hostium. Hac verbi notione

Selo, Iarhhi.

notione

1. Sam. 23, v. 7. *notione dictum est de Saule, נכר (conclufit) Deus in manibus meis.*

13 Et non emittentur aduersus exercitum eius. Non fuerant immittendæ manus tuæ in facultates eius, ita exposuit Ionathan. Et sane oratio est truncata, ut sit necesse subaudire manus tuæ.

14 Neq; stabis in exitibus. פּרַק est locus in quem fugitini exeunt de via, ut se liberent: lingua vernacula (.i. Gallica) Trou.

16 Quomodo bibistis. Sicut clade montis sanctitatis meæ latati estis, sic bibent et cæ. Et absorbebunt. וּלְעָ וְ עֹ obstupefcent, ex Chaldaea quidem interpretatione, & proprie significat perturbationem, stuporem & alienationem mentis, vernaculè Estourdifion.

Aben Ezra. 12 Et non despicias, et cæ. Non debueras inspicere Gal. * Qui luy diem alienationis eius, id est, diem exitij eius, qui * erat estoit bié estrā- alienus nouusq; admodum in eius oculis: Nam nullum diem nouit huic similem.

13 Neq; ingredieris. Quia Idumæi semper fuerant sub potestate Iudæ, propterea eorum gaudium nobis fuit grauius, quã angustia, qua nos aflixerunt. Et non emittetur. Supple, Manus tuæ, per eclipsim. Talis est in Iob, Fodiunt in valle, .f. pedes eius.

Iob. 3, v. 23.

14 In exitibus. פּרַק est locus, à quo diffinduntur viæ. Illic autem stabant, ut indicarēt Babyloniis, quo itinere effugisset is qui euaserat. Et non concludes reliquos eius. Tradendo enim, veluti eos concludis.

15 Quoniam iuxta est. Sensus est, Omnibus, imo uero & tibi, brem eueniet talis calamitas.

16 Quo-

16 Quomodo enim, et cæ. Israelitas alloquitur, Sicut bibistis calicem * sic bibent omnes gentes. Et ab- * lege כּן non sorbebunt. וּלְעָ Hoc verbum significat absorbere, de בּן glutire, idem quod בּלַע non quod alioqui beth deficiat, unde in Prouerbiis וּלְעָ absorbit sanctū. Iaphet ita ex- pro. 20, v. 25. ponit, sicut biberunt gentes & latata sunt super monte sancto meo, sic bibent super monte Esau.

12 Et non despicias in die fratris tui. Non debue- Da. Kimhi. ras inspicere diem tribulationis fratris tui. Mox autem explicat, quid appellet Diem fratris, nēpe, diem alienationis eius, hoc est, diem quo alienatus est à terra sua, factusq; tāquam extraneus, quoniam inde eiecerūt illū. Nonnulli etiam exponunt diem נכר diem quo ipse traditus est in manus hostium suorum, de significatione prodendi, ut in Samuele, נכר Tradidit eum Deus in manus 1. Sam. 23, v. 7. meas. Et non magnificabis ost tuum. cachinno, aut aliis uerbis: sicq; transtulit Ionathan, Qui multiplicasti loqui magna.

13 Neq; despicias & tu in malis eius. Spectare nō debueras eius cladem, sicut alij qui erāt alienigenæ, cū tu frater esses. Et non emittentur. sensus est, Et non emitti debuerant manus tuæ in facultates eius: sic etiam intellexit Ionathan, Qui iniecasti, inquit, manus tuas in diuitias eius, quo die confringebatur.

14 Neq; stabis in exitibus. בַּל הַפַּרַק in biuio & compito, loco scilicet, in quo finduntur viæ, verguntque in partes varias. In huiusmodi locis ancipitibus Idumæi stabant, ne Israelitarum ullus effugere posset, quin à se interciperetur, propter eos enim vias obseruabant. Eos qui

D fuge-

fugerint. *לֹא יָחַד עִם־פֶּה* est per hirec (non tseri) *וְרֵי־רֵי* residui eius.

15 Quoniam iuxta est dies. Quamuis longe abesset à die, quo dicta est hæc prophæta (implebitur enim istud tempore redemptionis Israël) dies tamen dicitur velut propinqua, nempe quia Deus de eius euētu certò statuit, decet illum habere & existimare quasi impendentem.

16 Quomodo enim bibistis. uti instruxistis conuiuium & hilaria, propter excidium montis sancti mei, sic & vos & omnes gentes haurietis calicem venenatū & exitialem. Bibent omnes gentes iugiter. Iugiter significat continuitatem expertem interruptionis: bibent, inquit, donec pereant improbi qui apud illos sunt, quique affligerunt Israelitas. Jonathan sic reddidit, Nam sicut exultastis propter plagam montis mei sancti, sic bibent omnes populi calicem ultionis sue iugiter. Et bibent & absorbebunt. vox Hebræa *יָבַל* significat deglutire, si-

*Prou. 20. ver-
su. 25.* cut in Prouerbiis, *יָבַל* (deuorauit) sanctū. Et erūt quasi non sint. Ita penitus cōsumentur, ut iam nō cognoscatur locus eorum, perinde atque si nunquam extitissent.

12 Super filios Iuda. Duae enim tribus Iuda & Benjamin, excepta Leuitica, quæ regnabant in Ierusalem, & appellabantur Iuda, à Chaldeis captæ sunt.

15 Quoniā iuxta est dies Domini super omnes gentes. Apud Ieremiam legimus calicem Domini cunctis gentibus propinatum. Calix (inquit) aureus Babylon in manu Domini inebrians omnē terram. Vniuersas quippe nationes vsq; ad Propōtidem, Schyticumq; mare, & Ioniū vel Ægeum Assyriū Babyloniiq; tenuerūt. legatur

Legatur Herodotus, & Græcæ barbaræq; historia, ac videtur quomodo sub Assyriis & Babylonis impletū sit quod dicitur hoc loco.

Sicut fecisti, et cæ. hic est sensus quē in Psalmis legimus, Memento Domine filiorū Edom in die Ierusalem, dicentiū, Exinanite exinanite vsq; ad fundamētū in ea. Vnde & contra Babylonem mox imprecatur, Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis, et cæ.

Quomodo enim bibistis. Sicut bibistis cū Babylonis super sanctum mōrem meum: Sic omnes gētes, quas tecum, habebant Babylonij in præsidio, conuersæ contra te, bibent & ita te absorbebunt, ut sint Idumæi quasi nō sint: Vel certe ipse gentes cum te absorberint, absorbebuntur à Medis, & hoc circulo vindicta procedet, ut tu Ierusalem, te Babylonius, Babylonium Medus ac Persa consumat.

CHALD.

17 Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui se possederant.

18 Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula: & succendentur in eis & deuorabūt eos: & non erūt reliquæ domus Esau, quia Dominus loquutus est.

Et erunt sancti, & hi qui sunt de domo Iacob possidebūt opes populorum, qui ipsos antea possederant. Et erunt hi qui sunt de domo Iacob, validi tanquam ignis, & qui de domo Ioseph, potentes velut flāma, qui autem de domo Esau infirmi tanquam stipula, & dominabūtur ipsis, occidentq; eos, et cæ.

Selo. Iarhhi. 17 Eos qui se possederant. כורשיהם possessiones eorum, id est, facultates populorum, qui ipsos possederant.

18 Quia Dominus est loquutus: Id loquutus est Dominus in numeris, De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis, et cæ.

Aben Ezra. 17 Et in monte Sion. Omnes gentes perinde erunt, ac si non fuissent, neque ullus erit, qui euadat: At vero in monte Sion erit salus. Porro hoc retulit Iaphet ad futurum tempus Christi, doctor autem Moses, ad dies Ezechia, Rabbi vero Iesuah ad ædem secundam.

18 Et domus Ioseph. congeminat sententiã. Opponit autem. * Esau, Iacobo & Iosepho.

* sic emendã-
dus est hic lo-
cus, pro, Ioseph
Da. Kimhhi. 17 Et in monte Sion erit salus. Quamuis plerique Israelitarum perierint in captiuitate, nihilominus tamen ipsis erit adhuc insignis liberatio in monte Sion, ex quo demigrarant. Et erit sanctus. Israelita erunt sanctitas Domino, sancti enim erunt, nec erit inter eos deinceps incircuncisus aliquis & immundus. Et possidebit domus Iacob כורשיהם. i. possessiones suas. Occupabunt ea quæ ipsi ab initio possidebant, ac præterea vicinos suos, terram nempe Idumæorum, Moabitarum et Palestinorum.

18 Et erit domus. Sicut ignis consumit stipulam, sic ipsi eos perdent & absument. Cum autem dicit, Domus Iacob & domus Ioseph, idem repetit, licet aliis atque aliis verbis. Domus enim Iacob vocatur domus Ioseph, à tempore quo diuisum fuit regnum sub Roboam. Verum futuris temporibus in unum coalescet. Doctores autem nostri, quorum sit auspiciata memoria, commentati sunt mentionem factam Iosephi, ex eo quod semen Esau non sit colla-

1. Reg. 12.

collapsurum nisi Marte Iosephi vel posterorum eius.

Et erit domus Iacob. Et possidebit domus Iacob Accessio. sub Zorobabele & Ezra ac Nehemia post reditum à transfmigratione Babylonica, eos qui se hereditate possederant. Et erit domus Iacob. i. Iuda, ignis, Et domus Ioseph, hoc est, decem tribus, flamma: & regnum Idumæorum vertetur in stipulam. Sic duo regna in unius sibi virga, iuxta Ezechielis copulam, fœderata vastabunt Idumæam. Hier. Ezech. 17.

CHALD.

19 Et hæreditabunt hi qui ad Austrum sunt. Arcem Esau & ad Austrum sunt motem qui incolunt cæpestria, Esau, & qui in cæpestribus, terram palestinorum. Philistim. Et possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ & Benjamin possidebit Galaad.

19 Et hæreditabunt hi qui ad Austrum sunt. I. Selo. Iarhhi. raelita qui versus terra sua Israelitica plagam meridionalem degebant, occupabunt montem Esau qui est in angustiis Austri: incolæ vero campestrium, terram Palestinorum, montem Ephraim, atq; Samariæ quasi hæreditario possidebunt. Et Benjamin possidebit Galaad. Et filij Manasse, quorum erat regio Galaad, effundent se ultra limites terræ Israel versus Orientem.

19 Qui ad Austrum. Hannégheb est nomē loci, aut sanè Austrina pars terræ Israelitica. Et qui in campestribus, habitant scilicet. Talis diuisio terræ Israel notatur in Deutero. In solitudine, & in montibus, & in campestribus, & in austro, et cæ. Et Benjamin possidebit Galaad. Trans Iordanem.

Aben Ezra.

Deut. 1. v. 7.

Da. Kimhhi. 19 Et possidebunt. Montis Esau possidebunt meridiem. i. terram planam. Nam montana Esau iacebunt desolata eterno excidio. Et qui in cāpēstribus Philistin. Et regionis Palestinorum possidebunt campestria & humilia: nec enim egebunt montibus ut semuniant, tueanturque, vel etiam seminent, nisi velint, nam planities & campestria sufficient. Et possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ. Qui ab initio inhabitabant in monte Ephraim, & Samariæ, possidebunt Galaad, tūmq; non indigebūt montibus, siue ad habitandum siue ad serēdum, agris qui sunt in planitie sufficientibus. Et Benjamin possidebit Galaad. Benjamin quoq; cuius limites fuerunt in Iordane, ulteriora inde loca plana occupabit in terra Galaad, quæ est trans Iordanem. Augescet enim limes eius tota planitie Galaad, quæ est sua hæreditati & sorti cōfinis. Manassis autem cuius fuit terra Galaad extendentur fines ultra, in Moabitidem & Ammonitidem. Jonathan exponit istud, Et possidebit negheb, Et occupabunt incolæ Austri montem Esau. Significans Israelitas qui incolebant australe Iudææ partem, hæreditario consequuturos montem Esau sibi vicinum, est enim ad austrum terræ Israel: Et habitatores campestrium terræ Israel occupaturos Palestinam sibi finitimam. Quæ sequuntur ita transtulit, Et possidebūt vrbes Ephraim, & Samariæ, domus autē Benjamin, incolas terræ Galaad.

Accessio:

Et qui in campestribus. Qui habitabāt in campestribus (Liddam, Emaus, Dispolim scilicet, Nicopolimq; significans) possidebunt Palestinos, quinq; vrbes Palestinorum

stinorum, Gazam, Ascalonem, Azotum, Accaron, Geth, vel omnem illam plagam quæ iuxta actus Apostolorum, ^{Asto. 9.} Saronas appellatur. Hoc utrum factū sit Deus viderit: potest enim ex parte per annos quingentos vsque ad aduentum Christi esse cōpletum, quod, sicut certissime scio, quotidie completur in nobis & in regno Ecclesiæ confirmatur. Hiero.

CHALD.

20 Et transmigratio exercitus p huius filiorū Israel, ^{p Populi huius filiorum Israel, qui sunt in terra Chananaeorum vsque, et cæ.} omnia loca Chananaeorum vsq; ad Sareptam, & transmigratio Ierusalem, quæ in ^{q Arcem Esau, Re- * Hiero. in * Sepharad est, possidebit ciuitates Austri. uelabiturque regnum Bosphoro, Domini apud omnes terræ incolas.}

21 Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare ^{q Esau, & erit Domino regnum.}

20 Et trāsmigratio exercitus huius. ^{Selo, Iarhhi. ponit, Trāsmigratio populi huius. Exercitus הוּנִים enim nō secus ac הוּנִים significat exercitum ut in Esaia, Et venit Hierosolymam הוּנִים (cum exercitu) numeroso, in gestis Esai. 36. v. 2.} Rabsaces: nisi quòd hoc loco iod deficit. potest etiā significare vallem, ut sit sensus, transmigratio vallis huius. Filiorum Israel. et cæ. Transmigratio filiorum Israel, qui ex decem Tribubus migrarunt in terrā Chananaeorū vsq; ad Sarephat. Et transmigratio Ierusalem. Filij Iudæ, qui emigrarunt vsq; ad Sepharad, possidebunt ciuitates Austri, quæ sunt in meridie terræ Israel. Caterū

iuxta

iuxta interpretum sententiam, Sarephat est regnū quod vernaculè vocant Franciam. Ionathan autem exponit Sepharad Hispaniam.

21 Et ascendent. Principes Israelitarum, seruatores in montem Sion. Iudicare montem Esau. Se vindicare de mōte Esau, propter ea, quæ cōmiserunt in Israelitas. Iudicare vernaculè Iustitier. Et erit domino regnū. Docet regnum Domini non fore ante perfectum quàm se vindicauerit de Esau impio. Mons Esau, conuertit Ionathan, Arcem* magnam Esau, id est, Romam.

* Hæc dictio
deest in nostro
Targum.
Aben Ezra.

20 Et transmigratio. Doctor Moses exposuit חיל vocem (quam vertimus exercitum) de exulibus, qui primi exularunt, quiq; חילו .i. cœperunt exulare. At doctor Thren. 2. v. 8. Marinus dixit חילי sumi pro antemurali ut in Lamentationibus, tE luxit חילי antemurale & murus, hoc sensu. Occupata vrbe occisum est quicquid in medio eius erat, quin etiam qui fugiebant non liberati sunt, præter paucos illos, qui erant in antemurali. Chananæorum. A magnis viris accepimus terrā Alemaniam esse Chananæorum, qui à cōspectu Israelitarum aufugerunt, dum illi eorum terras ingrederentur ac occuparent. Quin etiam Sarephat esse Franciam. Sed & Ionathan filius Vziel transtulit Sepharad, Hispaniam. Hæc autem est captiuitas Titi, atq; hæc prophetia pertinet ad futura Christi tempora. Nam non recte censet R. Moses ipsos tunc fuisset dispersos è prima æde.

21 Et ascendent seruatores. Iudices nempe Israelis, ut eos iudicent qui superfuerint in monte Esau: Tuncq; zach. 14. v. 9. proculdubio erit Domino regnum, iuxta Zachariam.

Et eri-

Et erit Dominus in regem super omnem terram, quod de venturis seculis intelligitur. zach. 14. v. 9. vana spes Iudaica.

20 Et transmigratio exercitus. חיל caret iod, idemq; est ac חילי etsi per tseri scribatur, cuiusmodi est in Regibus, Ad regem Ezechiam בחיל (cum exercitu) multo, 1. Re. 18. v. 17. Transmigratio exercitus huius filiorum Israel. Israelitæ qui sunt dispersi in exilio. Omnia loca Chananæorum. Heb. אשר כנענים .i. qui Chananai, q. d. Qui in exilium pulsī degunt apud Chananæos vsque in Sareptam (id est, apud Germanos Franciam) vsque ad possidebunt vrbes Austrinas, perinde atq; trāsmigratio Ierusalem quæ est in Sepharad. Ciuitates austri, id est, vrbes Iuda, nam portio Iuda fuit in meridie terræ Israel. Vnde Ieremias, Ciuitates Austri clausæ sunt, nec est qui aperiat. Dixit autem, Possidebunt, de exulibus Hierosolymitanis, qui fuerunt ex filiis Iuda, qu. d. Ipsi in suas terras ac vrbes reuertentur: aut de vniuersis propter Ierusalem quæ fuit in sorte Iuda, & in qua omnes tribus Israel partem habebūt, uti scriptum est in vaticinatione Ezechielis. Et trāsmigratio exercitus huius. Trans- Exech. vlti. migratio Titi qui eos abduxit in exilium in Alemaniam & Sclauoniam, terras Romani imperij. Porro Sarephat vocant exteri Franciam, & Sepharad Hispaniam. Ciues autem Ierusalem migrarūt in Hispaniam, alij vero in ceteras regiones iam commemoratas, quæ erant ex ditione Romani imperij, exulatum venerūt, seq; per illas diffuderunt: aliqui tamen eorum illinc sponte postea demigrarunt, & hodie versantur in terris Ismaelitarum. Tradunt autem in Cabala Alemannos esse Chana-

Inanis cōsolatio sine Christo

Ierem. 3. v. 19.

Exech. vlti.

E naos,

Germani ex naos. Nam à facie Iosue retrocedentes Chananæi, sicut Chananæis originem traxerunt. scripsimus in librum Iosue, se proripuerunt in Alemaniam & Sclauoniam, quæ vocantur terra Arzenas, & quorum habitatores etiam nunc hodie appellantur Chananæi. Ionathan exponit, Et transmigratio populi huius, filiorum Israel possidebit, et cæ.

21 Et ascendent seruatores. Rex Christus. & socij eius, septem pastores, octoq; principes. Iudicare motem Esau. Ut ulciscantur Israelitas de illis omnibus in quibus vexati fuerunt. Ionathan vertit, Et ascendent seruatores ex monte Sion, ad iudicandum arcem magnam Esau. hoc est, urbem Romam. Et erit Domino regnũ. Tunc solius Domini erit regnum: nam omnes cõfitebuntur regnum eius, ut commemoratur in prophetia Zacharia. Et erit Dominus in regem super omnem terram, in die illo erit Dominus vnus, & nomen eius vnum. Ionathan paraphrasticõs transtulit, Et reuelabitur regnum Domini breui super omnes habitatores terra, et cæ.

Accessio. Et trãsmigratio. Hunc sensum esse conicio, Transmigratio Ierusalem, quæ in cunctis terminis regionibusq; est diuisa, vrbes Austri. i. tribus suæ recipiet, ait Hiero. Et ascendent, et cæ. Apparet id esse completum, quum resaluati ex monte Sion, id est, ex Iudæa, credentes in Christum, qui præcipuè agnoscuntur apostoli, ascenderunt ut defenderent montem Esau. Quomodo defenderunt, nisi per Euangelij prædicationem saluos faciendo eos qui crediderant, ut eruerentur de potestate tenebrarum & transferrentur in regnum Dei? Quod consequenter expressit addendo, Et erit Domino regnum,

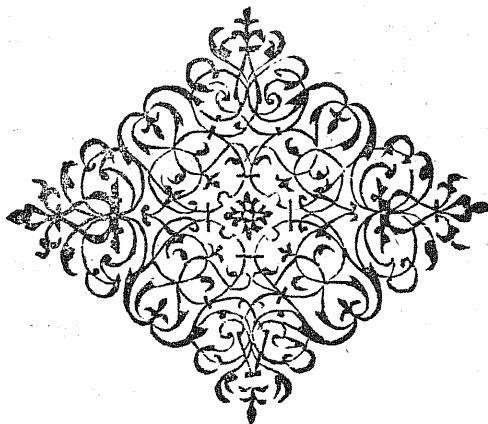
gnum. Mons enim Sion Iudæam significat, ubi futura prædicta est salus, & Sanctum, quod est Christus Iesus: Mons vero Esau est Idumæa per quam significata est Ecclesia gentium, quam defenderunt. Hoc autem obscurum erat antequam fieret, sed factũ quis nõ fidelis agnoscat?

Hec Augusti. lib. 18.

De ciuitate Dei.

cap. 31.

Finis Commentariorum in Abdiam
Prophetam. ΣΥΝ ΣΤΑΘ.

E ij

EX IONA IOACHIMI PERIO-
NII IN LIBRO DE VITIS RE-
búsque gestis Prophetarum Dei.

Lib. de Proph.
vita & inter-
ritu.

IONAS Propheta Amathi filius, Seraptanus Sido-
nius. Epiphanius enim & Hieronymus atque adeo
Hebræi, eum Seraptanæ viduæ filium, quem Elias ex-
citauit, volunt esse. Quod quemadmodum acciderit
per te legere poteris 3. Reg. 17. Hic igitur excitatus
cùm adoleuisset, ei Deus præcepit, vt Niniuen Assyriorum urbem
maximam, veritatis nuntiandæ prædicandæq; causa, proficisceretur:
diuinóque præcepto non parens, vt Ioppen Iudeæ portū venit, ibi
nauem soluentem in Tharsis inuenit, datoque naulo, conscensa na-
ue, cum cæteris in Tharsis nauigauit. In mari autem vento ingenti
statim permissu Dei coorto, fors ei obtigit, vt in mari deiiceretur.
Verum Deus Ionam seruum suum non neglexit aut deseruit, sed in-
gentem piscem parauit, qui illum excipiens deuorauit, non tamen
cõsumpsit, sed integrum ad tertium vsque diem custodiuit in aluo,
quo ex ea saluum & incolumẽ in terram euomuit. Cum ab eo pe-
riculo liberatus esset, Deus ei iterum præcepit, vt Niniuen magnam
urbem irer, & palam ac publice denunciaret omnibus intra qua-
dragesimum diem euersum iri ciuitatem. Tum Niniuitæ ieiunium
publicè denuntiarunt, amictosq; sacco & ciliciis poenituit flagi-
tiorum vitæ superioris, quod videns Deus eorum misertus est, nec
urbem, sicuti constituerat, euertit. Quæ quidem Dei misericordia
maximum Ionæ dolorem attulit, vel ne apud Niniuitas mentitus vi-
deretur, quòd absolute intra quadraginta dies urbẽ euersum iri nũ-
tiarat, vel quod intelligeret populum Israëliticũ esse periturum.

Postea, vt scribit Epiphanius, in patriam rediit, quam sibi iam
incolendam non putauit, ne ciues sui sibi obicerent

falsam suam de Niniue esse prædictio-

nem. Itaque cum matre Suram

profectus in Saar habitauit,

ibique mortuus est, ac

sepultus in specu

Cenesei Iu-

dicis.

IONAS

IONAS CVM COMMENTA-
tariis Rabbinoꝝ Selom. Iarhhi, Aben Ezra, & Da.
Kimhhi, Cald. item expositione, quatenus variat
ab Hebraeo, Ar. Pontaco interprete.

C A P. I.

IT factum est verbum Domini ad Ionã
filium Amathi, dicens,
2 **S**urge, & vade in Niniuen ciuitatẽ ma-
gnam, & prædica in ea: quia ascendit malitia e-
ius coram me.

Et prædica in ea.) prædicationem, quam pronũtio. Selo. Iarhhi.
Hic Propheta vaticinatus est in Ieroboam filium Ioas, Aben Ezra.
scriptum est enim, Quod loquutus est Dominus per seruũ ^{2. Reg. 14.}
suum Ionam filium Amathi qui erat ex Gath, ha- ^{versu. 25.} he-
pher. Non autẽ admiratione caret, quĩ venire potuerit
in mentem sapientis, qui haud ignorabat Deum & eius
opera, fugere à conspectu ipsius, maximè cum ille ipse in
manu eius sit, gloriaq; ipsius omnia sint plena. Ac quo-
modo prophetarit is, qui refractarius erat mandato Do-
mini, scriptum enim est hunc esse Prophetam. Insignis
quidem ille (R. Saadias) respõdit ipsum profectum fuis-
se Niniuen, atque in ea prædicasse, neque tamẽ huius rei ^{Exod. 2. v. 20.}
meminisse scripturam, per reticentiam sequenti loco simi-
lem, Vocate eum & comedat panem. Ego autem di-
E iij xerim

xerim istud ab eo esse dissimile, illic enim nulla erat ratio cur commemoraret scriptura, an comedisset Moses necne, siquidem non ipsum vocarint, sed occurrerit Iethroni, et eum sit alloquutus. Præterea si Ionas verbum Domini impleuit, quare fugiebat? et dicebat, Propter hoc præoccupauit fugere in Tharsis: Vidimus sane Mossem noluisse suscipere legationem Domini, ut educeret populum eius, quanto minus igitur Ionas profecturus erat ad conuertendum Ninuitas? Ac sic dixerunt sapientes nostri illum quæsisse gloriam filij. Verum ego nunc tibi significabo mysterium. Quidam natura sua sine præceptionibus versus componunt, alij egent doctrina, qui quemadmodum percipiunt disciplinam, sic possunt non percipere: hi autem posteriores leuiiores sunt prioribus. Omnes item propheta, præter unum Mossem, ubi illustrasset eius faciem gloria Domini, in visionibus & somniis suam vaticinationem acceperunt: proptereaque dixi ab Abrahamo patre nostro cum à Domino tentatus est, factum in prophetia quod scriptum est, Et arripuit gladium ut immolaret filium suum, attendente aure eius ad promptè obediendum. Postquam autem perlustravi uniuersam scripturam semper inueni ברה quod ferè sonat fugere, constructum cum dictione פני facies, ut, Quo à facie tua fugiam? et alibi, Fugit Iephte à facie fratrum suorum: Nec tamen reperi in prophetia Ionæ quòd fugerit מפני à facie Domini, verum מפני ה' * de ad faciem Domini. Et scriptum est 2. Reg. 3. v. 14. Viuit Dominus exercituum, ad cuius faciem sto. Et sane omnis locus qui recipit prophetiam est coram, ab ad faciem domini. i. à conspectu præsentia

Infra cap. 4.
versu. 2.
Exed. 4. v. 11.

Locus perobscurus.

Gen. 22. v. 10.

Psal. 139. v. 7.

Iud. 11. ver. 3.

*. i. à (loco qui est) ad seu ante faciem Dominum, hoc enim enigma aben Ezra significat.

sentia Domini, ut in Genesi, A facie tua abscondat, nam Gen. 4. v. 14. facies terræ est coram Domino: ac proinde sequitur, Et ibid. ver. 16. exiit Cain ab ad faciem Domini. Præterea scriptum est, Et introibunt in speluncas petrarum & in hiatus terræ à facie timoris Domini. Hic autè paulo infra dicitur Ionam surrexisse, ut veniret Tarsum מלפני ה', ab ad faciem Domini. Qui intellectu pollent hæc percipient.

2 In Niniuen. Niniue erat regia Assyriorum, hodieque euersa est. Sapientes Israelitarum, qui sunt in Græcia, putant eam esse quæ vocatur * Vrtia: quod ego haud scio. Porro nondum iubet Deus Ionam dicere Adhuc quadraginta dies, et cæ. sed tantum quòd ascenderit malitia, eorum coram se. Qui autem exponit Ionam timuisse ne Propheta mendax vocaretur postquam Deum penitensset mali, non rectè sentit. Neque enim hanc illi sententiam dixit ante secundum congressum: in eo enim scriptum est, Clama clamorè, quem ego loquor ad te, nempe, Adhuc quadraginta dies, et cæ. Præterea rebellis ne fuisset Propheta verbo Domini timens ne eum falsum vatem vocarent Niniuitæ? quid illud ei nocuisset, cum non habitaret apud ipsos? Deinde Niniuitæ non erant stulti. Cur enim Deus Prophetam suum ad eos misisset, nisi ut ad Dominum conuerterentur, adeo ut si non resipiscerent, firmaretur in eos lata sententia Domini? Ac nisi certò credidissent, quòd Dominus penitudine ducendus esset si resipiscerent, qua ratione vocare potuissent eum pseudopphetam. Consentaneum est autem illud, quod pie memoria maiores nostri tradiderunt, Ionam propter Israelitas iratum fuisse, quòd seruarentur Niniuitæ, atque ideo

Esai. 2. ver. 21.

* Apud eundem in Sopho. 2. legitur Atroia, sic autem Troiam Phrygiae appellant Hebræi.

Ion. 3. ver. 2.

1on. 3. ver. 3. ideo aufugisse. Et sane scriptum inuenies illud, Niniue erat vrbs magna Deo, quòd. s. ab antiquo ipsi Deum timerent. Nam qui exponit magnam & pretiosam extitisse in oculis Domini, quò minus eam euerteret, aberrat à phrasi linguæ Hebraicæ, scriptum enim est, Magnificetur anima mea in oculis Dei, non Deo, hic autem Vrbs magna Deo: Præterea scriptum est, Omnes gētes tanquam nihilum coram eo, neq; curat earum multitudinem. Itaq; expositio vocabuli תִּוּ Deo, est, quòd olim timuissent Deum, verum tempore Ione incæperint præuè agere. Nam nisi ab initio Deo addicti fuisset, hauquaquam Prophetam suum ad eos misisset. Et certe videmus eos perfecta pœnitentia resipuisse, quãta alia non fuerit, cum non reperiatur scriptũ ipsos aras Baalim fregisse, aut simulachra succidisse, vt ex eo discamus illos non fuisse idolorum cultores.

Da. Kimhhi. I Et factum est verbum Domini ad Ionam. Huius Prophetæ non vidimus prophetiã præter hanc, quam vaticinatus est in Niniuitas: Inuenimus quidem vaticinationem ei attributam, sed non scriptam: Nam libro secundo Regnum dicitur, Ipse (Ieroboam) restituit terminos Israel, ab introitu Hemat vsque ad mare solitudinis, iuxta sermonẽ Domini Dei Israel, quem loquutus est per seruum suum Ionam filium Amithai Prophetam, qui (erat) de Gath-ahopher. Estq; hac in re cõtrouersia inter doctores nostros, quorum fœlix sit memoria, Ionas (inquiunt) quæsiuit gloriam filij, nõ autem patris: eum significantes studuisse gloriæ Israelitarum, adeo vt fugerit extra terram (Israel) qui locus non est capax Prophetiæ, ne mitteret

mitteret ipsum Deus optim. max. Niniuen, nouerat enim eos esse faciles ad pœnitentiam, idq; Israelitis cessurũ in pœnam: Gloriam autem Domini non procurasse, ac illud esse quod infra dicitur: Factum est verbum Domini ad Ionam secundo, secundo scilicet eum est loquutus & non tertio. Cui obiecerunt dicentes, Nonne scriptũ est? Loquutus est per seruum suum Ionam filium Amithai prophetam. Verum soluerunt, de his quæ pertinerent ad Niniuen, Deum nõ nisi loquutum fuisse cum eo semel atq; iterum, at tertio minime. Illud autem Regum, Loquutus est per seruum suum Ionam filium Amithai prophetam, sic exponit, Quemadmodũ versum est Niniuitis malum in bonum, sic temporibus Hieroboam filij Ioas commutatum est illis malũ in bonum. Porro hic vates de tribu Zabulõ fuisse videtur, nam Gath-habepher nomen est proprium vrbs ipsius, quæ erat in sorte Zabulon, vt scriptum est, Pertransiit vsq; ad orientalem plagam Gath-habepher, litha-cazin. Potest autẽ quari, cur hæc prophetia inter scripturas sacras adnumeretur, cum tota sit de Niniuitis qui populi sunt profani, nec in ea ulla fiat mentio Israelitarum, neq; ei similis reperitur apud omnes Prophetas, Sed poterimus exponere eã fuisse adscriptam, Primò vt esset documentum Israelitarum, quòd extranei qui non erant ex Israelitis facile se flexerunt ad pœnitentiam, ac prima concione, qua redarguit eos propheta, pœnitentia integra à malitia sua resipuerunt. Israelita verò, licet eos obiurgarent Propheta cum manẽtũm vesperti, nihilõ magis tamen ab iniquitate sua sunt conuersi, Deinde vt notum faceret ingens illud
F miraculum

Infra. cap. 3.
versu. 1.

2. Reg. 25.
versu. 14.

10. 19. v. 13.

miraculum, quod edidit Deus erga Prophetam, qui tribus diebus ac noctibus fuit in visceribus piscis, idemque uiuus, quemque postea euomuit piscis. Tum ut doceret Deum Optim. Maxi. misericordia duci poenitentium, quacunque ex gente illi fuerint, ipsisque parcere, maxime cum sunt multi.

2 Surge & Vade in Niniuen, & prædica in ea, quia ascendit malitia eius coram me. Non scripsit quidnam ipse prædicaret in ea: sed ex eo, quod ad extremum clamauit aduersus eam, Et Niniue subuertetur, discimus Deum mandasse, ut hanc prædicationem haberet aduersus eam. Quia ascendit malitia eius coram me. Docet Deum etiam prouidentia prosequi gentes profanas, & exteras, ubi per iniustitiam creuerit eorum malitia, ut videre est in atate diluuij, & in Sodomitis, de illis enim scriptum est, Repleta est terra uolenta iniquitate. Talis enim perdit humanam societatem & habitationem huius mundi, in qua Deus opti. max. sibi placet. Verum in reliquis transgressionibus, non tanti sunt ab eo, ut ipsorum tagatur prouidentia, sic prouidens solis Israëlitis, sicut ait apud Amos, Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, et cæ: quemadmodum etiam exposuimus in eadem Prophetiam Amos.

Accessio. Triduana mors Domini per Prophetas & prædicta est, & promissa, & impleta. Missus est Ionas ad ciuitatem Niniuen, ut eius finem prædiceret: missus est CHRISTVS à patre, ut finem mundi omnibus demonstraret. Fugit Ionas in Tharsis à facie Domini: Fuga Ionæ, velox transitus Christi, de quo dicit Prophetæ, Exultauit, ut

gigas

gigas, ad currendam viam. Ascendit nauem Prophetæ fugiens: Lignum Christus ascendit, per mare huius seculi transiens: Irruit tempestas magna in mari: perturbatio maris, perfidia Iudæorum. Data est fors ut Prophetæ fugitiuus in mare mitteretur: Sors data est super Christi uerimenta, ut ueritas omni mundo prædicaretur. Proiectus est à nauis in mare Ionas: mors Christi in cordibus gentium est collocata. Susceptus est à bestia propheta custodiendus, non comedendus: Audi hic ipsius uocem Christi per S. David, Non dereliques animam meam apud inferos, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. In ventre bestie marinae positus orauit sanctus Ionas: In inferno Christus descendens mortuos suscitauit. Tertia die Prophetæ littori incolumis est redditus: Die tertia Christus de sepulchro surgens, super cælos est exaltatus. Ad prædicationem Ionæ Prophetæ per poenitentiam saluata est ciuitas: per Christi prædicationem sancta Ierusalem redempta est ciuitas. Hæc D. Augustinus lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 6. & ferè eadè reperit Epist. 49. ad Deo gratias, quest. 6. Et lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 30. Ionas, inquit, Prophetæ non tam sermone Christum, quam sua quadam passione prophetauit: profecto aperitius quam si eius mortem & resurrectionem uoce clamaret.

Scit Prophetæ Sancto Spiritu suggerente poenitentiam gentium, ruinam esse Iudæorum: idcirco amator patriæ suæ, non tam saluti inuidet Niniue, quam non uult perire populum suum: exemplo Moysis & D. Pauli. Præterea uidens Ionas comphetas suos mitti ad oues perditas domus Israel, ut ad poenitentiam populum prouocarent,

F ij Balaam

Balaam quoque diuinum de salute populi Israëliti pro-
phetasse: dolet se solum electum qui mitteretur ad Assy-
rios inimicos Israel, & ad ciuitatem hostium maximam,
ubi idololatria, ubi ignoratio Dei. Et quod maius est ti-
mebat ne per occasionem prædicationis suæ, illis conuersis
ad pœnitentiam Israel penitus relinqueretur. Nouerat
enim quod quando nationes credidissent, tunc periret do-
mus Israel, & quod aliquando futurum erat (tempore
Christi) hoc ne in suo fieret tempore uerebatur. Hæc Hi-
erony. in Comment.

CHALD.

3 Et Surrexit Ionas ut ^afu- ^aVt fugeret in mare ne
geret in Tharsis à facie Do- in nomine Domini Pro
mini, & descendit in Ioppé, phetaret.
& inuenit nauem eūtem in ^bIn mare.
^b Tharsis: & dedit naulū ei, ^cIn mare, ne in nomi-
& descēdit in eā, ut iret cum ne Domini uaticina-
eis i^c Tharsis à facie Domini. retur.

Selo. Iarhhi.

3 Vt fugeret in Tharsis. Mare cuius nomen est
Tharsis, & est extra terram (Israel) Fugiam, inquit, in
mare, quoniam diuinitas non habitat extra hanc terram:
Sed dixit illi Deus, Viuis tu, sunt mihi nunciij tui simi-
les, quos mittere possum post te, & inde te reducent: ve-
luti si Sacerdos diceret seruo suo qui à se aufugit ingres-
sus in latebras sepulchrorum, habeo seruos tui similes, ut
mittam post te & per eos te inde retraham. Cæterū quid
viderat Ionas, ut nollet Niniuem proficisci? cogitabat sci-
licet apud se, gentes paratas esse, ut respicerent, si ita-
que (inquit) ipsis prædicauero & pœnitentiam egerint
reos

reos constituam Israelitas, qui dictis & exhortationibus
Prophetarum audientes non sunt. Et dedit naulum e-
ius. Dedit in primis prætium eius. Non est quidem mos
descēdentium in mare, prætiū nauis persoluere, antequam
ad exitus locum appulerit, ipse tamen prius dedit, nec eo
contentus, totius etiam nauis numerauit mercedem.

3 Et Surrexit Ionas, et cæ. Dixit, insignis ille (R. Saa- Aben Ezra.
dias) Tharsis esse* Tharsum (Cilicia metropolim ac ma- * Idem sentit
ritimam) sed R. Mebasser putat eam esse urbē Aphricæ Iosephus lib. I.
quã vocant Tunes. Et dedit naulum eius. Non quidē antiquit.
integrum pro tota nauis, sed quod ipse pro quota soluere Cap. II.
debat.

3 Et surrexit Ionas ut fugeret, et cæ. At quomodo Da. Kimhhi.
efugere poterat? cum David dixerit, Quo à facie tua fu- r sal. 139. v. 7
giam? Verum eadem non sunt מלפני .i. ab ante faciem &
מפני .i. a facie. Nam cum hic propheta plenus esset sa-
pientia & cognitione, quonam pacto cogitasset fugere à
facie Domini: Mens itaque ipsius erat fugere ab ante fa-
ciē Domini, hoc est, à re quæ est in Domini conspectu, ut-
pote à spiritu Prophetico. Credebat etenim se haudqua-
quam prophetico spiritu afflatus iri, si terram Israel e-
grederetur. Propterea renuit hanc subire legationem, ita
apud se cogitans, Hæc gens facilis est ad pœnitentiam, si
itaque ad eos proficiscar ex legatione Domini, haud du-
bium est quin à via sua praua respiscant, idque reos con-
stituet Israelitas, quod ego & reliqui pphete ipsos assidue
adeamus, legati Domini, ipsi verò à via sua peruersa non
cōuertantur. Hæc obfuit causa cur nollet Domini legatio-
nem inire, quemadmodū quoque exposuerunt fœlicis me-

moria Doctores nostri, dicentes eum prohibitum fuisse, tum quod existimaret Diuinitatem non habitare extra terram (Israel) tum quia sciret illum populum proximum esse penitentiae. Ausugisse itaque, ne ageret Israelitarum condemnationem. Verum Deum, ubi dixisset, se habere illi similes multos, excitasse ventum magnum super mare. Porro R. Barachias meditatur hunc in modum. Homo quaerens fugere, ad id quod firmum est, confugit: Verum ecce adest qui confugit, ad id quod fugit, instabileque est, mare etenim fugit, nam dictum est, Mare vidit, & fugit, & tu (o Iona) confugisti ad mare. Caterum Jonathan Chaldaeus interpres periphrasticus exponit תו י' בלפניו, ab ante facie Domini, Ut ne in nomine Domini vaticinaretur. Et descendit in Ioppé. Ex sua urbe Gath-hepher, vel Ierusalém descendit in Ioppen, quae urbs in littore maris sita est, portusque est nauium. Qui autem ingreditur mare vocatur descendens, quemadmodum scriptum est in Psalmis, Descendentes in mare nauibus. Nam littus maris est locus depressus comparatione reliquae terra. Verum dominus pater meus, quem felix faustumque sit nominasse, putat hunc descensum usurpari habitatione nauis, quae est profunda & in quam descenditur, sicut hoc loco exprimitur, Et inuenit nauem & descendit in eam: sic quoque infra dicitur, Et descendit Ionas ad latera nauis: quo modo & illud scribitur. Descendentes in mare in nauibus. Et inuenit nauem euntem in Tharsis תרשׁיש accentum habet in ultima (ut sit Benoni.) Significat autem nauem paratam soluere, & tendere in Tharsum. Et dedit naulum eius. Promisit se daturum pretium, quod par esset ipsi pendere:

Eom. 1. v. 4.

Psal. 114. v. 3.

Psal. 117. v. 23.

Vers. 5.

Psal. 117. v. 23.

dere: vel etiam ab initio dedit illud. At in (libro Hebraeorum) Deras traditur eum dedisse pretium totius nauis, ut festinaretur, nec alij mercatores mercésve expectarentur, quod celeriter vellet profugere. Ac inde colligunt neminem nisi diuitem prophetiae spiritu afflari.

Descendit in Ioppen. Ioppen * portum esse Iudaea in Paralippomena libris legimus, ad quem Hiram quoque Rex Tyri ligna de libano ratibus transferebat, quae Ierusalem terreno itinere perueherentur. Hic locus est, in quo usque hodie saxa monstrantur in littore: in quibus * Andromeda religata, Persaei quondam sit liberata presidio. Sed & iuxta regionis naturam de montanis & arduis ad Ioppen, & campestria veniens, propheta recte dicitur descendisse, & inuenisse nauem fluentem à littore, & ingredientem mare. Dedit autem naulum eius siue mercedem nauis, id est, subuectionis eius, iuxta Hebraicum, siue τὸ ναυλοῦ αὐτοῦ .i. naulum suum, ut Septuaginta transtulerunt.

Omnes Prophetæ diuites. Accessio.

2. Par. 2. v. 16

* Vulgo Puerto Iaffa.

* Ista temere à Valla lib. 5.

Eleg. cap. 6.

reprehendi

docet C. Espé-

ceus libro sa-

crarum Heroi-

dum, scholis

in Tabitham;

CHALD.

4 Et Dominus misit ventum d Et opem implorauerunt tum magnum in mare & facta est tempestas magna & nauis periclitabatur ceteri. sibi esse auxilium, pro- 5 Et timuerunt nautae & clamauerunt singuli ad Deum e In fundum lateris suum, & miserunt vasa quae erant in nauis in mare, ut alleuiaretur ab eis. Et Ionas descendit * ad interiora nauis, & dormiebat

d

à

ex

cum

pro-

ie-

In

na-

na-

na-

na-

na-

na-

na-

na-

na-

na-

na-

6 Et

Heb. ad latera

6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit illi, quid tu sopore deprimeris? surge inuoca Deum tuum si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

Selo. Iarhhi.

4 Periclitabatur conteri. habebatur ac si iam confRACTA esset,

5 Nautæ. Dicuntur מלחים homines qui gubernant nauim. Singuli ad Deum suum. Erant enim in ea nauim ex septuaginta nationibus ac populis.

6 Gubernator. רב החבל est princeps nautarum seu proreta, nam etiam nautæ vocantur חובלי הים (q. funicularij maris nam חבל funem significat) & vernacule Gouernal. Quid tu Sopore deprime ris? quid tibi est ut dormias? nec enim nunc tempus est somni. Recogitet Deus. יתעשה est de significatione cogitationis, unde in Psalmis reperies, ועשונותיו Et cogitationes eius. Et apud Danielelem, Rex (Darius) עשית cogitabat.

Aben Ezra.

4 Et Dominus misit, הטיל id est proiecit, metaphorica est locutio, ut sit sensus: Deum proiecisse vetum è terra ne possent ad eam reducere (nauim) Istud enim accidit eo in loco quo mare iungitur flumini, qui locus est ut plurimum prope terras, talis enim perpetuo periculosus est nauibus. Quod vero hoc ita fuerit, satis testatur verba quibus vititur postea, Proiecisti me in profundum in cor maris & flumen circumdedit me. Et nauis periclitabatur. Hebr. cogitabat se frangi, per prosopopeiam, qualis est apud Ezechielem, Terra cum peccauerit in me, &c.

Exech. 14. v. 13

5 Et timuerunt nautæ: מלחים sunt consulti peritique rei

rei nautica, iuxta illud, מלחיו gubernatores tui et nau- Exe. 27. v. 27.
ta tui. At R. Iaphet putat ita dictos מלח, id est, sale,
& ipsi salem exportaret. Ad interiora nauis. אל ירכתי Indi. 12. v. 7.
ad latera hoc est, ad unum ex lateribus nauis: sicut, Et sepultus est in urbibus * Galaad. Et dormiebat. Prae * id est, in una
fastidio maris & astu ipsius: forsitan enim nusquam a- urbium.
lias nauim ingressus fuerat.

6 Gubernator. רב החובל maximus eorum qui erant חובלים (q. funicularij) id est, sustollentes חבלים funes, scilicet, mali. Verum. R. Moses putat deduci à חכמות solertia, acumina, in Prouerbiis. Recogitet. Prou. 12. v. 5.
יתעשת idem hoc loco significat ac in Psalmis, Perierunt פסל. 146. v. 4.
(inquit) עשונותיו cogitationes eius, hinc fit ut undecimus numerus dicatur עשר עשר, & in se contineat duas Num. 7. v. 72.
veluti supputationes, summariam & singularē: qua notione verbum cogitandi pro numerare etiam accipitur, Deus יחשוב reputet seu numeret mihi. Psal. 40.

4 Nauis periclitabatur conteri. Figura est ad locupletandam linguam, qua significat nauigatores cogitasse nauem fractum iri. Da. Kimhhi.

5 Et timuerunt nautæ: מלחים sunt hi qui apprehendunt & tractant remos. Ad interiora. אל ירכתי ad latera, hoc est, ad unum ex lateribus, ut, Et sepultus est in urbibus Galaad. & apud Zachariam. Super pullo * filio Zac. 9. v. 9.
asinorum. filio * asinae.

6 Et accessit ad eum Gubernator. Maximus nautarum: nautæ enim appellatur חובלים quod trahant & remittant funes mali, prout ars eorum postulat, חובל autem est nomen collectiuum ad nautas, quemadmodum & Io-
G nathan

nathan Chaldaeus Paraphraſtes intellexit, dum vertit princeps nautarū: vel erit nomē ſubſtantiuum, formę רתו id eſt, reliquia. Quo etiam modo erit collectiuum ad nau-
tas. Ipſe autem eſt præfectus ille qui gubernat nauim, ad cuius præſcriptum nauæ & trahunt, & laxant funes. Recogitet. Heb. תשחית placetur, quo ſenſu reperitur,

Perierunt תשחיתו cogitationes beneuolentiæ eius: ſic etiam Syriacè ſumitur, ut apud Danielem, Et rex præſi-
cere eum תשחית beneuolè cogitabat. Ionathan tranſtulit, Sit miſericordia:

Acceſſio.

Et Ionas deſcendit ad interiora, et cæ. Hoc dici poteſt ipſum conſcium fuiſſe fugæ & peccati quo Do-
mini præcepta neglexerat; & tempeſtatem ignorantibus cæteris contra ſe ſauire cernebat: ideo deſcendit ad inte-
riora nauis, & triftis abſconditur, ne quaſi Dei vindices fluctus aduerſum ſe videret intumeſcere. Quod autem dormit non eſt ſecuritatſ ſed mæroris.

*.i. quiſque.

7 Et dixit vir* ad collegam ſuū: venite et mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malū ſit nobis. Et miſerunt ſortes & cecidit ſors ſuper Ionam.

CHALD.

8 Et dixerunt ad eū: Indica nobis cui* cauſa malū iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuū? *g* Quæ prouincia tua? Ex quonam es po-
que terra tua? et vnde venis? *pulo.*
vel *g* ex quo populo es tu?

9 Et dixit ad eos, Hebręus *h* Iudæus ego. *h* ego ſum, & Dominū Deū cœli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

7 Venite

7 Venite & mittamus ſortes. *Viderunt reliquas* Selo. Iarhhi. naues mari placido nauigare, ſuam autem propemodum frangi: dixerūt itaq; inter ſe, Iſtud cōtigat propter aliquē noſtrū. Quam expoſitionem reperimus in capitibus R. Eliezer. Quare hoc malum ſit nobis. Propter cuius noſtrum ſcelera.

8 Indica nobis cuius cauſa. In quē peccaſti, ut propterea malū hoc nobis acciderit? Et vnde venis? Nā fortasſe cōtra homines illius loci, decreta eſt pœnæ ſentētia. Ex quo populo es tu? Forſitan enim peccaui popul* tuus.

7 Et dixit vir, & c. Sunt qui dicant fuiſſe tunc ibi a- Aben Ezra. lias naues, quæ egredi poterant, hanc autē ſolam in discrimine & periculo naufragij fuiſſe: ac propterea dixiſſe ad inuicem, Agite iaciamus ſortes. Quare. Heb. בטלמי propter quem: ac tale eſt illud Samuelis, Percuſſit eum *2. SAM. 4. v. 6.* Dominus בל על propter erratum.

8 Et dixerunt ad eum, & c. Qui exponit eos quaſi ſe ex quonam eſſet populo, & ex qua nam terra eſſet, ut intelligerent, num lata eſſet in eos à Deo mortis ſententia non loquitur conſentanea. Si enim decernit Deus cōtra ſuperio-
contra populum aliquem, licet in vrbe nullum eorum ad- rem Rabbini. ſit in quos latum eſt iudiciū, ſed alibi apud alios, quorſum timebunt alij, tanquam mixti, propter eum in quem ſolū lata eſt interitus cenſura? Solent autem ut plurimum homines ſua arte viuere, ac ars docet eorum ſtatum & negotia, curq; ingredientur & dirigant iter in alium locum. Quædam etiam ſunt regiones in quibus homines magna ex parte ſunt boni, quemadmodum & hodie notum eſt.

9 Et dixit ad eos. Reſponderet illis ad poſtremum, ſe eſſe

G ij

44
 unde dicti sunt esse ex filiis Heber, qui vocatur Hebraei, quod sint de filiis
 de primi illius Heber, qui ut scriptum est in Genesi, fuit
 Gen. 10. v. 21. pater omnium filiorum Heber. i. Hebraeorum: nec alium
 se timere, praeter Deum à cuius conspectu fugerit. Caeli
 autem, terrae, ac maris meminit, significans se pro com-
 pecto ac rato habere, ipsum ea cōdidisse & in omnia ha-
 bere imperium.

Da. Kimbhi. 7 Venite & mittamus sortes. Hac in re mirandum
 est, quomodo ipsis in mentem venire potuerit, hanc ingen-
 tem tempestatem ipsis accidisse propter homines, qui erant
 in naui. Quid enim? Nonne aliae erant naues in mari?
 aut homines caterarum omnium nauium, quae in illo vē-
 tis agitabantur, mittebant sortem, ut explorarent cuius
 causa illa calamitas ipsis aduenisset? Verum reperi in
 capitibus R. Eliezer summa quidem ipsos fuisse iacta-
 tos tempestate: Ceteras autem naues, quas habebant à
 dextris & sinistris pacatissimo mari tranquille nauigasse
 transséq; cum nauigiū, in quod Ionas descenderat, ver-
 saretur in magna calamitate, adeo ut putaretur confrin-
 gendum. Dixerunt itaq; ad eum. Quare hoc malum
 est nobis? באשר לטי pro בטלמי id est, propter quem?
 Dixerunt (inquam.)

8 Indica quæso nobis cuius causa malum istud
 fit nobis? Quia tu is ille es, propter quem irruit in nos
 hæc calamitas. Indica quod est opus tuum? In quo
 scelere deprehensus es? qualis est ars tua? forsitan enim est
 ars fraudis & violentiæ, propter quam tu reus es. Vn-
 de venis? Fortasse aufugisti propter facinus quod illic
 patraisti. Quæ terra tua? fortasse incola terræ tuæ sunt
 impij

impij. Ex quo populo es tu? וואי מן men est seruire &
 veluti (per metathesin) transpositū, atq; si dixisset וואי מן
 id est, & ex quonā populo es tu? Vel etiā exponetur absq;
 metathesi, hoc modo, Populus ille ex quo tu es, quonā est?
 Num est populus exosus Deo Opti. Maxi. propter im-
 probitatem suorum operum?

9 Et dixit ad eos. Duas ad res respōdet, facta ad in-
 terrogationem eorum respōsione. Nam posteaquam di-
 xit illis, Hebraeus ego, notum habuerūt eius populum &
 terram: Vbi autem dixit Dominū cœli ego timeo,
 simul respondit ad illam eorum interrogationem. Quod
 opus tuum? Suum opus non esse opus doli, quin potius
 se Deum timere, nec ullum scelus cōmisisse. Dum autem
 adiecit. Qui fecit mare & aridam, Propter tempesta-
 tem quidem ortam in mari, primum ait Deum benedictū
 fecisse mare, & ipsum eundem iniecisse vētum procello-
 sum in illud, quod et sedaturus sit cū volet eosq; educlu-
 rus in aridam. Deinde vsurpauit de cœlis nomē Elohim
 & Deus eos ductat, regat, ac iudicet. Postremo de terra
 ait. Qui fecit, ושא hoc est, Qui aptauit: Neq; enim ab
 initio accommodata fuit vsui rerum creatarum, donec a-
 qua in unum locum congregatae fuerint.

Vox Elohim
 Indicem sonat.

Gen. 1.

Et miserūt sortes. Nouerant naturā maris, & tanto
 tempore nauigantes, sciebāt tempestatum, ventorūq; ra-
 tiones: & utiq; si solitos, & quos aliquando experti fue-
 rant, fluctus vidissent consurgere, nunquam sorte autho-
 rem naufragij quærerent, & per rem incertam, certum
 cuperent euitare discrimen.

Indica nobis, & c. Notanda est breuitas quam Ver-
 gilius

mus Domine, ne pereamus *viri istius. Neq; nobis*
 in anima viri istius. Et ne *imputes culpam sangui-*
 des super nos sanguinē in- *nis innocentis. Nam tu*
 nocentem: quia tu Domine *Domine, sicut volūtas*
 sicut voluisti, fecisti. *tua, (fuit) fecisti.*

Selo. Iarhhi. 13 Et remigabant viri, ויחחרו & fodiebant, hoc est, elaborabant, omnemque nauabant operam, tanquam fossor in fossione.

14 In anima viri istius. In iniquitate, quod mittamus manum in animam ipsius.

Aben Ezra: 13 Et remigabant. ויחחרו, eius expositio est (per plusquam perfectū) & iam foderant, ac utitur fodiendi verbo (pro remigandi) quod qui tractant remos, similes sint fossoribus.

14 Et clamauerunt. Crediderūt omnes in Deum exaltandum, conuersi que sunt ad inclamandum eum. In anima, pro anima, cui simile est illud, Et seruiuit Iacob in

Gen. 29. v. 20. (pro) Rachel. Sicut voluisti. Nam innotuerat illis propter Ionam, mare iactatum fuisse tempestate.

Da. Kimhhi. 13 Et remigabant. ויחחרו & foderūt, hoc est, apprehenderunt remos, ut educerent nauim in continentē. Qui enim tenet remum, eumque agit in mare, est veluti fossor, quod Ionathan exposuit, Et remigabant. Illud autem quod ait, Ut reuerterentur, eò spectat quod nauis discedat ab arida, unde cum exit in aridam, dicitur ad eam reuerti.

14 Et clamauerunt. Sensus horum verborum satis ex se constat. Quæsumus. ויחחרו scribitur per He, ויחחרו autē, innocens, per Aleph, ut mos est habentium Aleph radi-

cale

cale (.i. quiescentium Lamed Aleph) וְיָשִׁיבָנוּ præpositus, וְיָשִׁיבָנוּ propheta.

Et remigabant, &c. Nitebantur reuerti ad aridam Accessio: ne sanguinē funderēt, Neve violarent Prophetam Dei.

CHALD.

15 Et tulerunt Ionam, & 1 Et acceperunt Ionā miserunt in mare. Et stetit à & iniecerunt eum in feruore suo. mare, quod quieuit ab astu suo.

16 Et timuerūt viri timore magno Dominū & m immo- m Et dixerunt se sa- lauerūt hostias Domino & crificaturos sacrificium vouerunt vota. Domino.

16 Vouerunt vota. Quòd. s. fierent profelyti.

Selo. Iarhhi.

15 A Feruore suo. וְיָשִׁיבָנוּ ab ira sua, metaphoricōs, ut Aben Ezra. in Genesi, & erant וְיָשִׁיבָנוּ irati.

Gen. 40. v. 6.

16 Et immolauerunt. Postquam exierunt.

Da. Kimhhi.

15 Et tulerunt, &c. Hæc non indigent expositione.

16 Et immolauerūt hostias. Quonam pacto obtulerūt sacrificium in nauis? Verum eius expositio accipienda est, iuxta Chaldaeam ipsius paraphrasim, Dixerunt se sacrificaturos Domino. Vouerunt vota. Nempe alia vota præter sacrificium, ut verbi gratia, erogare elemosynam pauperibus.

Et immolauerunt hostias. Eas certè in mediis flu- Accessio.

etibus non habebant, sed quia sacrificium Deo est spiritus psal. 50. v. 19.

contribulatus. Et in alio loco dicitur, Immola Deo sacri- psal. 49. v. 14.

ficiū laudis, & redde altissimo vota tua. Et rursus,

Reddemus tibi vitulos labiorum: Idcirco in mari immo- osee. 14. v. 3.

labant hostias, & alias sponte promittunt, vota nuncupā-

H tes

tes se nunquam, ab eo quem colere coeperant recessuros.

CAP. II.

1 Et præparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Ionam, fuitque Ionas in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus.

Scilo. Iarhhi. 1 Piscem grandem. Vox Hebraea terminationis

Commentum mascul. indicat istum piscem fuisse marem: Atque ita est Rabbimcum cum (Ionas) esset in latitudine & spaciose ageret, aniquo & similib⁹ mum non adiciebat ad orandum: Innuit itaque Sanctus quanta cecitas ex parte contingit in Israel oris piscis fœminæ, quæ grauida erat fœtibus, fuitque ibi

aparet. Rom. 11 Ionas in augustis, ac tum demum orauit, quoniam dictum est postea (eum orasse) de ventre, seu visceribus גרגר (in terminatione fœminina). i. piscis fœminæ.

Aben Ezra: 1 Et Præparavit. dictio וַיִּפְרֹץ sonat præparationem. Fuitque Ionas. Homo non potest viuere in visceribus piscis, vel horâ, quanto igitur minus per hunc numerum (dierum nocturnumque)? Verum id per miraculum factum est.

Da. Kimhhi. 1 Et præparavit Dominus. וַיִּפְרֹץ est de significatione præparationis, sicut & apud Danielelem, Qui מנה præparavit cibum vestrum. Deus itaque præparavit eum in momento, nam eadem ipsa hora, qua proiectus est Ionas in mare, destinavit piscem, ut eum absorberet, ne immergeretur pelago: quod fuit unum ex miraculis. Cæterum in capitibus R. Eliezer, R. Tarpon ait, iam à sex diebus orbis conditi præparatum fuisse piscem, qui Ionam deglutiret.

Accessio. Per piscem grandem, haud dubium quin cetum significet. Nam eum Septuaginta interpretes, & Christus

in

in Euangelio, vocant cetum, rem ipsam breuius explicantes. Huius autem loci mysterium, Dominus in Euangelio exponit.

2 Et Oravit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3 Et dixit, Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamavi, & exaudisti vocem meam.

4 Et proiecisti me in profundum, in cor maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

5 Et ego dixi abiectus sum à conspectu oculorum tuorum. Verum tamen rursus videbo templum sanctum tuum.

6 Circumdede runt me aquæ usque ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

7 Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum: & subleuabis de corruptione vitam meam Domine Deus meus.

CHALD.

a Ex inferiori abyssoprecatus sum, petitionem meam implesti.

b Propulsus sum à verbo tuo.

c Ad mortem usque.

d Mare caricis apertum fuit capiti meo.

Ad radices montium descendi, terra serrauit robora sua super me in æternum.

Et abs te hoc impetretur, ut atollas ab interitu vitam meam, Domine Deus mi.

Cum deficeret in me anima mea, cultus Domini recordatus sum.

Hij c Non

8 Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi, quæcūque voui reddam pro salute mea Domino.

11 Et dixit Dominus pisci, & euomit Ionam in aridam.

Selo. Iarhhi. 3 De ventre inferi clamaui. De ventre piscis qui mihi est instar inferni.

4 Omnes gurgites tui & fluctus tui. Omnes tempestates & æstus ipsius maris: appellatur autem מטברי, propterea quod fluctus frangunt finduntque mare. Et ego dixi. Cum præcipitem me dederunt in mare, (dixi) En ego morior, eiectusque sum à conspectu oculorum tuorum.

5 Verumtamen. Ex eo quod vidi, te omnibus istis diebus me saluum valentemque reddidisse, intellexi me iterum visurum templum sanctum tuum.

6 Pelagus operuit caput meum. סוף הכוּס לראשי. carex implicatus capiti meo, id est, mare caretosum (Latinis rubrum) pendet supra caput meum: Dominus enim ostendit illi mare caricosum, quoque modo traiecissent Israelitæ per medium eius. Nam gemini oculi piscis

erant

erant velut duæ fenestra, per quas ipse prospiciebat & intuebatur omnia quæ erant in mari.

7 Ad extrema montium descendi. Cum ad finem usque dimensionis montium, qui fixi sunt supra abyssum, descēdissem, ego dixi, Terra vectes me concluderūt בערי ex aduerso mei, supra me est claustrum quod nunquam sum egressurus, בערי. i. super me, ut, Et claude ianuam בער super te. Ac eiusmodi est, omne בער in scriptura, sicut, Cutis בער (pro) cute, id est, membrum ex aduerso membri. In æternū. Cōuertitur ad illud quod paulo antea dixerat. Et ego dixi abiectus sum. Et ego (inquit) dixi, Vectes & repagula terræ occlusi sunt super me in perpetuum. Et subleuabis de corruptione vitam meam. Iam hīc quidem vidi gehennam: attamen me inde* subduxisti, ac nūc sum è regione, subter templū Hierosolymitarum, prout dictum est, Veruntamen respiciam ad templum sanctum tuum: & illud, Veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. 2. Reg. 4. v. 4.
Iob 4. v. 4.
versu 6.
*id est subduces præter. pro futuro.
versu 5.
versu 8.

8 Cum Augustiaretur. Cum deficeret, cui simile est in Psalmis, Anima eorum in ipsis התעף deficiet, & in Lamentationibus, בעט cū deficeret paruulus et lactēs. Psal. 107. v. 5.
Lament. 2.
versu 11.

9 Qui custodiunt vanitates frustra. Populi huius mundi qui colunt idola. Misericordiam suam derelinquunt. i. timorem seu cultum Dei Opti. Maxi. à quo omnis erga eos beneficentia & bonum proficiscitur, deserunt. Ego vero non sic me gero, sed voce laudis & confessionis sacrifico tibi: sicque exposuit Ionathan. Cæterum in capitibus suis R. Eliezer id refert ad nautas, qui deseruerunt pietatem suam, qua benè afficiebant idola sua

H ij &

et profelyti facti sunt (conuersi .f. ad fidem Iona.)

10 Pro salute mea dabo Domino. וְיִשׁוּעָתָה לִי salus Domini: vota pacificorum, et confessionem persoluam, propter salutem quæ est Domini: וְיִשׁוּעָתָה aut perinde valet psal. 44. v. 27 ac לְיִשׁוּעָה .i. ad salutem, ut in Psalmis, Surge (Deus) עֲזָרְתָה auxilium nobis, pro עֲזָרְתָה in auxilium nostrum.

Aben Ezra. 2 Et orauit. Interpretes huius loci dum volunt noua commentari, traducunt scripturam à suo simplici et germano sensu, quasi Ionas non nisi orauerit post exitum suum in aridam, quod inueniatur dictum esse, De visceribus, et non, In visceribus: Neque vident ibidem similiter scriptum esse, De ventre inferi clamaui, et sic

ver. 3. psal. 130. v. 1. alibi, De profunditatibus clamaui ad te Domine. Præterea vox Clamaui, satis declarat Ionam preces fuisse, et clamauisse ad Dominum, priusquam piscis eum euomisset, cui consonum est etiam illud, Et venit oratio mea ad te.

ver. 8. * Quod Hiero. ed quod proditum est, Et ascendere * fecisti de corruptione vitam meam. & Venit * ad te oratio mea.

ubi * Hiero. Verum tu nunc adhibe mentem tuam, et aduerte omnes preces Prophetæ, benedictionesque ipsius fieri spiritu prophetico, ut cum Iacob dixit, Do tibi partem unam, extra fratres tuos, quam Tuli (.i. feram et accipiam) de manu Amorihæi: Rem enim quæ decreto Domini est euentura, narrat (scriptura) per præteritum, ut, Et inclinauit

Gen. 49. v. 15. (Isachar) humerum suum ad baiulandum: et, Processit Num. 24. v. 17 stella de Iacob: Et impinguatus est dilectus, et recalcitra-

Dent. 32. v. 15. uit: Et vidit Dominus ac irritatus est: Et habitauit Israel confidenter solus. Sic in oratione Dauidis dum ipse

fugeret

fugeret, Et exaudiuit me de monte sancto suo: ibi etenim psal. 3. ver. 5. Epigraphe præfert, Dum fugeret ipse, non autem, postquam ipse fugisset. Sed et in ipsa prece Iona (legitur) Rursus videbo templum sanctum tuum: nempe cælum, ut significat Abacud dum inquit, Dominus (est) in templo sancto suo: et alij multi similiter. Ac hic etiam scriptum est, Salus Domino, (non quidem qua iam potiretur sed) quam expectabat: designans salutem à Domino esse querendam. Nō desunt autem qui dicant, piscem fœminam deglutisse marem: quod tamen non est necesse rנה enim et רג (quæ piscem significant) sunt nomina speciei veluti צרקה et צרק .i. iustitia.

3 De ventre inferi. שאול Locus est profundus oppositus cælo, qui est locus mundi superus. In cor maris. ימים plurale, pro singulari, sicut in Exodo, In fluuiis (pro in fluuiio) eorum. Exod. 7. v. 19.

5 Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum. id est cælorum.

6 Usque ad animam. Quousque peruenit anima mea ad mortem. Iaphet autem tradit mare carectosum (seu rubrum) comisci cum mari Ioppe, ut סור sumatur sicut in Exodo, Et posuit eum in סור (mari carectoso) ripæ fluminis, quod non longè distet. Exod. 2. v. 3.

7 Ad extrema montium. קצבי sunt loca in quibus finduntur montes, ex deriuatione verbi, Et קצב excidit lignum. Et terræ vectes. Et terra suos obdidit pessulos super me, ne ad ipsam regredi possim. Subleuabis de corruptione vitam meam. Figuratè hoc dicit de anima sua, quæ haud dubiè est vita ipsius.

8 Cum

Verum expositio roſi Capiti meo, hoc est, capiti piscis qui deglutiuit me. Ille etenim ipsi erat instar capitis, quandiu extitit in eius visceribus. Sunt autem qui exponant קרו mare rubrum*, quod aiunt comisceri cum mari Ioppe. Quē sensum sequutus est Ionathā, Mare (inquit) caricis apensum fuit capiti meo.

*Caricis.

7 Ad extrema montium descendi. Usq; ad extremitatem imam montiū qui sunt in mari, quasi dicat, Ad montiū radices que herēt fūdo maris: בב enim et פפ unū idemq; sunt. Sicq; trāstulit Ionathā, Ad radices montiū descendi. Terræ vectes concluserunt me in æternū. Iam ab initio cogitabā terrā quæ arida est, super me suos vectes protendiſſe, id est, sese in longum proieciſſe super me, ne in eam unquam egrederer, utque mare mihi esset sepulchrum. At vero cū ego viam intra viscera piscis, sat scio, te vitam meā à sepulchro reuocasse (fouca enim seu corruptio hīc sepulchrum significat) meq; rediturum in continentem terram. Domine deus meus. ליוהי (q. iudex mi) qui iudicasti me secundum ius. Porro, hæc Ionathan ita conuertit, Terra protraxit robora sua super me in perpetuum, & tu fac appropinquare* coram te, ut subducas ab exitio animam meam.

* i. hoc abs te impetretur.

8 Cum angustiaretur in me anima mea. Hac locutio vsurpatur ad significandam grauitatem angustia, qua anima hominis contrahitur: cuius generis exemplū est in Psalmis, Anima eorum in ipsis אפסות angustiabitur. Ait itaq;, Vbi anima mea fuit in angustiis, quod piscis me deglutiuiſſet, tūm primum reputaui me velut mortuum, nihilo tamē minus Dñi recordatus sum, & ad

eum

eum preces effudi. Ut veniat ad te oratio mea. id est, Et venit ad te oratio mea. Posteaquam ita me viuum derelictum sensi in visceribus piscis, satis inde intellexi orationem meam ad te peruenisse. Ad templum sanctum tuum. Cælum videlicet. Quo modo & alibi dicitur, Dominus in templo sancto suo: & Dominus in cœlis aptauit solium suum: Sic etiā in libro Paralipomenon, Et venit oratio eorum in habitaculum sanctum eius in cælos.

Psal. 11. v. 4.
Psal. 103. v. 19.
2. Paral. 30.
versu. 17.

9 Qui custodiunt vanitates frustra. Navigatores qui erant cultores idolorū, & custodiebāt vanitates inanitatis, sat scio, postquam liberati fuerint ab angustia, deserent pietatem suam, qua timebāt Dominum, et clamabant ad eum, eiq; vota nuncupabāt, nec rata ac firma facient quæ ipsi vouerunt, quin ad cultum deorū suorum reuertētur. Ego vero non ita. Nam In voce laudis immolabo tibi. Cæterum vox שטרם non est verbum transitiuum in tertium, sed idem est ac שטרם custodientes. Non desunt autem qui exponant יעובו ex (loco Leuitici) הסר Abominatio est: Atq; si diceret, relinquet idola sua, que sunt abominatio et nequitia. Sicq; reperies in capitibus R. Eliezer, Postquā (inquit) nautæ viderūt, vbi peruenissent Niniuem, omnia portentia quæ Deus erga Ionam ediderat, constiterunt, ac proiicientes singuli Deos suos in mare (Nam dictum est Custodientes vanitates inanitatis הסר abominationē suam reliquerunt) reuersi sunt in Ioppen, cōfenderuntq; Hierosolymam, atq; circumdederunt carnem præputij sui (dictum est enim, Et timuerūt viri illi timore magno Domi-

* Contra Aben Exram.

Leui. 20. v. 17

versu. 8.

Cap. 1. v. 16.

I ij

num,

num, & sacrificarunt sacrificia Domino, siquidem obtulerunt sacrificium, id est, sanguinem fœderis circuncisionis, qui est instar sanguinis sacrificiationis. quin etiam uenerunt singuli, se adducturos uxores, filios. omnes denique suos ad timorē Domini Dei Ionæ, & vota quæ nuncuparant persoluerunt: Itaque istos profelytos, vocant profelytos iustitia: Ceterum Ionathan ita conuertit, Non sicut populi cultores idolorū, qui ubi ipsis benefactam fuerit, non agnoscunt.

10 Ego autem in voce laudis. Quia confitebor tibi voce confessionis in medio Ecclesie, & sacrificabo tibi hostiā laudis sicut uoui. Pro salute mea Dño. Hebr. Salus Domini: cuius talis est sensus, Et dicam salutem esse Domini solius, qui me incolumem seruauit in signi miraculo, quod mea causa edidit.

11 Et dixit Dominus pisci: id est Excitauit illius appetitum, ut in continentem eum euomeret.

Accessio.

Non ignoro quosdam fore quibus istud in credibile et ἀπίστων esse uideatur. Qui utique si fideles fuerint multo credere maiora tenentur: omniaque diuina miracula credenda sunt, aut hoc cur non credatur causa nulla sit. Sin infideles erunt, legant quindecim libros Nafonis Metamorphoseos, & omnē Græcam, Latinamque historiam: ibique cernent uel Daphnem in laurum, uel Phæontis sorores in populos arbores fuisse conuersas, & cetera in quibus ipsa turpitudine fabularum, diuinitatis denegat sanctitatem. Et cum turpibus credāt, potentiaque Dei uniuersa defendāt, eandem uirtutem non tribuunt & honestis. Ex Hiero. & Agust. epist. 49. q. 6.

De

De ventre inferi. Ventrem inferi aluum ceti intelligamus, quæ tantæ fuit magnitudinis, ut instar obtineret inferni: refertque D. Augusti. apud Carthaginem conspici in loco publico, fixas costas belluæ marinæ tantæ magnitudinis, ut uenter quem illa munirent, multos homines in suo spacio capere posset.

Videbo templum sanctum. Exoptantis uel confidentis affectu, desiderauit in profundo mari positus, uideri templum Domini.

Cum Angustiaretur. Cum (inquit) nullum aliud sperarem auxilium, recordatio Domini mihi fuit saluti, iuxta illud, Recordatus sum Domini & letatus sum: psal. 76. quicquid impossibile uidebatur, Domini recordatione superatum est.

CAP. III.

CHALD.

1 Et factum est uerbum Domini ad Ionam secundò, dicēs. ^a Sermo prophetiæ a Domino.

2 Surge & uade in Niniuē ^b Vaticinare contra ciuitatem magnam, & prædica in ea prædicationem eam, prophetiam quam ego loquor tecum.

1 Et factum est. Iam secundò.

2 Surge. Hec docent Ionam non profectum in uiam ^{Aben Ezra.} quæ longe abesset à Ninive: ut siquidem secundò ipsum (Deus) legasset, ad eam proficisceretur.

1 Et factum est uerbum Domini ad Ionam secundò. Iam supra exposuimus ^{Da. Kimhhi,} שנית secundò significare secundam uicem.

2 Quam ego loquor ad te. Quam iam dixi tibi,

I ij

nunc

nunc iterum loquor ad te, ut prædices Niniuen subuertendam propter malitiam ciuium. **CHALD.**

3 Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuen, iuxta verbum Domini (Et Niniue erat ciuitas magna Dei itinere trium dierum.) **CHALD.** Et clamauit (velut voce præconis) dixit- que, In fine quadraginta dierum & Niniue subuertetur.

4 Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnus, & clamauit, & dixit, Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur.

Selo. Iarhhi. 4 Subuertetur. In vastitatem redigetur.

Aben Ezra. 3 Et Surrexit. R. Iesuah tradidit, nautas profectos fuisse Niniuen, & adnuntiasse qua euenerant Iona, proptereaque eos credidisse. Dictionē autem אלוהים Dei, iam supra exposui. Itinere trium dierum. Per ambitū

Cap. 1. ver. 1. scilicet ciuitatis, ut esset iter vnus diei ab urbis uno extremo ad extremū alterum: aut concionando, non nisi iter vnus diei progressus est, ut propterea (subiiciat) Et cœpit Ionas, &c. Sunt autem qui versam (Nam & הפך vertere etiam significat, nedum subuere) fuisse Niniuen intelligant ab operibus suis prauis. Sed hæc allegoria non quadrat: quin potius comminatio est, qualis apud Ieremiam, Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, ut eradice, & destrua, & disperdam illud.

Da. Kimhhi. 3 Ciuitas magna Dei. Id omne quod vult (scriptura) intendere, ac augere, iungit nomini Dei per formulam auxeseas: qualia sunt, Sicut montes Dei: Cedri Dei: Flamma Dei: Caligo Dei (.i. densissima.)

Psal. 106. v. 7.
& 80. v. 11.
Canti. 8. v. 6.
Ier. 2. v. 31.

4 Et

4 Et cœpit Ionas. Vrbs enim patebat iter trium dierum, ab una extremitate ad alteram vsque. Cœpit autem Ionas ingredi urbem, ad iter vnus diei: Dumque iret per urbem clamabat dicēs, Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur, alludens ad subuersionem Sodomæ & Gomorrhæ, facta enim ipsius, similia erant operibus sceleribusque istorum.

Ciuitas magna. Tanti erat ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri. At verò Ionas præcepti & superioris naufragij memor, viā trium dierum vnus diei festinatione compleuit. Hier.

CHALD

5 Et crediderunt viri Niniuitæ in Dominum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiuntur saccis. **CHALD.** Crediderunt viri Niniuitæ verbo Domini. ti sunt saccis à maiore vsque ad minorem.

Et crediderunt. Simile est illud, Et credidit populus, scilicet, verbo Dei. **Aben Ezra.** Exod. 4. v. 31.

5 Et crediderunt. Quia homines nauis erant in vrbe, & testimonium de eo ferebant, quod proiecissent eum in mare, deque re tota uti se habebat: propterea crediderunt eius prædictioni, & perfecta pœnitentia resipuerunt. Et prædicauerunt ieiunium. Ante exhortationem regis, pœnitentiam ex sese egerunt, afflixeruntque se ipsos, amicti saccis. **Da. Kimhhi,**

Et Crediderunt viri. Ordo est pulcherrimus, præcipit Deus Propheta, propheta prædicat ciuitati, prius viri credunt, & illis ieiunium prædicantibus, omnis atas sacco induitur, viri non prædicat saccum, sed tantum ieiunium: **Accessio.**

iniunium: At vero hi quibus pœnitentia præcipitur, consequenter ad ieiunium saccum copulant, ut inanis venter, & habitus luctuosus, ambitiosius Dominum deprecantur.

CHALD.

6 Et peruenit verbum ad e De folio suo regio.
regem Niniue, & surrexit de f Vestimentum suum
e folio suo, & abiecit vesti- splendidum.
mentum suum à se, & in- g Ex decreto regis e-
dutus est sacco, & sedit in iusque procerum.
cinere.

7 Et clamauit, & dixit in Niniue ex g ore regis
& principum eius, dicens, Homines, & iumenta, &
boues, & peccora non gustet quicquam, nec pas-
cantur, & aquam non bibant.

Selo. Iarhhi. 6 Vestimentum suum. אוררו ornamentum suum
pretiosum.

7 Et clamauit. Imperauit atque promulgauit: Ex ore
regis. Hebr. טעם ex gustu, id est, Ex regis ad magna-
tes suos, consilio, iusserunt voce præconis promulgare.

Aben Ezra. 6 Et peruenit. Istud (contigit) antequam se accinge-
rent sacco. Et abiecit. ויעבר Et transire fecit, hoc est,
detraxit & exiit. Et indutus est. ויכס & tegere fecit.
id est, fecit ut carnem suam saccus teget: nam verbum
est transitium.

7 Ex ore regis. טעם ex gustu, id est, ex consilio, sen-
tentia, ac mente sua. Qua metaphora legitur in Psalmis,
Cum mutasset ipse gustum suum. (i. sententiam suam.)

Da. Kimhhi. 6 Et peruenit verbum. Verbum illud, quod dixerat
Propheta & predicauerat aduersus ciuitatem.

Vestimentum

Vestimentum suum. Ornatum regium, quem gesta-
bat. Ionathan transtulit, vestem pretij sui. i. pretiosam.

7 Et clamauit. Promulgare fecit per urbem præco-
nium pœnitentia, & licet populus esset ex sese paratus,
tamen adiecit insuper afflictionem iumentorum & resti-
tutionem rapti.

Ex ore regis. טעם Ex gustu regis, hoc est, Ex confi-
lio & mente sua, ipse & eius magnates in eo consense-
runt, Sic in Iob, Gustum seniorum accipiet, & in Psal- 106 12. v. 20.
mis, Cum mutasset ipse gustum suum: aliique similibus. Psal. 34. v. 10.
At Ionathan conuertit, Ex decreto regis.

CHALD.

8 Et operiantur faccis ho- h Arapina.
mines, & iumenta, & cla- i Qui nouit in se esse
ment ad Dominum in for- peccata, conuertatur
titudine, & conuertatur vir ab ipsis, & miserebi-
à via sua mala, & ab h iniqui- tur ipsius Deus, ac a-
tate quæ est in manibus eorum. uertetur ab excande-
9 Quis scit (si) conuerta- scentia iræ suæ, neque
tur & ignoscat Deus, & re- peribimus.

uertatur à furore iræ suæ & non peribimus?
8 Et clament ad Dominum in fortitudine. Vin- Selo. Iarhhi.
xerunt seorsum matres, & seorsum earum fetus, dicentes
ipsi Domino uniuersi orbis, Nisi tu misereare nostri, nec
nos eorum miserebimur.

9 Quis scit. Transgressiones in manu sua esse, conuer-
tatur. Et ignoscat Deus. Cogitet super malo ut ab eo
auertatur.

8 Et clament. Homines nempe.

Aben Ezra.

K 9 Quis

9 Quis scit. Is qui capax est intelligentia, quine agnoscit se peccasse. Vel deest particula, Forte, Si forte conuertatur &c. ut dictio, Conuertatur, pertineat ad Deum excelsum.

Da. Kimhhi. 8 In fortitudine. id est toto corde. A via sua mala. A reliquis transgressionibus. Et ab iniquitate. Hoc (scelus) est instar omnium, ac propter istud decreta est in eos sententia.

9 Quis scit. Nū forte conuertatur & ignoscat Deus, ubi nos resipuerimus ab operibus nostris malis. Exponi etiam potest, Is qui scit modum & rationem pœnitendi, resipiscat, & Deus optimus maximus pœnitentia quoque ducetur. Verum Ionathan trāstulit, Qui nouit quod sint scelera in se, resipiscat ab illis, ac fiet Domini misericordia super eum. Ignoscat Deus. חנן notatur patah, quod sit verbum præteriti temporis uersum in futurum propter uau, estque coniugationis Niphal.

CHALD.

10 Et vidit Deus opera eorum & innotuerunt Do-
corum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitia, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

Aben Ezra: 10 Et vidit Deus. quod in eum credidissent & sic in historia Iethronis & Coram Deo (infert Iethronem in Deum credidisse) Et misertus est. חנן & pœnituit: Lex loquitur (de Deo) more hominū & ἀνθρώπων νόμος.

Da. Kimhhi. 10 De via sua mala. Complectitur omnia vitia. A violentia etiam seu rapina conuersi sunt pœnitentia absoluta,

soluta, quemadmodum tradiderunt doctores nostri, quorum fausta felixque sit memoria. Is qui (inquiunt) trabem rapuerat, eaque arcem magnam construxerat, funditus totam illam arcem diruit ac labefactauit, ut uero domino trabem redderet. Et misertus est Deus. Omnia etenim uerba, quibus dicit se afflicturū homines, sunt sub conditione, Si non resipuerint: quod si pœnitentiam egerint ipse propitius fit: Atque hæc una est ex Dei conditionibus seu proprietatibus, sicut traditur in lege. Quo etiam sensu & ratione loquendi dixit Ieremias, Momento loquar & cæ. Eodem & Ezechiel, Cum cōuersus fuerit impius ab impietate sua, & cæ.

Super malitia. Malitia hoc loco non ut uirtuti est contraria, sed pro supplicijs & tormentis seu afflictionibus est accipienda: quale est illud, Sufficit diei malitia sua: in Amos, Si erit malum in ciuitate quod non fecerit Dominus: sic & alibi sæpe.

CAP. IIII.

CHALD.

1 Et afflicto est Ionas afflictione magna, & iratus est. Et orauit Dominum, & dixit, Obsecro Domine, Nunquid non hoc est uerbum meum cum adhuc essem in terra mea? Propter hoc præoccupauit ut fugerem in Tharsis. Scio enim quia tu Deus clemēs, & misericors es, patiens, & multę miseracionis, & ignoscens,

K ij

gnosceus super malitia.

3 Et nunc Domine tolle, quæso, animam meam à me, quia melior est mihi mors quàm vita.

Selo. Iarhhi. 1 Et afflicus est Ionas. Dicebat enim apud se, Nunc gentes ista me habebunt pro pseudopropheta.

2 Nūquid non hoc est verbum meum? Sciebam ego quòd si redirent per pœnitentiam, non esses eos destruc-turus, atque ita mendax haberer ab ipsis.

Aben Ezra. 1 Et afflicus est. Quòd Deus pœnitudine ductus fuisset.

ver. 2. 2 Et orauit. iam supra istud exposui. Et ignoscens. נחם est nomen Thoar, propterea enim notatur camets, iuxta rationem omnium coniugationum Niphal.

3 Et nunc. Propterea quòd videret Israelitas non agere pœnitentiam, timebat ne ipsis malum accideret: quapropter precatur, Tolle quæso animam meam: Instar

Exo. 32. v. 32. 1. Reg. 19. & 2. Reg. 8. Mosis, qui, dele (inquit) me quæso: quemadmodum quod que fecit Eliseus, cum (lugens) unxit Hazaelem.

Da. Kimhhi. 1 Et afflicus est. וירע & * malum fuit. Radix seu Gall* feliciter thema ipsius est ירע (quiescen. pe iod) quale est in Genesi, exprimunt. II luy a fait mal. וירע Et malum fuit in oculis Domini: Et in Deutero.

Gen. 38. וירע malus erat oculus eius. Et sic omnia quæ sunt formæ Deu. 28. v. 54. eorum, non autem ut voluit R. * Iehuda.

Qui * vt docet Kimhhi in lib. Quare autē doluit Ionas, maxime cum nõndum ad diẽ radicem sen-quadragesimum peruenisset? Quòd dixisset illi Deus per spiritum prophetiæ, se conuersum esse ab eo, quod in illos decreuerat, postquam ipsi reuersi fuissent à via sua praua.

ריע Et iratus est. Nepe, sicuti exposuimus, propter Israelitas, qui à sua peruersa viuendi ratione non auertebantur.

2 Et orauit. Ionas orauit, Tolle quæso animam meam. Initio autem orationis sug ait, Obsecro Domine nunquid non hoc est verbum meum, quod cogitabam & apud me colloquebar? Verebar etenim ne resipiscerent, ac tu pœnitudine ducereris super malo & afflictione, atq; eorũ pœnitẽcia præberet occasionẽ mali, Israelitis. Verũ vox אנהו quæso, scripta est פה. Cũ adhuc essem, ער היותי Dum adhuc essem, cui simile est apud Iobum, ער, Dum iste loqueretur. Præoccupauit vt fugerem. Antequam scilicet secundo veniret ad me propheta tua. Et ignoscẽs. ונחם cum camets. Est enim Benoni coniugationis Niphal.

3 Et nunc Domine tolle quæso animam meam. Ne videam calamitatem Israel. Quemadmodum etiam dixit Moses doctor noster, super quem sit pax, Dele me quæso de libro tuo: & alibi, Occide me quæso occidendo.

Et afflicus est. Videns subintrare gentium plenitudinẽ, et illud impleri quod in Deuteronomio dicitur. Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. Desperat de salute Israelis & magno dolore concutitur.

4 Et dixit Dominus putasne bene irasceris tu?

5 Et egressus est Ionas de CHALD. ciuitate, & sedit cõtra orientem ciuitatis, et fecit sibi met e Quid ad extremũ umbraculum ibi, & sedebat urbi cõtingeret. subter illud in vmbra, donec videret quid e accideret ciuitati.

Aben Ezra.
Deut. 9. v. 21.

4 Putasne benè. **הַיִּטְבּ** sicut in Deuteronomio, *Contu-
di eum* (vitulum) *molēdo* **הַיִּטְבּ** benè, id est, *comminutio-
ne absoluta ac perfecta*. Sensus autem est eiusmodi,
*Quare ira tibi est usq; adeo? Verum Iaphet aliter expo-
nit, Ira ne* (inquit ille) *tibi est, quòd ego beneficiis aficiā
eum quem volo? Atqui hæc interpretatio vana est.*

5 Et egressus est Ionas. Redit commemorare acta
Ionæ, & ea quæ ipsi euenerunt, antequam implerentur
Gen. 28. v. 11. *quadraginta dies. Quo etiam modo legimus illa, Et in-
Ibid. 48. v. 13. cidit in locum, &c. Item, Et accepit Ioseph utrūq; eorum.*

Da. Kimbhi. 4 Putasne benè irasceris tu? *Vehementer ne iratus
es? Nec plura ad eum loquutus est, cum tamen vellet di-
cere, adhuc se ostensurum illi signum quo intelligeret, non
æquum esse, ut irasceretur propter suam in resipiscentes
misericordiam. Porro Benè siue Heb. **הַיִּטְבּ** designat ve-*

Deut. 9. v. 21. *hementiam rei. Vt & in Deutero. Contu-
di eum molē-
do benè: & alibi, Fregerunt benè. Sunt tamen qui ita ex-
ponant, Bonumne quo illos afficio, ad iram te impellit?
Jonathan conuertit **הַיִּטְבּ** quæ dictio, sonat admodum.*

5 Et sedit cōtra orientem ciuitatis. Sedit in eo loco
qui erat ad orientem urbis, ut videret, perseueraturine
essent in resipiscencia sua, & reuocaretur contra eos sen-
tentia in eos decreta.

* קִיקְיוֹן

6 Et præparauit Dominus Deus * hederam, &
ascendit super caput Ionæ, ut esset umbra super
caput eius, & protegeret eum à malo suo. Et læta-
tus est Ionas super hedera lætitia magna.

Selo. Iarhhi.

6 Et parauit. **וַיִּטְבּ** est de significatione apparatus. Et
protegeret eum à malo suo. i. ab aestu solis. *Hederam.*
Hebr.

Heb. קִיקְיוֹן nomen est herbae, quæ crescit in altum cum
ramis multis, & umbram facit.

6 Hederam. Heb. קִיקְיוֹן Sapietes Hispaniæ di- Aben Ezra.
cunt esse cucurbitam aut cucumerem: tamen nulla nobis
relicta est probatio, qua quidnam illud sit sciamus. Et
protegeret eum à malo suo. hoc est à vehemēti mul-
toq; aestu solis. Sunt autem qui dicant cutem carnis eius,
propterea quòd diu mansisset in visceribus piscis, fuisse
adeò teneram ut non posset ferre aestum.

6 Et præparauit. id est, germinare fecit ex tēpore, ac Da. Kimbhi.
quamuis Ionas struxisset sibi tugurium in umbraculum,
fortasse tamen iam aruerant arbores casa ipsius, siquidem
degebat illic, quo ad implerentur quadraginta dies. E-
didit autem (Deus cum eo) istud prodigium, ut eum edo-
ceret decretum suum, & miserationes suas, superare om-
nia ipsius opera. Caterum קִיקְיוֹן herba cuius ramuli pro-
ducuntur, & in altum efferuntur, faciendæ umbræ com-
moda est, In illud autem Misnæ (sic vocant contextum
librorum Talmud) Et non in oleo kik, Doctores quæ-
stionem mouent in Gemara (quo nomine intelligunt sup-
plementum cōtextus Talmudici) Quid sit kik, Res La-
chis quidem respondit esse Kikaion Ionæ, Sic & Rabba
filius Barhanna, Quod ad me (inquit) spectat, videtur
mibi esse Kikaion Ionæ, quæ similis est Tselulibæ, atque
inter paludes crescit. Hanc autem in ostiis tabernarum
exigunt umbra causa: Quin etiam ex baccis siue granis In Talmud.
eius conficiunt oleum. At Rabbi noster Samuel filius tracta.
Hophni dicit esse herbam quæ vocatur lingua Arabica סבך cap. 3.
* Alkerua. Caterum Tselulibam reperi in responsioni- * Hierony. in
bus Ienam, & in

epist. ad Augu- bus Haggæonim (ita appellant peritos Talmud) esse ar-
 sti. legit El borem sterilem ac infructuosam, quæ est frequens in re-
 Keroa, v. vu- gione nostra, grana proferentē, ex quibus fiat oleū, ex quo
 cali. qui multo frigore laborat, bibere solet: Arabicè vero illi
 nomen est Alkerua. A malo suo. à calore & æstu solis,
 qui eum feriebat, quòd aruissent frondes tabernaculi,
 quæ ipsi erant umbra.

7 Et parauit Dominus vermen ascensu diluculi
 in crastinum, & percussit hederam, & exaruit.

CHALD.

8 Et cùm ortus fuisset f Ventum orientalem
 sol, * præparauit, Dominus & silentem.

* Hieron. hic
 sequitur sep-
 tuaginta in-
 terpt. dū ver-
 tit, præcepit.

ventum f calidum & vren-
 tem, & percussit sol super & Et penè exanima-
 caput Ionæ, & & æstuabat, tus est.
 & petiuit animæ suæ vt mo-
 reretur, & dixit, melius est mihi mori, quàm vi-
 uere.

Selo. Iarhhi. 7 Et percussit hederam, scilicet vermis: loco autem
 eius, quod dicendū erat in masculino genere ויך, dictum
 est in fæminino ותך.

8 Ventum calidum & vrentem. Hebr. חרושת
 * silentem. Dixerunt Doctores nostri hunc ventum, qua
 sic Galli. Il * hora flat, non sinere exaudiri reliquos vêtos, esseq; admo-
 fait un vent dour. dum calidum. Sic etiam transtulit Jonathan, Silentem.
 Et æstuabat. Hebr. ויחעלב vernaculè, Pasmer.

Aben Ezra. 7 In crastinum. Diei (nempe) quo latatus fuerat pro-
 pter enatam Kikaion.

8 Ventum calidum. Hebr. קרים. i. orientalem. Et v-
 tentem.

rentem. חרושת. i. Silentem. Ventum autem silentem
 Ra. Marinus dixit appellatum, quòd esset ita vehemēs,
 & suo flatu talem edens strepitum, vt aures hominum
 obsurdescerēt. Et æstuabat. In Hebr. est ויחעלב eiusdem
 significationis atq; illud Amos תחעלבנא. i. inuoluet sese, Amos 8. v. 13.
 & Geneſeōs, Et obtexit sese peplo atque inuoluit se: se Gen. 38. v. 14.
 enim operuerat vestibus suis.

7 Et parauit. Preparauit vermem ex tempore, in loco Da. Kimhhi.
 kikaion herba. Et percussit hederam. Vsurpat nomen
 חולעת vermis, fæmininè, sicuti etiam in Deuterono- Deu. 28. v. 23.
 mio, Cum תאכלנו החולעת comederit eum vermis.
 Cum autem dicit, Et percussit, significat vermem cor-
 rosisse eius radices, & postquam ab ea defecit humor ter-
 ra, & excisa est, exaruerunt eius folia quæ illi erant um-
 bra. Itaque uno quidem die cessit illi in letitiam, sed cra-
 stino sub ascensum seu ortum aurora percussa, aruit.

8 Præparauit Dominus. Preparauit ventum ipso
 temporis momento, vt in eum calamitatem calamitati cu-
 mularet, sicut æstum solis. Cæterum vocat ventum vehe-
 mentem חרושת surdum: quoniam eius flatu homines
 velut surdi redduntur. Hinc Jonathan exponit שחוקת
 .i. silentem. Orientalis quoque ventus (.f. Eurus) est cali-
 dus. Et percussit. Ille videlicet vêtus, & sol. Et æstua-
 bat. Hebr. ויחעלב & lassata est anima ei & turbata ad-
 modum, adeo vt non posset apud se consistere præ multo
 & vehementi æstu, vt propemodum euolaret eius spiri-
 tus: quemadmodum exposui תחעלבנא in librum Amos. Amos 8. v. 13.
 Qua verbi notione (legitur) in dictis doctorum nostro-
 rum, Ne forte תחעלבנא deficiat & tāquam exanimetur,

9 Et dixit Deus ad Ionam, Putasne bene irasceris tu super hederam? Et dixit, Bene irascor ego usque ad mortem.

10 Et dixit Dominus, Tu doles super hederam in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perit.

11 Et ego non parcam Niniuæ ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam*centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa.

Versus 48. continet.

Selo. Iarhhi. 10 In qua non laborasti. *Aratione, aut satione, aut irrigatione aquarum.* Vna nocte nata. *הוּלַי בְּיָמַי* idem quod *בְּיָמַי* filius noctis: neque etenim creuit nisi spatio vnius noctis.

11 Qui nesciunt & cæ. paruuli. Et iumenta multa. *Homines grandiores, quorum notitia est velut iumentis, ignorant enim quis eos creauerit.*

Aben Ezra. 9 Et dixit Dominus. *Deus utitur parabola erga suum prophetã, quod indignaretur se ductũ pœnitundine.*

10 Et dixit Dominus. *Scriptura loquitur ea dicendi ratione quam possint intelligere hi qui audiunt. Alioqui Deus non laborat in vllis creaturis: Sed sane talis est sensus, Tu quidem misertus es rei, & ego non parcam operi*

meo? Dicitio autem הוּלַי effertur per hirec, ut in Deuteronomio הוּלַי filius Nun: & Ibidem, Si הוּלַי filius percutiendi (fuerit) impius. Porro non protendit gaudium ex kikaion, ultra vnum diem à mane ad vesperam. Nam à principio noctis cœperat crescere usque ad diluculum, vesperè*

vesperè autem cœpit crescere, adeo ut emergente aurora, tota reddita sit arida: Ideo enim illam dicit filiam fuisse noctis, & filiam similiter noctis perisse.

11 Cœtum viginti millia hominum. *Qui non peccarunt, quin etiam iumenta. Hic autem locus est coniectura, quod per Subuertetur (qua voce usus est supra) Cap. 3. v. 4. respectum sit ad euerfionem Sodomæ, quæ uniuerso orbi erat cognita.*

9 Dixit Deus. *Istud ex se satis clarum est.*

Da. Kimhhi.

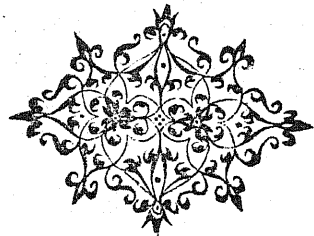
10 Et dixit Dominus, Tu doles super hederam. *Licet non misertus sit kikaion, nisi propter angorem suũ, tamen Deus Optim. Maxim. pepercit Niniuæ propter gloriam suam. Nam creata, sunt illi gloriæ, sicut scriptum est, Plena est terra gloria eius. Quanto autem magis genus hominum, ut scriptum est, Et in gloriam meam creauimus eum (hominem) Quamuis enim (in commentariis nostris super Esaiam) istud exposuerimus de Israele: tamen de tota hominum specie loquitur, quemadmodum & dixit, Finxi eum, feci quoque eum. Attamen propterea quod Israélite magis norunt gloriam Domini, quàm reliquum genus hominum, dempiis sapientibus ipsorum, hic versiculus loquitur de Israele. In qua non laborasti neque fecisti ut cresceret. Res in qua elaborauerunt homines molestius perditur. Quamuis autem Deus benedicendus, non laborarit in formatione creaturarum, tamen lex sermonem usurpat iuxta hominum loquendi rationem, ut hi qui audiunt intelligere ac percipere possint. Quæ sub vna nocte nata est, & cæ. הוּלַי idem quod הוּלַי ut הוּלַי Filius Nun. Et הלילה הוּלַי veluti, Ex filia noctis. (.i. nata Deu. 38. v. 23.*

Num. 3. v. 14 seu exorta una nocte) sicut in Numer. De filio mensis:
Exod. 30. v. 24 Et alibi, A filio viginti annorum. Filiam autem noctis
dicit, quia unius noctis spatio germinavit, & sequenti
nocte perit, ad extremum noctis. Nam exoriente auro-
ra percussa est atque aruit.

ii * Plus quam centum millia hominum. Supra
duodecim myriadas hominum. Continet autem רבוא
myrias, decem millia. Caterum in dictione משה mem
est cum retinaculo, nec afficit puncto daghes. Homo ve-
ro generale est ad viros & feminas. Qui nesciunt.
Quia sunt paruuli, nec norunt distinguere inter dex-
tram suam & laeuam, carentque peccato & multa,
nisi forte propter patres. Itaque posteaquam patres resi-
puerunt, obnoxij non sunt pena. Et sic dixit, lumenta
multa. quae. s. in urbe erant. Nec vero iumentum obno-

xium est pena aut merito. Cum ergo omni-
bus his aequum sit parcere &
misereri, quanto magis
cum plurimae sunt
numero.

Finis Commentariorum in Ionam
Prophetam. זלזו תעף.

EX SOPHONIA PERIONII IN
LIBRO DE VITIS REBUSQUE
gestis Prophetarum Dei.

Sophonias propheta, Chusi patre, ex tribu Simeonia
natus est. Is Iosia Ammonis filio rege Iudae vaticina-
tus est quae eo libro, qui eius nomine in sacrosanctis
habetur, continentur. Terret primum, deinde conso-
latur. Praedicit Hierosolymitanorum captiuitatem,
ob scelera quae enumerat, cum omnium, tum principum, & iudicium
diemque illum terroris causa nominibus appellat, quae horrorem
hominibus afferre solent: praedicit etiam multarum nationum exi-
tium, vt Aethyopum, Assyriorum, Moabitarum, atque Palestino-
ruum. Extremo libro de CHRISTI aduentu & resurrectione, gen-
tiumque ad eum conuersione differit. Mortuus est, ac sepultus solus
in agro suo, vt Epiphanius scribit.

Epiph. libro de
prophet. viiis.

Quia in hunc, commentariorum Aben Ezra exem-
plar in promptu mihi non suppetebat, illius versionem o-
mittere coactus sum. Caterum, si forte in manus meas
peruenerit ac per otium liceat, ipsum etiam cum Repu-
blica nostra literaria libenter communicabimus. Vale
& reliquis interea fruere.

L ij

SOPHONIAS CVM COMMEN-
tariis Rabbiorum Selomonis. Iarhhi, & Davidis
Kimhhi, una cum Caldæa expositione, quatenus va-
riat ab Hebræo, Ar. Pontaco interprete.

CHALD.

- 1 **V**erbū a Domi-
ni, quod factū
est ad Sopho-
niam filiū Chu-
si, filii Godoliæ, filii Ama-
riæ, filii Ezechix, in diebus
Iosix filii Amō, regis^b Iudæ.
2 Desinendo a desinere faci-
am omnia a facie terræ, di-
cit Dominus.
3 Perdam hominem, & pecus, perdam volatilia
coeli & pisces maris, & d scandala cum impiis:
Et disperdam homines a facie terræ, dicit Dñs.
2 Desinendo. אָדַם est de significatione excisionis, ut
loco sequenti, וְאָדַם, Et perdas animam tuam: in histo-
ria Micheæ. Ac aleph deficit in dictione secunda אָדַם
desinere faciam, debuerat enim dici אָדַם. Verum his
multa sunt similia, ut, Non לֹא יִפֶּגַע לְבַיְתִי אֲרָבִים,
pro לֹא יִפֶּגַע.
3 Et scandala. idola.

Selo. Iarhhi.
Iud. 18. v. 25.
Isai. 13. v. 20.

- a Sermo pphetia, qui
factus est a Domino
cum Sophonia &c.
b Regis tribus domus
Iuda.
c Consumendo consu-
mam omnia.
d Propterea quod mul-
ta (sunt) offendicula
impiorum.

1 Verbum

- 1 Verbum Domini quod factum est ad Sopho-
niam & cæ. Sunt qui dicant hunc Ezechiam esse regem
Iuda, quod quidem stare potest: At huius rei nulla extat
probatio. Maiores tamen eius fuerunt sine dubio cele-
bres, ac propterea eorum meminit. Tres autem propheta
temporibus Iosix vaticinati sunt, Ieremias, Sophonias,
& Hholda. Ac dixerunt pia memoria doctores nostri,
Ieremiam prophetasse in plateis palam & publicè, So-
phoniam in synagogis, Hholdam vero inter mulieres.
Caterum hæc prophetia edita est, antequam Iosias &
Iuda resipiscerent a suis peccatis.
2 Desinendo. אָדַם est infinitivus verbi אָדַם quod si-
gnificat perdere, ut in libro Iudicum, וְאָדַם Et perdas
animam tuam & familiae tuae.
Desinere faciam. אָדַם est futurū coniugationis hiphil
quiescētium Ain, de significatione אָדַם ut in Psalmis, וְאָדַם
desierunt & cōsumpti sunt. In kal est verbum neutrum,
at in hiphil est transitivum, ut apud Ieremiam, Perden-
do perdam eos. Ait autem se perditurum omne animal de
superficie terræ, Israelitica scilicet: Ac primū in genere
loquitur, postea vero explicat.
3 Perdam (inquit) hominem & pecus, perdam
volatilia coeli & pisces maris. Verum cum dicit, vo-
latilia coeli & pisces maris, hyperbolicè loquitur, ut cum
Ieremias, inquit, A volucre coeli usque ad pecora trans-
migraverunt & recesserunt. Et Oseas, In bestia agri &
in volucre coeli. Et pisces maris, perdentur. Consenta-
neum est etiam intelligere iuxta literā. Magna enim ex
parte aves degunt in locis cultis, in quibus inuenire pos-
sunt

Da. Kimhhi.
Anco Marcio
rege Roman.
Augusti. lib. 18.
de ciuitate Dei
cap. 33.
Iud. 18. v. 25.
Ierem. 8.
Ierem. 9. v. 10.
Oseæ 4. v. 3.

sint semina, fructus, ac flores arborum, non in desertis. Cumque vastatur quod habitabatur, aliò euolant. Atque sic exposuimus in Ieremia & Osea. Eodem quoque modo pisces maris non nant ferè alibi quàm in mari, quod est proximum terræ habitabili. Et scandala. Inuenient impios, quibus corruent & impingent, quasi diceret, ipsis parabuntur: significans tribulationes illis obuiam ituras, quibus ita corruant ut moriantur. Ionathan transtulit, Quia* multiplicatum est scandalum impiorum: postea addit, Et disperdam homines. sicque paulo ante dixerat, Et perdam hominem. Quare igitur facit separatim mentionem impiorum? quia cõparat eos aubus, impij enim non liberantur ab offendiculis & laqueis, ut à gladio, fame, & peste: Cateri uero qui omnino non sunt impij, similiter & iusti, exulabunt, terra in vastitate deserta, absque homine & iumento.

Accessio.

Sophonias non meminit regum decem tribuum, id est, Israel, sicut Oseas & Amos propheta, sed tantum regum Iuda. Iam enim decem tribus ab Assyrijs sexto anno Ezechie regis Iuda, & ante Iosia regnum 80. annis, deducte in captiuitatem fuerant. Vaticinatur autem de euerfione Ierusalem, de captiuitate Iuda, & victoria Nabuchodonosor: & prædicit tantam fore iram Domini, ut eam sentiant ipsa quoque bruta animantia. Vastatis enim urbibus & interfectis hominibus, solitudinem & raritatem quoque bestiarum fieri, & volatiliũ pisciumque, testis est Illyricum, testis Thracia, testis in quo ortus sum solum, ubi præter cælum, & terrã, & crescentes vepres, & condensa syluarũ, cuncta perierunt. ait Hieron.

4 Et

CHALD.

4 Et e extendam manum e Et efferam plagam meam super Iudam & super omnes habitantes Ierusalem, & disperdã de loco hoc reliquias Baal & f nomina ædituorum cum sacerdotibus.

5 Et eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorãt, & g iurant in Domino, & iurant in Melchon.

6 Et qui auertũtur de b post tergum Domini, & qui nõ quæsierũt i Dominum, nec inuestigarunt eum.

7 Silete à facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini: Dominus præparauit hostiã, sanctificauit vocatos suos.

4 Reliquias Baal. Nullum enim relinquetur memorie ipsius monumentum. A Edituorum cum sacerdotibus. cultorum ipsorum una cum sacerdotibus.

5 Et iurant in Domino. Ac iterum etiam iurant per Melcon idolum suum, pluris facientes idolum, Si tu, inquit, non credis mihi deiuranti per Deum, ecce ego iuro tibi per idolum.

7 Sanctificauit vocatos suos. Præparauit copias M eorum

*Legit enim Kimh. in Chal. דסניאת per ה non ת

e Et efferam plagam meam potentem in homines Iuda.

f Et nomen cultorum eorum (Baalim) cum sacerdotibus ipsorum.

g Qui iurantes per nomen Domini, reuertuntur, * & iurãt per nomẽ idolorum suorũ.

h A cultu Domini.

i Timorem Domini, neq; eum implorauerunt. Cõsumpti sunt omnes impij à facie Domini

Dei, quia propinquus est dies ille venturus à Domino, qui parauit Dominus stragem, cõuocauit inuitatos suos.

Selo, Iarhhi.

eorum ad diem victimæ.

Da. Kimhhi. 4 Reliquias Baal. Cultum Baal qui adhuc reliquus est. Nam qui erant ex tribu Iuda, non ita adherebant tenaciter cultui Baal, ut hi qui erant ex Isracl. Achab enim sese totum addixerat cultui Baal, ac post eum reliqui reges Isracl. Fieri etiã potest ut illud quod ait, Et disperdam, Completum sit per Iosiam regem, qui omnia combussit, quemadmodum scriptum est in libris Regum. Vel etiam loquitur de desolatione terræ. Reges enim Iuda post Iosiam prava & iniqua egerunt coram Domino. Vaticinatur autem idola una cum cultoribus suis perdenda: ut & scriptum erat in maledictionibus legis. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum. Et nomina ædituorum cum sacerdotibus. * כַּמְרִים sunt, qui induebantur nigris (vestibus) in honorẽ idoli, כַּהֲנִים vero siue sacerdotes, qui ministrabant idolo. Horum ait omniũ nomen & memoria delebitur in hoc mundo.

5 Et adorant & iurant in Domino, & iurant in Melchon. Interdum Deum adorant, interdũ Melchon idolum (Amonitarum) quod sibi pro rege præfecerunt, atq; ita adiungunt Deo benedicto aliquid aliud quod ipsi colant: cum dicat scriptura, Non facietis mecum deos argenteos neq; deos aureos. Ionathan transtulit, Qui iurantes per nomen Domini, denuo iurant per nomen idolorum suorum.

6 Et qui auertuntur. In Hebr. est כַּסּוּיִם simile illi Psal. 44. v. 12. Psalmorum, Et non כַּסּוּיִם recessit retro cor nostrum, quasi dicat, Ipsos non ambulasse in viis Dei, nec seruasse legem ipsius. Et qui non quæsierunt Dominum. licet non coluerint

coluerint idola, sed quia apud se cogitarint, Deum nec beneficia conferre, nec mala immittere, ac nullam esse utilitatem eum querere, et inuestigare faciem eius: Hi autem omnes comprehenduntur eadem pœna, quia ipsis euenient ruina, & tandem interibunt, quos Dominus alloquitur dicens.

7 Silete à facie Domini Dei, quasi dicat, Cõtescite, atq; silete à facie eius: O vos qui cogitabatis Deum non inspicere opera vestra, silete nunc à facie eius, Nam prope est dies eius quo vos opprimet. Hostiam. i. interfectos impiorum. Sanctificauit vocatos suos. Præparauit ad illam hostiam inuitatos suos & conuiuas, ipsas nimirum volucres cœli & feras agrestes, ut exedant interfectos, sicut in increpationibus legis, Et erit cadauer tuum in escam cunctis volatilibus cœli & bestiis terræ.

Iuda & Benjamin venerant in tantam impietatem, Accessio. ut in templo Domini, iuxta quod scribit Ezechiel, & Ezech. 8. v. 3. Regnorum quartus liber ostendit, statuam Baal, quam 4. Reg. 10. imaginem cœli Dominus vocat, statuerint, & in eodem & 17. sanctuario idola, & Dominum pariter venerati sint.

Dies Domini. Dies iste, est dies captiuitatis & ultionis in populum peccatorem, hostia est subuersio Ierusalem. Vocati, sunt hi quos dedicauit interfectioni, secundum illud Ieremiæ, Sanctifica eos in die interfectionis eorum. Iere. 12. v. 3.

Super tecta. Vt enim idololatræ plenius viderent & colerent sydera, solebant ascendere super tecta ædium, quæ in illis regionibus erant plana, ut & hodie passim in Italia.

CHALD.

8 Et erit: In die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina.

*i. certatim.

9 Et visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum domini sui iniquitate & dolo.

Selo. Iarhhi. 8 Veste peregrina. Ornamentis idolorum.

9 Qui arroganter ingreditur super limen. Ionathan transtulit, Super omnes qui ambulant in statutis Palestinorum, qui non pedibus attingebat limen Dagon idoli sui, sicut scriptum est, Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon, &c.

Da. Kimhhi. 8 Super principes & super filios regis. Ipsi quia vexabant pauperes (hoc enim erat in potestate ipsorum) cadent gladio in die hostiæ, qui est dies excidij: Atq; ita

scriptum est apud Ieremiam, Et ingulauit rex Babylonis filios Sedechiæ in oculis eius, sed & principes Iuda occidit in Reblatha. Super omnes qui induti sunt veste peregrina. Dominus pater meus, cuius fœlix faustumq; sit meminisse, exponit istud de his, qui cum viderent quempiam hominum, quo fortiores essent, veste elegantium indutum, solebat eam rapere ac vestire. Sapiens autem ille R. Abraham Aben Ezra piæ recordationis interpretatur

terpretatur illud, Veste peregrina, Comparatione totius populi, per superbiam, ne nullus imitaretur ipsorum vestiendi rationem. Caterum sunt, qui hoc intelligat de veste idolorum. Vnde & Ionathan conuertit, Super omnes qui cum strepitu concurrunt ad colendum idola. Alij putant intelligendum de his qui simulat se esse separatos & pios, ac induunt se veste peregrina, præter consuetudinem populi, ut agnoscantur habitu suo separati, cum via ipsorum sint pessima.

9 Et visitabo super omnem, &c. Dominus pater meus exponit de seruis principum, aut de adolescentibus regis, qui ubi vident in domo pauperis rem desideratam quam appetant, ut quæ sit elegans, ingrediuntur in illam cum impetu, hoc est, insiliunt super limen domus pauperis, ut maxima festinatione eam sibi diripiant, ac adferant dominis suis: Ac illud est quod ait, Qui complent domum domini sui iniquitate & dolo. Verum sapiens ille R. Abraham Aben Ezra intellexit de limine domus dominorum suorum, propter maximam letitiam qua perfunduntur, cum veniunt ut impleant ædem dominorum suorum rapina & dolo. At Ionathan conuertit, Super omnes qui ambulant iuxta ritus Palestinorum: significans eos non calcare limen templi idolorum, ut nec etiam Palestinos, de quibus dictum est apud Samuelem, Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon. Porro in libro Deras (q. d. repertorium) R. Ieremias ex sententia R. Samuelis filij R. Isaac, Inuenimus (inquit) Israelitas flagrasse magis cultu idolorum, quam ipsa smet gætes, nam

1. Sam. 5. v. 5. de gentibus scriptum est, Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon & cæ: de Israëlitis vero, Qui ingreditur arroganter super limen.

Accessio. In die Iudaica captiuitatis, quando populus est immolandum, visitabit Dominus, & super principes & super omnes de stirpe regia: vel certè propriè super filios Iosia, quos vel occisos, vel captos legimus, & super omnes qui induti sunt veste peregrina. i. qui pro Dei cultu venerati sunt idola.

CHALD.

10 Et erit in p die illa, dicit p In illo tempore. Dominus, vox clamoris à q Ab auibus.

porta piscium, & ululatus à r Omnes qui habitatis ad torrentem Cedron, quia excisus est q secunda, & contritio magna à collibus.

11 Ululate r habitatores pilæ, conticuit omnis populus Chanaam, disperierunt omnes inuoluti argento. omnis populus cuius opera similia erant operibus populi terræ Chanaam, consumpti sunt omnes diuites opum.

Selo. Iarhhi. 10 A porta piscium. Hebr. מסערי הרנים Jonathan trāstulit, A porta piscium: Erat enim Hierosolymæ porta quædam, dicta porta הרנים piscium. A secunda. A porta העופות. i. auium, quæ erat secunda ab illa piscium.

11 Habitatores * pilæ. Vallis Cedron, ut exposuit Jonathan, quòd ea profunda & concava esset sicut pila attractionis. vide Eli. in Tisb. seu mortarium. At in libro Midrasch, * Agadah aiunt doctores, Porta piscium est urbs Acco quæ sita est in sinu maris, in quo piscando capiuntur pisces magna copia: Aluz per xam iuxta Kimhhi. secunda, s. * Lud ciuitas, quæ est secunda post Ierusalem:

lem: A collibus, est urbs * Tisphori quæ collocata est in cacumine mōtium, instar auium: Habitatores pilæ, id est, Tiberiadis (urbis Palestine Iudææ) sic dicta, quòd sit humilima terrarum Israel. Conticuit omnis populus Chanaam. Jonathan conuertit, Quia excisus est uniuersus populus, cuius opera similia sunt operibus populi terræ Chanaa. Omnes inuoluti argento. נטולי Omnes diuites opum, quasi * onusti sunt pondere argenti & auri, sicut in Prouerbiis, Graue est saxum ונטל (& onerosa) arena: de significatione ponderis.

10 A porta piscium. Erat porta Hierosolymæ quæ dicebatur Porta piscium, quemadmodum dicitur in Esdra, Et super portam piscium, & turrim Hananeel: Ac fortasse vendebatur illic pisces. Et ululatus à secunda. Est schola seu domus disciplinæ, estque simile ei quod scriptum est in libro Regum, Quæ habitabat Hierosolymis in Secunda, quod Jonathan transtulit. In domo doctrinæ. Et contritio magna à collibus. Erant loca in Ierusalem, aut circum, sicut collis Gareb, cuius fit mentio in libro Ieremiam. Jonathan autem hunc locum ita reddidit, Vox clamoris à porta piscium, & ululatus ab Auibus, & cōtritio magna à Collibus. Verum in Midrasch Agadah, Porta piscium est * Acco quæ posita est in sinu piscoso, Et ululatus à secunda, * Luz, quæ est vicina Hierosolymæ, Contritio autem magna à collibus, Tisphori, quæ sita est in verticibus montium.

11 Ululate habitatores מרתח loci profundissimi Hierosolymæ. Jonathan transtulit, Qui habitatis in torrente Cedro. At in Midrasch Agadah, Maftesch est Tiberias

* de qua multa in Thalmud. tract. meghilla cap. 1. eadem cum Sephorim seu Sephori, quæ ferunt fuisse patriam Anne matris Deparæ virginis. * Lego enim per iod non he.

Prou. 27. v. 3. Da Kimhhi.

Nehem. 12. v. 38.

2. Reg 22. v. 14

Iere. 31. v. 39.

* de qua fit mentio Indic. 1. v. 31.

* de qua Ios. 16. v. 2.

rias, quòd sit profundior & in dimeffiori loco totius terræ Israel. Conticuit omnis populus כנען, id est, negotiator, iuxta significationem aliquot locorum scripturæ, ut כנען Mercator in manu eius statera dolosa, & כנענים Institores eius incliti? נרמה i. excisus est, sicut apud Oseam, נרמה Excisus est rex Israel: & נרמו Excisus est populus meus. Jonathan vertit Chanaam pro ut sonat, Quia (inquit) excisus est omnis populus, cuius opera similia sunt populo terræ Chanaam. Inuoluti argento. gestantes argentum, id est, mercatores: unde in Genesi, Argentum transiens * ad mercatorem. Jonathan Diuites opum interpretatur.

Osee 12. v. 7.
Esaï. 23. v. 8.
Osee 11. v. 1.
Ibid. 4.

Gen. 23. v. 16.
*i. probata mo-
netæ publicæ.
Accessio.

Nehem. 3. v. 3.

4. Reg. 22.

Portam piscium eam vocabant quæ Diospolim dicit & Ioppen, & vicinior erat mari inter cunctas vias Ierusalem: de qua & Esdras refert, Portam autem piscium edificauerunt filij Afsnaa & cæ. Et quod ait, Et ululatus à secunda, secūdi muri in eodem climate portam significat, de qua & in Regum libro scriptum est. Contritionem autem magnam à collibus, de mōte Sion & excelssiore urbis parte loquitur, quia cum altiora & arx ciuitatis fuerint occupata, facilior est in prona descensus. Vel etiam collium nomine intelligit mōtes, quibus undique cingebatur Ierusalem. Sic autem describit captā urbem Ierusalem à Babylonijs. Et cum subiicit, Ululate habitatores pilæ, loquitur de ululatu eorum qui habitabant in valle Siloë.

C H A L D.

12 Et erit in tempore illo: s Præcipiam perquisitoribus ut scrutentur Ierusalem, & visitabo super vi-

ros defixos in fæcibus suis: nis perquiri quidpiam qui dicunt in cordibus suis, solet, & animaduer- Non faciet benè Dominus, tam in homines qui trā & non faciet malè. quilli sunt in opibus suis, qui dicunt in cordibus suis, non esse cor- di Deo, prodesse vel nocere. Et erit fortitudo eorum in direptionē & domus eorum in desertum: & ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabūt vineas, & non bibēt vinum earum. In prædam.

12 Scrutabor Ierusalē in lucernis. Studiose inquiram in iniquitates eorū. Defixos fæcibus suis. natantes super fæces suas; nam Chaldaea expositio illius loci in libris Regum, Et natauit ferrum, usurpat hanc vocem וקפא, Et natauit ferrum. Qui dicunt in cordibus suis, non faciet benè Dominus. ijs nempe qui ipsius voluntatem sequuntur. Et non faciet malè. præuaricatoribus suæ voluntatis.

Selo, Iarhhi-
2. Reg. 6. v. 6.

12 Scrutabor Ierusalem in lucernis. Quemadmodum homo lucerna vestigat rem quam sedulo querit: sic ego perscrutabor Ierusalem, ut incendio conficiam omnes præuaricatores qui in ea sunt. Hac formula Scriptura ait, Lucernam Domini esse spiritum hominis inuestigantem omnia secreta ventris. Jonathan exponit, Præcipiam perquisitoribus ut peruestigent Hierosolymam non secus ac hi qui scrutantur (aliquid) lucerna. Defixos in fæcibus suis. Qui desident in suis ædibus super facultates suas, velut vinum subsidens fæcibus suis. Res quæ posita & collecta est in unum, quæque coheret, ut aqua con-

Da. Kimhhi;
Prou. 20. v. 27

N densatae

densata, aut lac coagulatum vocatur קיפאון, quod sit stabilis & immota. Ionathan transtulit, Qui fruuntur felicitate & pacati sunt in opibus suis. Non faciet bene Dominus, & non faciet male. Bona & mala quæ hominibus solent contingere non ab eo manant, neque enim ipse curat hæc inferiora. At Ionathan exponit, Non est voluntas Domino iustos beneficijs afficere, neque malis impios.

13 Et erit fortitudo eorum. Facultates eorum erunt prædæ. Et ædificabunt domos. Non diu incolent ædes quas construxerint, inde etenim citissimè emittentur: nec similiter diu vino fruuntur vitium, quas plantauerint.

Accessio,

Et erit & cæ. In die captivitatis Ierusalem, siue per Babylonios, siue per Romanos scrutabitur Dominus cum lucerna omnia abscondita Ierusalem, & nullum patietur inultum effugere. Et sane Iosephus scribit ex cloacis quoque, speluncis, antris, & sepulchris extractos fuisse reges, potentes, & sacerdotes qui se in eis mortis metu absconderant.

Lib. 7. de bello Iudai. cap. 17.

CHALD.

14 Iuxta est dies ^a Domini ^a Dies à Domino vē- magnus, iuxta est & velox ^{turus.}

nimis. Vox diei ^b Domini ^b Diei à Domino af- mara, tribulabitur ibi fortis. ^{futuri, in quo amaritu}

15 Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiae, dies ^{do & clamor, ubi for- tes necantur.}

calamitatis & miseriae, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis.

16 Dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas,

tas, & super angulos excelsos.

17 Et tribulabo homines & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt, & effundetur sanguis eorum, sicut humus, ^c * In terram. ^{* humi.}

& corpora eorum sicut stercora.

18 Sed & argētum eorum, ^d Vltionis eius absu- & aurum eorum, non pote- ^{mētur omnes impij ter- rit liberare eos in die iræ Do- ra, quia absolutam e- mini: in igne ^d zeli eius deuo- tiam excisionem faciet rabitur omnis terra, quia cō- cum omnibus habita- summationem cum festina- toribus terræ.}

tione faciet cunctis habitantibus terram.

14 Tribulabitur ibi fortis. Fortis ibi eiulabit voce Selo, Iarhhi. & clamore acerbo.

15 Dies calamitatis & miseriae. שואה & שואה idē significant, שואה autem desolationem importat maiore.

16 Et tribulabo homines. Israelitas, qui cēsentur vocabulo hominis. Et corpora eorum. לחום .i. caro eorum, unde lingua Arabica caro vocatur Al Lahham.

Sicut stercora. גללים sunt stercora.

14 Velox nimis. Festinans. Nam טהר est adiectiuū, Da. Kimhhi. iuxta normam dictionis טבה apud Ecclesiastem, Et טבה ^{Eccles. 4. v. 2.}

laudans ego magis mortuos. מר צרה Attollentis vocem & clamantis* amarè, nam צרה est vocem attollere, unde

de loco edito vsurpatur in libro Iudicum, Et venerunt in ^{* quod Hiero. vertit amarè tribulabitur.}

צרה altum: Velut dies, inquit, Domini clamantis & ^{Ind. 9.} exaltantis vocem suam atque vociferantis amarum. Adiecit autem Ibi fortis. q. d. ibi venient fortes, ut interficiant eos: Vel, Ibi fortes occidentur, quemadmodum ex-

ponit Ionathan, Ibi (inquit) fortes necati. R. Abraham Aben Ezra (per transpositionem vocum) interpretatur Ibi erit fortis amarè eiulans.

15 Dies iræ. Clarum est: ac in toto isto versiculo iteratur eadem sententia alijs atque alijs verbis ad maiorem vim atque energiam.

16 Dies tubæ & clangoris. Hostes enim clangent in eos, cum expugnauerint & sibi subiecerint vrbes munitas.

Super angulos. id est, super turres.

17 Et tribulabo homines. **הַצְרוֹתַי** habet accentum in ultima (& propterea futuram significationem) **לְאָרֶם** lamed cametatur. Significat eos, qui fuerint intra urbem

Alludit ad cap. **Isai. 30.** in presidijs & munitione, victuros pane angustia, & a-

quis tribulationis. Sicut humus. Sicut puluis qui effusè dispergitur. Nemo enim magni pendit dispersionem eius: ita effundetur sanguis eorum absque misericordia.

Et corpora eorum sicut stercora. Caro eorum effundetur in sterquilinijs tanquam fimus. **לְחֵם** autem (quod vertit Hieronymus Corpora) significat carnem, ut in li-

bro Iob. Et pluet super eum **בְּלַחֲמוֹ** .i. carnem eius.

18 Cum festinatione. Illa clades erit accelerata, id est, eueniet celeriter de repente. Ionathan exponit, Quia absolutam etiam excisionem faciet. & cæ.

Accessio. Hæc possunt accipi vel de Babylonica captiuitate vel de extrema quam passi sunt Iudæi à Romanis: quæ quam certissimè sint impleta testatur D. Hierony. his verbis. Nobis præsertim qui nunc in ista sumus provincia (Iudæam intelligit) licet videre, licet probare quæ scripta sunt.

sunt. Vix ruinarum parua vestigia in magnis quondam urbibus cernimus. Silo, ubi tabernaculum & archa Do-
mini fuit, vix altaris fundamenta monstrantur. Gabaa illa ciuitas Saulis, vsque ad fundamentum diruta est. Rama & Bethoro & reliquæ vrbes nobiles à Salomone constructæ, parui viculi demonstrantur. Legamus Iosephum, & prophetiam Sophonia illius cernemus historiam & cæ: Hæc ille.

Iosu. 18.

Ioseph. libr. 7. de bello Iudæi. cap. 1. & 18.

CAP. II.

CHALD.

1 Conuenite, congregamini gens non amabilis.

2 Priusquam pariat iussio quasi puluerem trãseuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini: antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, quia iudiciu eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetu: si quomodo abscodamini in die furoris Domini.

Congregamini, venite, & appropinquate popule, natio quæ non desideras redire ad legem.

Priusquam eiciatur.

Antequam veniat sententia iudiciaria, & sitis similes glumæ, quæ abripit ventus, & umbra quæ declinat à conspectu diei.

Timorem Domini. Decreta voluntatis eius.

.i. vna cum die.

Heb. Iustitiã & mansuetudinem.

1 Conuenite. Hebr. **וּשְׁבוּ** .i. colligite vos & congregamini in unum: quo significatu accipitur verbu **וּשְׁבוּ** in Exodo, **וּשְׁבוּ** ad colligendum stipulam. Congregamini. **וּשְׁבוּ** .i. colligite. f. opera vestra, id est, dirigite actus vestros, ut sciatis Deum possessorem vestru. Verum beata memoria doctores nostri ita exposuerunt, Iustificat

Selo. Iarhi.

Exod. 5. v. 7.

metipsum primum, & postea alios: Duo enim illa verba usurparunt in significatione הַיְקוּשׁ collationis & proportionis, quæ vox dicitur de homine, qui disponit semetipsum & viam suam dirigit. Gens non amabilis. Quæ non cupit conuerti ad legem.

2 Priusquam pariat iussio. Priusquam appetat decretum. Quasi puluerem transeuntem. כְּטוֹף עֵבֶר .i. tanquã puluis transit: sane huiusmodi scriptura est manca, pro, כְּטוֹף הָעֵבֶר .i. tanquam puluis, qui transit flante vento, & tanquam fumus qui inanescit vigente sole. Et hæc est Chaldaea interpretatio eius, quod dixit, Transeuntem diem, sic enim trãstulit Ionathan, Qui estis glumæ similes, quam perflat ventus, & sicut fumus, qui recedit siue propellitur à conspectu diei.

Da. Kimhhi. 1 Conuenite congregamini, וְקוּשׁוּ הַתְּקוּשׁוּ *sunt de significatione perquisitionis rerum, & collectionis eorum: sicuti in Exodo, וְקוּשׁוּ ad perquirendum stipulam: & alibi, וְקוּשׁוּ colligentem ligna: quo sensu expolitio הַתְּקוּשׁוּ est, Scrutamini maculas vestras, & postea inquirete labe aliorum, easq; tollite. Atq; ita ex hoc versiculo dixerunt doctores nostri felicitis memoria, Iustificata ipsum, deinde iustifica alios. Addunt & illud, Scrutemur nos ipsos, antequam alios scrutemur. & autem dictionis וְקוּשׁוּ daghesatur propter defectum literæ duplicatæ, וְטוּ (circuite) ciuitatem. Gens non amabilis. Heb. לֹא נִכְסְפָה .i. quæ non desiderat neq; cupit sese scrutari, & in alios inquirere, sic in Genesi, נִכְסְפָה (concupiisti) domum patris tui. Et Ionathan exponit, Quæ nõ cupit redire ad legem. Dominus autem piæ recordationis*

Exod. 5. v. 7.
Num. 15. v. 32

10. fac. 6. v. 7.

Gen. 31. v. 30.

nis pater meus ita interpretatus est, Gens quæ non erubescit, quamq; non pudet operum suorum: ex acceptione doctorum, dum dicunt, אֵיכֶסֶף (pudfactus est) confusione vultus.

2 Priusquam pariat iussio. Antequam * nascatur * edatur. iussio diei venturæ, hoc est, decretum, inquirete in vos: Ionathan exponit, Antequam exeat in vos sententia curiæ. Quasi puluerem transeuntem diem. Transpositus est ordo dictionum, nam quæ postponi debuerunt, præponuntur, ac talis debuit esse dispositio versiculi, Priusquã pariat decretum diem quasi puluerem transeuntem. Atq; si diceret, Antequam nascatur decretum diei, quo eritis sicut puluis, qui transuolat à conspectu venti: vel, Antequam dies pariat iussionem. Quæ submutatio dictionum frequens est in Scriptura, ut, Locus ibi sepulchri, pro, locus sepulchri ibi: & alibi, Sciebas q̄ tunc nasciturus esses, pro, Sciebas tunc quòd nasciturus esses: & in Amos, Et planctus ad scientes lamentum, pro, Et scientes lamentum ad planctum: qualia multa his sunt similia. Ionathan autem exponit per eclipsim dictionum, * Et sitis similes glumæ quæ vanescit à conspectu venti, & sicut umbra quæ transit à conspectu diei, id est, solis: aut, ut est in alio exemplari, Sicut fumus qui transit à facie diei.

3 Quærite Dominum, &c. Adloquitur mansuetos terræ qui erant inter Israelitas. Nam licet maxima pars Israelitarum præuaricata fuisset, remanserant tamen inter eos non pauci viri boni, qui timebãt Dominum: sicut testatus est Deus Elia, Et reliqui in Israel septem millia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal, neq; osculatum

Exech. 29,

166. 38. v. 21.

Amos. 5. v. 16

* Aliter legitur

quã R. selom.

1. Reg. 19. v. 18

osculatū est eum: & dictum est de excidio terræ (Israel)
 p̄sal. 79. v. 2. Dederūt cadauera seruorum tuorum escam volatilibus
 cæli, carnem Sanctorum tuorum bestiis terræ. Ac quan-
 tumuis fuerint serui et cultores Dei optimi maximi piiq;
 viri, tamen una cū improbis gladio ceciderunt: sicut scri-
 ptum est in Psalmis, Quia vsq; ad iustum perueniet iu-
 dicium. Quærite iustum. Quærite iustitiam & man-
 suetudinem cum cæteris: quasi dicat, Incumbite totis vi-
 ribus vt eos reducat in viam rectam. Si quomo-
 do abscondamini. Vt gladio hostili non occumbatis
 cum promiscua multitudine. De exilio quidem eos se-
 curos non reddit, quòd iam lata esset sententia (condem-
 nationis) in diebus Manasse, quemadmodum scriptum
 est, dictumq; fuit postea Iosifæ regi, Et colligeris ad sepul-
 chrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia ma-
 la, quæ introducturus sum super locum istum.

2. Reg. 21.
 2. Reg. 22.
 versu. vlti.

Accessio.

Post descriptionem malorum quæ in die Domini sunt
 ventura, populus ad pœnitentiam prouocatur, & dicitur
 ei, Conuenite & congregamini gens non amabi-
 lis, quæ non es dilecta & optata gentibus, vel quæ amo-
 re Dei indigna es. Cerne autem Dei clementiam: Suffer-
 cerat prudētibus malorum venientium impetum descrip-
 sisse, verum quia non vult inferre suplicia, sed tantum
 terrere passuros, ipse ad pœnitentiam prouocat, ne faciat
 quod minatus est.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in de-
 sertum, Azotum in meridie eiicient, & Accaron
 eradicabitur.

CHALD.

5 Væ qui habitatis ^d funi- ^d Oram maritimam.
 culum

culum maris, e gens per- e Gens quæ digna est
 ditorum: Verbum Domini excidio: decretum ser-
 super vos Chanaam terra monis Domini, super
 Philistinorum, & perdam vos qui habitatis in
 * te ita vt nō sit inhabitator. Chanaam terra Pale-
 6 Et erit funiculus maris, stinorum & cæ.

requies pastorum, & caulæ
 pecorum.

7 Et g erit funiculus eius qui remanserit de domo Iu-
 da, ibi pascetur: in domibus
 Ascalonis ad vesperam re-
 quiescēt: quia h visitabit eos
 Dominus Deus eorum, &
 auertet captiuitatē eorum.

4 Quia Gaza erit destructa. Quia si sic feceritis vi-
 sitabo vicinos vestros impios, Palestinos, Ammonitas,
 & Moabitas, quæadmodum & illos propheta deinceps
 collocat. In meridie eiicient. Quæ Azotus nominatur,
 meridie, quo grassatur exterminium, expelletur, eritque
 deuastata, Potest etiam exponi locum pascuorum gregis
 fuisse, graue autem ac periculosum esse ouibus exire in il-
 lum meridie. Vnde Salomon, Vbi cubas in meridie.

5 Funiculū maris. Oram ac tractum maris. חבל au-
 tem significat funiculum mensurium: metiebantur enim
 rura funiculis: quasi dicat, Væ qui estis maritimi.
 Gens perditorum. Populus qui meretur cōsumi. Qui-
 nam autem sunt isti habitatores funiculi seu tractus ma-
 ris? Chanaam terra Palestinorum, Nam ipsi incolunt

Et erit terminus ma-
 ris casæ caularum pa-
 storitarum, & septa
 ouium.
 Et erit ea fors reli-
 quiarum domus Iuda.
 Quia veniet memo-
 ria eorum, coram Do-
 mino Deo ipsorum.

Et erit terminus ma-
 ris casæ caularum pa-
 storitarum, & septa
 ouium.

Et erit ea fors reli-
 quiarum domus Iuda.

Quia veniet memo-
 ria eorum, coram Do-
 mino Deo ipsorum.

*mutatio per-
 sonæ vsitata
 Hebræis.

Selo. Iarhhi.

p̄sal 91. v. 6.

Canti. 1. v. 7.

Modus Iudeo-
 rum metiendi
 rura.

O littus

i. *mediterranea-
nei.
* quod Hiero.
vertit perdi-
toram.

littus & oram maris * occidui ad occasum terræ Israeli-
tica, intra angustias termini eius. Porro quamvis Iona-
than exposuerit כרתים * de significatione consumptionis:
tamē gens Cheretheorum est Palestinae regionis provin-
cia, cuius nomen est Cerethi. Vnde cum sit mentio Siceleg
(urbis) sic dicitur, Nos irrupimus ad Australem pla-
gam Cerethi, & contra Iudam, cæ: quem locum Chal-
dæus interpres Ionathan exponit, Ad meridiem Cerethi:
& paulo post scribitur, Pro cuncta præda & spolijs quæ
ceperant de terra Philistim, & de terra Iuda. Re-
quies pastorum. Heb. נות כרות רועים casa fossionum
pastorum, hoc est, casa modica, quæ manē fodiunt pasto-
res ob æstum. Nam כרות est à voce כרה significationis
fodiendi: ut sumitur in libro Regum, Et fodit (seu exci-
dit) illis כרה (fossam) magnam.

2. R. 19. 6.

7 Et erit funiculus eius qui remanserit, cæ. Hoc
est, Et iste terminus erit sortis eorum qui superstites man-
serint ex domo Iuda. Hic enim funiculus significat sor-
tem, quemadmodum etiam transtulit Ionathan, Et erit
inquit, fors reliquiarum domus Iuda.

Da. Kimhhi, 4 Quia Gaza cæ: Quamvis dies iræ Domini sit su-
per vos, non tamen exultabunt in vos vicini vestri, quia
Gaza (ciuitas Palestinorū Iud. 6.) destructa erit. Quod
Hebraicè dixit עוה עוה est ad ornatū, per paronomasiā
dictionibus in se incidentibus, etsi omnibus literis non
conueniant. In meridie. Meminit meridiei, quod lues
ac exterminium grassetur, & vastet meridie. Azotus
autem seu אסור est de significatione שור vastitatis: ita
vox voci quasi colludit per agnominationē. Eiciēt. Ho-
stes

stes de repente expellēt loco suo turbā Azoti, veluti lues quæ
vastat meridie. Accaron eradicabitur. In Heb. עקרון
עקר est collusio vocis ad vocem elegati tropo. Verū non
meminit Gath (urbis) quod esset sub dominio regū Iuda.
5 Væ qui habitatis funiculum. i. Portionem seu
sortē, ut, Iacob funiculus hereditatis eius. Significat au-
tem terram Palestinorum quæ mari adiacet: quemadmo-
dum scriptum est in Exodo, Ponam terminos tuos à mari
rubro vsque ad mare Palestinorum: Ac exclamat, Væ,
aduersus eos, quia vastabitur terra eorum. Gens perdi-
torum. כרתים Palestini vocantur Cerethi, sicut dicit
Scriptura, Ad Australem plagam Cerethi: & alibi, Et
succidam Ceretheos, At Ionathan transtulit, Populus qui
dignus est excidio. Super vos Chanaam terra Pale-
stinorum. Nam sicut scriptum est apud Iosue, Chana-
neo* reputantur quinque reguli Philistim & cæ.

6 Et erit. וְהָיָה & fuit, fæmininæ est significationis ac
personæ, respectu terræ quæ est funicul⁹ maris. Requies
pastorum. נות כרות רועים casa fossionum pastorū. Tu-
gurium pastorū vocatur נוה ut in libris Paralip. Ego tu-
li te de הנוה caula: & in plurali נוה, locus autē quem fo-
diunt pastores ut in illo sua pecora includant כרות רועים
q. fossiones pastorū, ut constat ex loco sequenti, Et כרה י
(foderit) vir foueam.

7 Et erit funiculus eius qui remanserit de domo
Iuda. Iste funiculus etiam adhuc erit reliquiarum do-
mus Iuda, quæ redibunt è captiuitate Babylonica. Et Io-
nathan exponit duo prima הכל .i. funiculus, portum ma-
ris: at istud, sortem, quasi dicat, Cedet sorti domus Iuda

O ij &

1. Sa. 30. v. 14.

Dent. 32. v. 9.

Exod. 23. v. 31.

1. Sa. 30. v. 14.

Ezech. 22.

Iosu. 13. v. 5.

* Significat
Chanancis
adnumerati
Palestinos.

1. Para. 17. v. 7.

Exod. 22. v. 33.

Elegas vocum
collusio.

Psal. 91. v. 6.

Et portioni ipsius. Ibi pascentur. *אחלי*. i. super ea loca. Fortasse hic versiculus cum precedenti intelligi debet per futurum, Ex quo Iuda redierit à trās migratione Babylonica, terra Palestinorum illi cedit in pastionem pastorum. Pascentur. Heb. Pascent, scilicet oves & pecora ipsorum, sic, Requiescent. Ait itaque quòd noctu oves includent in aedes Ascalon desolatas, ut in ipsis stabulentur. Vel precedens versiculus Et erit & cæ: intelligitur de tempore destructionis Palestinæ, ut varicinetur ibi habitandos pastores una cum suis gregibus, propter desolationem terræ, tantam, ut in ea regione nulla sit habitatio, neque alij usui sit commoda quam pascuorum gregis. Hic autem versiculus septimus, erit de tempore reditus filiorum Iuda in terram Israel, significans ipsos possessuros terram Palestinorum, atque in ea edificaturos domos in suos proprios usus. Caterum dixit, Pascentur & requiescent, per metaphoram, qua ipsi comparantur ouibus. Quo sensu Ionathan exponit, Ibi pascentur, Ibi alentur, & Ad vesperam requiescent, vespere commorabuntur.

CHALD.

8 Audiui i opprobrium i Audita sunt à me pro Moab, & blasphemias filiorum Ammon, quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

9 Propterea viuo ego, dicit Dominus exercituum, Deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorraha, siccitas l^z spinarum, &

acerui

acerui salis, & desertum vsq; ^l Et reliquæ tribuū. in æternum: reliquæ populi mei, diripient eos & residui ^l gentis meæ possidebunt illos.

10 Hoc enim illis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerunt & magnificati sunt, super populum Domini exercituum.

11 Horribilis ^m Dominus ^m Timor Domini ad super eos, & attenuabit omnes eos liberandos: nam atnes deterræ: & adorabūt tenuauit, & c.

ⁿ eum ^{*} viri de loco suo, omnes ⁿ Deprecabuntur. ^{*} singuli.

8 Quæ exprobauerunt populo meo. Cum Israelita deducerentur in exilium in regionem Chaldaorum, Ammonita et Moabita, per quorum terram ipsi transibāt flentes, gemebundi, atq; vociferantes, deridebāt eos, dicentes, Quid vobis est o miseri et afflicti, cur lachrymami? nonne vos proficiscimini ^{*} domū patris vestri? ^{*} i. Chaldaam pergitis trans Euphratem, ubi olim habitauit patres vestri? Et magnificati sunt super terminos eorum. Et ^{unde exiit Abraham.} ^{Gen. 11.} superbierunt super fines suos.

9 Quia Moab vt Sodoma erit. Vos quoq; ad ^{*} antiquitatem vestram reuertemini, Loth enim pater vester non erat ex Sodoma, Siccitas spinarum. Vox Hebræa ^{*} ad antiquam vestram sedem ^{Et alludit ad Eze. 16. v. 55. Esai. 33.} *פפפ* crepitationem significat, sicut apud Esaiam, *פפפ* (bombus) locustarum: ^{Et d} prius est de fundamento dictionis (non autem index prepositionis) secundum formam *פפפ* (inunctus) protegens apud Ezechielem. Crepitatio igitur urticarum crescentium ibi erit, nullo transeunte

seunte, atq; ipsæ impingent in se inuicem & adent sonitum. Acerui salis. Cumulus effossi salis.

11 Et attenuabit omnes deos terræ. Debilitabit vires ac fortitudinem eorum, Et adorabūt eum. Cum viderint idola sua destructa & comminuta esse.

Da. Kimhhi. 8 Audiui opprobrium Moab, & blâsphemias filiorum Ammon. Qui omnes fuerunt vicini Israelitarum: Hos autem opprobriis & contumeliis vexarūt, dum abducerentur in captiuitatem & pertransierunt ipsorum vias. Et magnificati sunt super terminos eorum. Magnificauerunt siue aperuerunt os suum ad cachinnos, aut linguam suam ad maledicta, dum iter facerent Israelitæ per terminos suos. Vel expositio erit, Exeruerunt os suum in fines Israelitarum, quod viderent eos vastatos.

9 Siccitas spinarum. Sententia postulat, ut מַטְטָח hîc significet exitum, quod illic producentur & emergēt vrticæ sicut in loco desolato & deserto. Sunt autem qui exponant hanc dictionem in significatione מַטְטָח .i. cursitationis, ut in Genesi, Et filius מַטְטָח discursationis * do-

Gen. 15. v. 2.
* .i. procurator

mus meæ, de deriuatione מַטְטָח: quasi diceret, Cursitabunt seu collident se inuicem vrticæ præ copia, cum flauerit in eas ventus, emittentq; crepitum. At fœlicis memoriæ dominus pater meus intellexit in significatione derelictionis, q. d. Terra erit derelicta vrticis: quo etiam sensu trāstulit Ionathan, Derelictio מְלוּחִין .i. carduorum vel vrticarum, nam מְלוּחִין idem est ac חֲרוּל vrtica, ut apud Iobum, Decerpserūt מְלוּחִין vrticam apud arbustum. Et a-

Iob. 30.

Exod. 21. v. 33.

cerui salis. Heb. וּמְכַרָּה & fossa, sicut, Et יִכְרָה fode-

rit

rit vir fossam: quo etiam significatu Ionathan reddidit, Et fossæ salis. Quadrat præterea exponere illud de significatione כְּרִי acerui, quæ vsitata est apud doctores nostros piæ memoriæ, Cæpit, inquiunt, doctus dicere, Benedictus qui immisit benedictionē בְּכִרִי in aceruum istum: atq; ita hoc loco significabit aceruū salis. Reliquiæ populi mei diripiēt vos. Iterat eandē sententiā aliis atq; aliis verbis, cum adiicit, Et residui gentis meæ possidebunt illos. Quod fortasse impletum est tempore ædis secundæ, postquam redierunt à captiuitate Babylonica. Illud etiam exponi potest, futurum tēporibus Christi: Cui sane interpretationi non parum admodū fauet versiculus, Et attenuabit, omnes deos terræ. Heb. יְבוּס id est, diripiēt eos. Gentis meæ נִי per vnicum Iod, quod est radicale, Iod enim affixum seu pronomē excidit quidem ex scriptura, verum retinetur per prolationem.

10 Et magnificati sunt. Iam illud superius exposuimus.

11 Horribilis Dominus super eos. Domin⁹ qui est terribilis, super eos, id est, super populū * Domini, cuius * .i. sum. antea meminit. Quem sensum reddidit Ionathā, Timor (inquit) Domini ad liberādum eos. Vel expositio, Super eos .i. super gētes q. d. Adueniet adhuc tempus quo horribilis erit Dominus super eas, eumq; timebunt, cauentes ne male mereantur de populo ipsius. Et attenuabit omnes Deos terræ. Emaciabit omnes Deos populorum, ac uniuersi intelligent Dominum solum Deum esse, iuxta prædicationem Zachariæ, Et erit Dominus in regem zach. 14. v. 9, super omnem terram. רִוָּה significat emaciare ex Psalmo- psal. 106. v. 5, grapho,

grapho, Et immisit *ממ* maciem in animam eorum: quasi dicat, Tolle eos & abolebit fidem eorum. Ionathan exponit, Quia attenuauit, &c. Et adorabunt eum. Et tunc adorabunt eum.

Accessio.

Audiui opprobriū mali. Quod excepto Daniele propheta, qui quatuor regnorū sapius cernit visiones, et eorum differentias sub aliis atq; aliis imaginibus exponit, Esaias, Ieremias, Ezechiel faciunt, ut post visionem Iudæ, aduersus ceteras nationes quæ in circuitu eius sunt, vertant vaticiniū & *ידימותא* singularum quæ eis ventura sunt nunciēt, atq; in descriptione earū diutius immorentur: hoc Sophonias quoq; breuiter eodem tamen ordine facit. Nam post Philistim, contra quos supra cōminatio præcurrit, nunc aduersus Moab & filios Ammon vaticinatur, eo quod præbentes auxilia Nabuchodonosori vastauerint Iudam, conculcauerint sanctuarium eius, templum quoq; subuerterint, & subiugato populo Israel, Dominum blasphemauerint. Nabuchodenesor enim atq; Chaldei Iudæorum urbibus subrutis ceteras gentes oppresserūt. Quæ antequam venirēt, dirigitur aduersus insultantes prophetia, ut mala quondam populi Dei ceterarum gentium leuarentur malo. Moab autem nunc Areopolis dicitur, & Ammō, quæ est vrbs Arabia secūda post Bosram, Philadelphi appellatur. Verū quod ait, Et desertum in eternum, aut destructionem regni earum interpretamur, quia postea subuersæ à Chaldeis, regnum suum perdididerunt & deinceps, vel ab Anthiochis, vel ab Ptolomæis tentæ, nouissimè Romano imperio colla submiserint. Aut certè dicendum est accipi

אבדו

אבדו quippe & eternitatem sonat & seculum. ex quo, & pro vno seculo, & pro aliquanto tempore, & vna etate accipi potest. Hierony.

CHALD.

- 12 Sed & vos Aethiopes *o* Attollet plagā fortitudinis suæ. **.i. eius.*
 13 Et **.* extendet *o* manum *p* Et ponet Niniuem **.* Deus. suam super Aquilonem, & in vastitatem desolationis veluti desertum. **.* Hieron. speciosam sumens
 14 Et *q* accubabunt in medio eius greges, omnes bestiarum campi. **.* Hiero. sequutus 70. Interpretetur videtur
 15 Hæc est ciuitas *s* gloriosa, habitans in confidentia: *v* Et non præter me *Conclusio per epiphonema.*
 quæ dicebat in corde suo, ego sum & *t* extra me non est alia amplius. Quomodo facta est in deserto, cubile *v* bestiarum omnis qui transit per eam sibilabit, & mouebit manum suam. **.* Asiatica, & videtur alludere ad Esai.
 12 Sed & Aethiopes. Meminit Aethiopum, quia *18. & 2. Reg. 17. ibi, Trans flumina Gozæ.*
 " Super aquilonem. id est, Assyriam quæ est in aquilone. " *Hæc oia vs-*
 P lone

que ad dictio-
nem Niniuen,
defuit in priora
editione Vene-
tia,

14 Omnes bestię gentium. Omnia iumenta gentiũ.
קאת (onocrotalus) & קפר (ericius) sunt auium nomina.
In liminibus eius. בכפתוריה .i. in globulis eius, vernaculè, Pomelerz, qui sunt in fastigio tecti. Niniuen. Caput & regiam Assyriorum. Vastitas in superliminari. Desolatio cognoscetur in liminibus ædium. Vox cantantis in fenestra. Vox auium garrientium in fenestris. Quia cõtignationem cedrinam denudauit. Heb. כִּי אָרוּחַ עָרָה quia cedros eius extirpauit & eradicauit sicut in Psalms עָרוּ עָרוּ, Denudate denudate vsque ad fundamentum & cæ: Ionathan autem transtulit, Et tabulatum eius demoliti sunt, hoc est, tectum domus contignatæ cedro: Nam etiam aedes lapideæ obteguntur ligneis asseribus.

15 Et extra mc. Heb. וְאִסְפִּי id est, & non præter me.

Da. Kimbhi.

12 Sed & vos Aethiopes interfecti gladio meo illi. Vitur secunda & tertia persona, Vos & Illi. Huiusmodi enim alteratio personæ frequens est in Scriptura, ut Omnes illi (.i. vos) redite & venite quæso: & c, Omnibus illis (.i. vobis) & principibus vestris: sic quoque apud Esaiam, Confundentur (.i. Confundemini) ab idolis quæ concupistis. Quibus multa alia sunt similia. Sunt autem qui exponant vocem Illi, per eclipsim Caph similitudinis q. d. sicut illi, hoc sensu, Vos eritis interfecti gladio meo sicut illi, id est, sicut Ammonitæ & Moabitæ, quorum antea meminit. Cæterum quedam est emphasis in illis verbis Sed & vos q. d. licet vos remoti essetis à terra Israel, nihilominus tamen vexastis Israelitas, at vos quoque gladio

Iob 17.

1. Sam 6.

Esai. 1, v. 29.

gladio interficiemini.

13 Et extendet manum suam super Aquilonem. hoc est, Super Babylonem quæ est ab oriente Aquilonari terra Israelitica. Et meminit illius, quia Israelitæ in eam demigrarunt, nec Babylonij miseri sunt eorum, sicuti æquum erat, dicente Esaiã, Non posuisti eis misericordias. Et perdet Assur. Quia ibi exularunt decem tribus.

14 Omnes bestię gentium. Heb. כֹּל חַיָּו נֹוִי id est, uniuersa iumenta: intelligens ea animantia, quæ circum eam pascebant & stabulabantur. Onocrotalus. Vox קאת significat cucullum. קפר autem vocatur Arabicè Canpad, & vernaculè * Tortuga. In liminibus eius. כפתור est superliminare, quod innititur duobus postibus, id est, liminibus: ac vocatur כפתור, quia sculpunt in eo figuras florum & spherularum in speciem pomorum: unde in Exodo, כפתוריהם (spherula eorum) & calami eorum, Atque Ionathan vertit nostrum בכפתוריה In sculptura portarum. Vox * cantantis in fenestra. Sic Ionathan reddidit, Vox auis quæ garrit in fenestra. Ait autem de illa, Canet, quod vox quam edunt aues sit veluti cantus & modulatio: & ita dicitur in Psalms, Inter frondes dabunt vocem, & alibi, Tempus cantillationis aduenit, & vox turturis & cæ: Vastitas in superliminari. Desolatio erit in limine portæ. Quoniam * contignationem cedrinam denudauit. & tamen valet affixum ארוה affectum mappic. Hoc vero dicit de contignatione ædium cõtectarum cedro: & quia hostes qui venerunt contra Niniuen nudauerunt & retexerunt ligna ædificiorum, propterea desolabitur limen

Esai. 47, v. 6.

2. Reg. 17, v. 18.

* Lat. testudo.

Exod. 25.

* Heb. vox canet, sed Hiero. legisse videtur

Psal. 106.

Canti. 2, v. 12.

* Hiero. Attenuabo robur eius, cum legisset

ארוה עון per non ק.

eius quod remanserit detectum ac pluuijs ventisque expositum, sicque sensim paulatimque corruet. At Ionathan transtulit, Et tabulatum eius diruerunt.

15 Hæc est ciuitas. scilicet Niniue. Et extra me cę. Heb. ואספי עוד. i. Non (est) prater me ultra: quo modo & Ionathan, Et non (inquit) adhuc extra à me.

Accessio.

Sed & vos Aethiopes cę: Quomodo iuxta historiã ad tēpora Nabuchodonosor hæc propheta referatur Aethiopicibus etiam nūcupatis, & Assyrijs, quibus Medi & Persæ nihil fecerint, lege historias, & videbis Assyrios quoque & Aethiopes Medis fuisse subiectos, & Cambysis regnum, & Cyri potentiam, & omnia quæ deinceps sunt secuta. In Aethiopes autem vaticinatur, quòd persequenti sint populum Domini pariter atque Assyrii.

2. Paral. 14.

CAP. III.

CHALD.

Lego in Chald.

1. מורא. i. pro
ut respōdeat
Hebr. מורא

1 Væ prouocatrix & redempta, ciuitas columba.

2 Non audiuit vocem & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquauit.

3 Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vesperæ: non relinquebant ossa in mane.

4 Prophetæ eius vesani, viri infideles: sacerdotes c-

1 Hei* quæ conspicua facta es ac redempta, Ciuitas Domini vehementer irritans.

Quæ non audit vocem seruorum eius (Dei) prophetarum, & non suscipit disciplinam: verbo Domini non fedit, neque ad cultū Dei sui accedit, cę.

b Non differunt in diluculum.

c Pseudoprophetæ qui

iuis

ius polluerunt sanctum, in- sunt intra eam, nequã, iustè egerunt contra legem. viri mendaces.

1 Væ prouocatrix & redempta. Hactenus loquitur Selo. Iarhhi. tus est in Niniuē, deinceps redit ad Ierusalē. Væ. Quia erit in prædam, & in reiectamentum sicut stercus, & contaminabitur in fœtore iniquitatis suæ. Prouocatrix. Vox מורא explicari debet è Leuitico, מוראח, inglu- Leuit. 7. uies eius: & ex Nahum, ponam te sicut מורא, stercus. Ci- Nahum. 2. uitas columba. Stolidus & insipiens, sicut columba non habens cor. osee. 7. v. 11.

3 Lupi vesperæ. Qui festinant edere prædam suam noctu. Non relinquebāt ossa in mane. Ne ossa quidem reliqua faciunt ut manè mandere possint.

4 Iniustè egerunt contra legem. Non illam docuerunt eos qui ipsos interrogabant.

1 Væ prouocatrix & redempta. Redit verba facere de Ierusalem. Prouocatrix. Vox מורא. i. fœdeta, est Paul coniugationis grauis Hiphil, ac holem est loco kametz-hateph vel schurec. Eius autem significatio sumitur ex verbali quo usus est Nahum, Et ponam te מורא (tanquam stercus) de significatu iniquationis & contaminationis: in quo etiam usurpatur dictio נגאלה (quam vertimus, Redēpta) ut apud Esaiam, Omnia in- Esai. 63. v. 3. dumēta mea אנגאלתי inquinavi, & apud eundē, Manus vestra נגאלו (polluta sunt) sanguine. Atq; ita iteratio erit eiusdē sententiæ, verbis diuersis. Ciuitas columba. Hebr. מורא. i. opprimēs, de notione verbi מורא in loco sequenti, Non מוראו opprimetis eum: quo etiam sensu reperitur apud Ieremiam verbum קאל, A facie gladii מוראו, Iere. 46. v. 16.

Da. Kimhhi. Hiero. deduxit à מורא, i. מורא. Heb. ac pro מורא. Heb. ac Ionath. מורא ut et 70. licet alio significatu Nahum. 2.

opprimētis. Sunt autem qui exponūt הוינה stolidā, ut,
 Ose. 7. v. 11. Et erit Ephraim quasi columba seducta non habens cor.
 Jonathan exponit, Hei quæ conspicua facta es ac redempta,
 ciuitas quæ multiplicas irritare.

2 Non audiuit vocem. scilicet docentium se. Non
 appropinquauit. In קרבה est tseri sub resch iuxta for-
 mam Pael.

3 Principes eius, &c. Quia rapiunt & prædantur
 populum instar leonum rapacium, aut luporum vesper-
 tiorum, qui prædas agunt noctu. Non relinquēbāt of-
 fa in manē. Non גרמו. i. relinquunt ad manē, ne quidem
 ossa, siquidem ipsi discerpunt & vorant celerrimē. Tales
 sunt iudices qui extorquent munus & epulantur.

4 Prophetæ eius. i. Pseudopropheta. Vesani. Hebr.
 פוחים. i. tenues et leues, q. d. leues animo, ut in libro Iudi-
 cum, Homines ופוחים & leues. Viri infideles
 Vox בורות est nomen formæ סוללות. (i. aggeres) vene-
 runt in urbem, apud Ieremiam. Sacerdotes eius pol-
 luerunt sanctum. Quemadmodum etiam testatur E-

zechiel, Sacerdotes eius contempserunt legem meam, &
 polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & profanum
 non distinxerūt. Iniuste egerunt cōtra legem. Quia
 non eam docuerūt populum, ut erat eorū munus & offi-
 cium: quemadmodū habetur in Deuteronomio. Docebunt
 iudicia tua Iacobum, & legem tuam Israellem. Verum
 non id tantum (perpetrarunt) quin etiam eam ipsam le-
 gem sunt transgressi: unde ait חסו חורה violarunt le-
 gem, siue, iniuste egerunt contra legem.

Accessio.

Væ, &c. Loquitur cōtra Ierusalem, v. ciuitas, inquit,
 quondam

quondam columba, semper peccans, & captiuitatibus
 tradita, & rursus redempta & liberata à Domino.

CHALD.

5 Dominus iustus in me- c Dominus iustus di-
 dio eius, non faciet iniqui- xit se collocaturum di-
 tatem: manē manē iudiciū uinitatem suā in me-
 suum dabit in lucem, & nō dio eius, nō coram* eo*. i. non solet.
 abscondetur: nesciuit autē committere falsitatem:
 iniquus confusionem. sicut splendor auroræ,
 qui progressu fit elegantior, sic eius iudicium procedit in
 perpetuum neq; tardat, &c.

5 Dominus iustus in medio eius. Collocauit in me- Selo, Iarhi.
 dio ipsorum diuinitatem suam, propterea eorum mala o-
 pera ferre non potest, quod ipse sit iustus, nec iniquitas lo-
 cum habeat apud eum. Iudicium suum dabit in lu-
 cem. Qui profert in lucem, iudicat iudicium verum
 ex æquo & iure. Nescit iniquus cōfusionem suam
 Non adhibuerunt animum iudices iniqui, qui in me-
 dio ipsius sunt, ad erubescendum à iusto, qui habitat a-
 pud ipsos.

5 Dominus iustus in medio eius. In medio ciuita- Da, Kimbhi.
 tis illius cuius antea meminit, nempe Hierosolymæ. Nō
 faciet iniquitatem. Dominus videlicet qui est iustus
 in medio ipsius (siquidem Dei diuinitas in ea residet,
 estq; iustus ex ipso quod immittit in eos malum) non fa-
 ciet iniquitatē, nam quidquid eis agit, agit iuste: quem-
 admodum dixit Moses, Dei perfecta sunt opera, et om- Deut. 32. v. 4.
 nes via eius iudicia, Deus fidelis, & absq; ulla iniqui-
 tate, iustus & rectus. Manē manē. Sapiens ille R. A-
 braham

braham ita exponit, Non debuerant iniquitatem committere cum presertim Deus benedicendus manè, hoc est, quotidie ostenderet ipsis iudiciũ suum in gentes: & tamen iniquus non nouit confusionem. qu. d. Israel qui facit iniquitatem nescit pudescere, aut uerecundia suffundi, ne iniquè agat, licet uideat Deum opti. maxi. iudicium suum exerere in gentes ob ipsarum flagitia, ita ut neque corrigatur neq; erubescat. At dominus pater meus piæ memoriæ ita interpretatur, A die quo Deus creauit lucem, eius constitutio firma perstat in æternum, Nam singulis diluculis exoriri facit lucem, ac illud est quod dixit propheta, Iudicium suum dabit luci, & non abscondetur, tametsi filij huius seculi eum irritent. Nesciuit iniquus confusionem. Ut apud se dicat, Quemadmodũ Deus benedicendus seruat nobis suam ueritatem, sic nos illi fidem seruabimus.

CHALD.

6 Disperdidi gētes, & d. dissipati sunt anguli earũ: defertas feci uias earum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates earũ non remanēte viro neque ullo habitatore.

7 Dixi, attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum eius * propter omnia in quibus uisitauit eam: uerumtamen diluculo * surgentes corruerunt omnes cogitationes suas.

*.i. tuum.

*.i. sollicitè.

d Et uastata sunt palatia earum
e Et nõ desinet manus eorũ de terra domus diuinitatis mee, omnia quæ promisi illis cõferam in eos.

6 Disper-

6 Disperdidi gentes. Immisi uindictam in gentes, ut timeretis, uidentes ipsum exequi, quæ præfinit.

7 Et non peribit habitaculum eius. Non destruentur mansiones eius. Omnia in quibus uisitauit eam. Non excinetur ex ea quicquid boni iussu meo ipsi euenturum est.

6 Disperdidi. 7 Dixi. Isti duo uersiculi sunt clari. Da. Kimhhi. Et non peribit habitaculum eius. In מַיִן הַיָּם est he mappic, & idcirco pronomen affixum, hac expositione, Peribit habitaculum urbis, cuius meminerat, nempe Ierusalem. Propter omnia. Hebr. Omnia quæ uisitauit super eam. Dicebam, nihil malorum ipsis cõtinget, quoniam accipiet disciplinam ex gentibus. At non ita se gesserunt: uerum enim uero diluculo surgētes corruerunt omnia opera sua: hoc est, manè fuerunt solliciti & diligentes in deprauandis uniuersis suis actionibus. Omnium autem meminit ut significaret, nihil mali omisisse, quod non patrarunt, nepe, ut dicitur in libro Iudicum, Non dimiserunt adinventiones suas, & uiam durissimã per quã ambulare cõsueuerant. Habitaculũ. Collectiue, pro habitaculis & ædibus eius grandibus. CHALD.

Iudicr 2. v. 10.

8 Quapropter expecta me Ad diem * reuelationis meæ ad iudicandum. in die resurrectionis meæ in futurũ, dum.

quia iudicium meum ut cõgregem gentes, & colligam dicta meæ, desinent omnes impj terræ.

indignationem meam, omnem iram furoris mei, in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra.

Q 9 Quia

* idem genus locutionis.

9 Quia tunc reddam populis labium electum, ut innocenti omnes nomen Domini, & seruiant ei humero vno.

10 Ultra flumina Aethiopiae inde supplices mei filij disperforum meorum deferent munus mihi. eos veluti oblationes.

Selo. Iarhhi. 8 In die resurrectionis meae in futurum. Quo consurgam ut congregem aduersus vos.

9 Ultra flumina Aethiopiae. Adducent mihi munus. Supplices. Qui me deprecabuntur. Filij disperforum. Synagoga dispersa, quos ego dispersi.

Da. Kimhhi. 8 Quapropter expecta me. Quasi dicat, Expectate me in diem usque quo conflabo vos. Nam non suscipietis disciplinam ante illum diem, diem inquam Resurrectionis meae קל .i. in praedam. Qui est dies Gog &

* .i. Antichristi * Magog, quo insurgam ad praedas siue spolia. Et in hac Gen. 49. v. 27. significatione reperies קל in Genesi, Benjamin tanquam lupus mane comedet קל , praeda. Quia iudicium meum ut congregem gentes. Iudicium hoc posui in futurum, ut congregem gentes & regna, Hierosolymam. Ionathan exponit dictionem קל , ad iudicandum. Omnis terra. Magna pars hominum qui in terris degunt: ut in

Gen. 41. Genesi, Omnis terra venit in Aegyptum.

9 Quia tunc reddam populis labium electum. Sensus est, Populorum, qui superstites fuerint post praelium

8 Transferam ad gentes eloquium * unum electum, ut orent & ca: h Ex ulterioribus fluminum Indiae, in migrationibus reuertentur * exilia populi mei, quae transmigrarunt, & erunt adducentes

lium Gog, conuertam prius labium, in labium purum, ne labijs suis proferant deos alienos, sed ut omnes innocenti nomen Domini: & illud est Labium electum, sicut ait in Prophetia sua Zacharias, In die illo erit Dominus v. Zach. 14. v. 8. nus, & nomen eius unum. Sapiens autem ille R- Abraham Aben Ezra, cuius fausta felixque sit memoria, ita exponit. Conuertentur ad solum Deum colendum labijs puris, id est, lingua sancta, in qua sola inuocatur nomen Dei venerabile. Et seruiant illi humero vno. Vna parte, id est, vno corde & vna mente.

10 Ultra flumina Aethiopiae. Hi qui sunt ultra fluuios Aethiopiae. Deferent munus mihi. Adducent Israelitas Hierosolymam in munus, sicut dicitur in vaticinatione Esai. Va terra cymbalo alarum, quae est trans flumina Aethiopiae: & paulo post, In tempore illo deferetur munus Domino exercituum a populo diuulso & dilacerato. Supplices mei. Heb. Atharai bat Phutsai, nomen est populi, aut familiae quorundam habitantium trans fluuios Aethiopiae. Ionathan exponit appellatiue, quasi Deus benedicendus appellauerit Israelitas Atharai, quae exoratos meos, quod ab ipsis exorari soleat, & vocauerit eorum nomen Bat Phutsai, quasi ceteris disperforum in exilio: & sic ipse Ionathan transtulit, De ulterioribus fluminum Iudaeae, exules populi mei qui ducti sunt captiui, redibunt in misericordijs, eosque adducent tanquam oblationes.

C H A L D.

11 In die illa non confunderis super cunctis adinoperibus, quibus rebel-
uentionibus tuis, quibus pra-

Q ij uaricata

uaricata es in me : quia tunc *quia tunc migrare fa-*
 auferā de medio tui magni- *ciam de medio tui po-*
 loquos superbiæ tuæ, & non *tentes tuos fastuosos.*
 adicies exaltari amplius, in monte sancto meo.

12 Et derelinquam in me- *k Populum mitem &*
 dio tui populū *k pauperem molestia patientem.*
 & egenum : & sperabunt in nomine Domini.

13 Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec
 loquentur mendacium, & non inuenietur in ore
 eorum lingua dolosa : quo- *1 Alentur & habita-*
 niam ipsi *l* pascētur, & accu- *bunt, ut non sit qui ex-*
 babunt, & non erit qui ex- *terreat.*
 terreat.

Selo Iarhhi. 11 Non confunderis super cunctis adinuentio-
 nibus tuis. *Quòd iam lueris pœnas, placataque fuerit*
iniquitas tua.

12 Populum pauperem. *Populum mitem & affe-*
ctum calamitate.

Da. Kimhhi. 11 In die illo non confunderis super cunctis ad-
 inuentionibus tuis. *Non opus tibi erit erubescere, &*
confundi ab ullis operibus tuis quæ ages, illa siquidem o-
mnia rectè, & in fide fient à te. Non erit tibi, quemadmo-
dum hoc tempore, quo cogeris rubore atque pudore suffun-
di ob opera praua, quæ committis : Ac illud est quod ait,
Quibus præuaricata est in me, Nunc scilicet, verum
illo tēpore non confunderis. Quia tunc auferam ma-
gniloquos superbiæ tuæ. q. d. elatos, qui que exultant
ac delectantur locutionibus superbis, ac arrogantibus,
tollam tunc è medio tui : sicut scribitur in prophetia Za-
chariæ,

chariæ, *Et vram eos sicut vritur argentum, & probabo zach. 13.*
eos sicut probatur aurū. Exaltari לַיְבָהָה est infinitiuus.

12 Et derelinquam in medio tui populum pau-
 perem *Antithesis ad id quod dixit, magniloquos*
 superbiæ tuæ. *עני autem hic significat עני mansuetum,*
id est, humilem spiritu. לר autē (quod verimus egenum)
appellat illū, cuius anima sit tenuata, & depressa: quem-
admodum reddidit Ionathan, mitem et sustinentem af-
flictionem. Quo sensu legitur apud Zachar. Ipse עני zach. 9. v. 9.
mitis, & equitans super asinum: ובי עני est quasi עני. i.
mitis.

13 Reliquiæ Israel. *Sentētia est clara. Dolosa. תרמית*
idem quod סרמה dolus, formæ הרבות incrementum.
 Quoniam ipsi pascuntur. *Quia Israelita comparan-*
 tur gregi, ait, pascuntur & accubabunt. *Significat au-*
 tem pro eo, quod non commiserunt iniquitatem neque lo-
 quuti sunt mendacium, fore ut pascantur & recubent.

O Israel ô synagoga quondam filia, quæ in toto orbe *Accessio.*
 dispersis licet inuideas, tamen de Æthiopia mihi victi-
 mæ defferentur. *i. de gentilium populo. In die illa quando*
 gentium crediderit multitudo, tu non penitus cōfunderis
 super cunctis erroribus tuis, quibus præuaricata es in me.
 Tunc autem auferam de medio tui, Scribas, & Sacerdo-
 tes, & magniloquos superbiæ tuæ, & nequaquam te in
 sancto monte meo ultra iactabis, cum sit destruendus per
 Romanos, sed habebis populū pauperē, homines illitera-
 tos, & piscatores, qui sperabunt in nomine Domini. Re-
 liquiæ Israel, id est, interprete Paulo, ex Iudæis credentes *Rom. 9.*
 in Christum, non facient iniquitatem.

CHALD.

14 Lauda filia Sion, iubilala Israel: lætare & exulta in omni corde, filia o Ierusalẽ.

n Congregatio Sion. o Ecclesia Ierusalem.

15 Abstulit Dominus iudicia p tua, euerrit inimicos tuos: Ex Israel Dominus q in medio tui, nõ * timebis malum vltra.

p Iudices iniquos. q Dominus dixit se collocaturũ diuinitatẽ suam in medio tui.

* Heb. videbis.

Selo. Iarhhi. 15 Iudicia tua. Cruciatus tuos atq; supplicia, vernaculẽ Iustice.

Da. Kimbhi, 14 Lauda filia Sion, iubila Israel. o vos decem tribus iubilate. Lætare & exulta. Idem repetit cõmutatis verbis ad corroborationem lætitiæ. Filia Sion, filia Ierusalem. Similis est iteratio sententiæ.

* Sic nostram lectio. vulgatã restituo pro, e- uertit, quale mẽdum irrep- sit. Luc. 19. 15 Abstulit Dominus iudicia tua. Iudicia. s. ea quæ edebãt gẽtes in te, dum esses in captiuitate. Ionathan au- tem hunc in modum reddidit. Quia sustulit Dominus iudices iniquos ex medio tui. * Euerrit inimicos tuos. Expurgauit velut scopis eos de terra tua, vt non sint ibi amplius: Nã פגרו hoc significat, vt in Genesi, Ego פגרו euerrit domum. Rex Israel Dominus in medio tui. Posteaquam ipse habitat in medio tui, non videbis malum vltra.

Gen. 14.

Accessio.

Lauda, & c. Si quis (inquit Hierony.) Christianorũ existimat necdum prophetiam esse completam: sciat falso Christi portare se nomen & Iudaicam animam, circuncisionem tãtum cordis non habere. Nam cum Mattheus dicat, in primo aduentu Christi esse completam hanc ip-

Math. 21.

sans

sam prophetiam: & quia Zacharias loquens de Christi zach. 9. aduentu, ad similem lætitiã cohortatur Sionem & Ierusalem, necessitate compellimur, imo ordine ipso ducimur veritatis, quod hic dicitur non futurum sperare, sed factum credere.

16 In die illa dicetur Ierusalem, Noli timere: Sion non dissoluatur manus tuæ.

CHALD.

17 Dominus deus r tuus r Deus tuus dixit se in medio tui fortis ipse saluabit: gaudebit super te in lætitiã, filebit in dilectione tua, & exultabit super te in laude.

r Deus tuus dixit se collocaturum diuinitatem suã in medio tui. f Subiget delicta tua per misericordiã suam. * Passim à sumi tur. i. erga te. Qui impediẽbat te

18 Affictos r ex solennitate congregabo, quia ex te erant, vt non * vltra habeas super eis opprobrium.

à temporibus solennitatum tuarum, procul submouit à te: Vã illis propterea q extulerũt arma aduersus te, teq; probro affecerunt. * Hieron. legis תאסוף

19 Ecce ego interficiã omnes qui affixerunt te, in illo tempore: & saluabo claudicantẽ, & eam qua eicta fuerat congregabo, & ponam eos in laudẽ, & in nomẽ, in omni terra cõfusionis eorũ. Ecce ego facio * cõ- sumptionem, cum omnibus seruitute opprimẽtibus te, in tempore illo: et redimam vagos, & dispersos appropinquare faciam.

* i. delebo.

20 In tempore illo quo e- u Colligam exilia veducam vos, & in tempore quo * congregabo vos: Dabo enim vos in nom en

& in

& in laudem omnibus populis terræ, cum cōuer-
tero captiuitatem uestram coram oculis uestris,
dicit Dominus.

Selo, Iarhhi. 17 Fortis ipse saluabit. Fortis est, ut seruet te ab ho-
stibus. Silebit in dilectione tua. Teget peccata tua suo
amore, quemadmodum expressit Ionathan, Abscondet
peccata tua sua erga te dilectione.

18 Afflictos ex solennitate congregabo. Eos qui
se subducunt à solennitatibus meis, qui non obseruant
sabbatha ac dies festos collegi, id est, consumpsi. Ex te
erant. ex populo tuo. Vt non ultra habeas super eis
opprobrium. Heb. Ferre super eo probrum, id est, pro-
pter istud delictū, debuisti probrum sustinere. Afflictos.
Heb. נוגי de significatu subductionis, ut in Prouerbiis,
Prou. 25.
2. Sam. 20.
אמר סוגים auferre scorias: & apud Samuelem, Cum חוגה
ablatum est è semita. Neq; in ea dictione ulla est radi-
calis litera præter gimel.

19 Ecce ego interficiam. Heb. Ego facio, id est, ut
Ionathan exponit, Ego faciam cōsumptionem. Possumus
etiam interpretari illud עושה in significatione con-
culcationis, ut apud Malachiam, ועטרת & conculcabi-
tis impios. In omni terra confusionis eorum. In om-
ni loco, in quo fuerunt ignominia, ibi eos constituam in
gloria & celebritate nominis.

Da. Kimhhi. 16 In die illa dicetur. Prophetæ (inquit) dicent ei aut
singuli dicent ad inuicem. Nec desunt qui exponāt hunc
in modum, Hostes dicent ei & confitebuntur in seipsis,
non inesse vires ante Deum Opti. Maxi. Non dissol-
uantur manus tuæ. ידו יריד אלו masculinum iungitur
fæmineo,

fæmineo, sicut etiam in Ester, Et omnes mulieres ידו da-
bunt honorem. Quin etiam reperitur nomen יד manus,
masculinum, ut, Et ecce ידו in ea (manu) volumen libri. Ezech. 2. v. 9.

17 Dominus Deus tuus in medio tui. Cum Deus
sit in medio tui ne remittantur manus tuæ, ipse etenim est
fortis, ut te seruare possit à strenuis gentium. Silebit in
dilectione tua. Silebit ad peccata tua quæ iam patraisti,
quòd te fauore suo & dilectione prosequatur.

18 Afflictos. Hebr. נוגי de significatione molestia &
tædij in coniugatione Niphal, ut in lamétationibus, Vir-
gines eius נוגות molestia affectæ sunt. Ait autem ex ad-
uerso Sionis & Ierusalem. Filios, qui molestia afficieban-
tur, quòd tempus redemptionis adeo fuerit dilatum, ecce
collegi ad te: quia ex te fuerunt & migrarunt in exilium,
nunc vero congregaui eos ad te. Quòd intelligitur de filijs
eorum. Quauquam possit etiam de ipsismet intelligi, &
hoc indicabit resurrectionem mortuorum. Vt non ultra
habeas super eis opprobrium. Quia iam multis an-
nis grauisimum tulerunt opprobrium. Super eis. Hebr.
Super ea, nempe, super Ierusalem. Passim autem reperies
scripturam in eodem versiculo, modo uti secunda, modo
tertia persona. Vt non ultra habeas. Heb. כשפחה (licet
vim habeat infinitiui) est nomen.

19 Ecce ego interficiam. Hebr. עושה, quæ radix hîc
significat expressionem & contusionem, ut & alibi apud
Ezechielem, בעשית, cum compressa & subacta sunt ab
Ægyptijs ubera virginum earum. Verum Ionathan Ezech. 23. v. 3.
illam accepit in vulgata significatione, sic tamen, ut ali-
quid deesse intelligatur per עושה, Ecce ego (inquit) fa-

ciam consummationem, cum omnibus seruitute te prementibus. In omni terra confusionis eorum. Sensus est, In omni terra exilij, in qua receperunt ignominiam, in ea inquam ipsi erunt celebres & honorati.

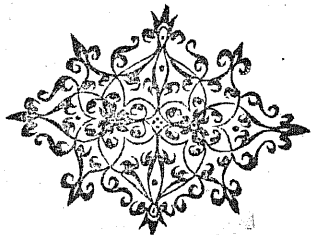
20 *Et in tempore quo congregabo vos. In contextu Hebræo (qui ad verbum habet, Et in tempore colligere me vos) desideratur verbum, Erit, seu Fiet (hoc sensu, In illo tempore fiet ut congregem vos) & pronomen Illo, quod præpositum fuerat, debet repeti in altero membro, per zeugma: ut & fecit Ionathan cum ait, Et in tempore illo congregabo, &cæ. Captiuitatem vestram. Vox Hebræa שבויֹתֵיכֶם est pluralis numeri, sicut & apud*

Ezechielem, Et captiuitatem שביתֹתֶיךָ captiuitatum tuarum inter eas reducam. Eo tamen differunt quòd hoc nostrum שבויֹתֵיכֶם scribatur per Vau schurec: illud autem Ezechielis per iod & hirc.

Finis Commentariorum in Sophoniam Prophetam.

Σὺν Θεῷ.

Lege, disce, & utere.

Ad Lectores Ar. Pontacus.

אֲשֶׁרְתִּי הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרַי הַנְּבִיאִים אֶף-קִרְאָה הַסֵּבִים:
עַל-כֵּן לֹא יִמּוּשׁ וְהַ סֵּפֶר מֵעֵינֵיכֶם אוּ מִיְדֵיכֶם:
כִּי-אִם תִּהְיֶה בּוֹ יוֹם וְיוֹם אוּ תִצְלִיחוּ אֶת-דְּרִיכֵיכֶם:
אֶת-סוֹר מַלְכוֹת הַמַּשְׁוִיחַ עוֹבְדֵיהֶוּ יוֹרֵחַ אֲחֵכֶם:
וְצַפְנִיָּה מִקְרָא כּוֹל גּוֹיִם שְׁחִיחַ עַל-יַד גּוֹאֲלֵכֶם:
אֲךָ יוֹנָה נְבִיאָה עַל מוֹתוֹ גַּם עַל קִימְתוֹ יִהְיֶה דְרִכֵּם:

בְּלֵךְ

Fr. de Catel doctor vtriusque Iuris ad Interpretem.

בְּחַיִּית הַתּוֹעֵלֶת הַגְּדוֹלָה עַל חֲבוֹר הוֹאֵת הַעֲתָקָה:
חֲרָגְסֵ-נָא פִירוֹשִׁים כָּלֵם עַם צִיּוֹן תַּעֲשֶׂה הַצְדָּקָה:
נֹא לֹא־הִים הַשּׁוֹכֵן מְרוֹם יִשִׁית לָךְ עֶפְל לַחֲשׂוֹקָה:
אֶף יִתֵּן לְכֹל דְּרָכֶךָ בְּרַכְתּוֹ בְּיַמֵּי הַצּוֹקָה:

תְּלֵחַ

